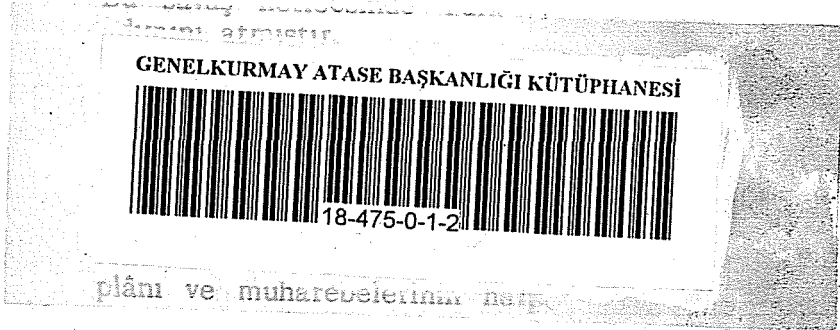
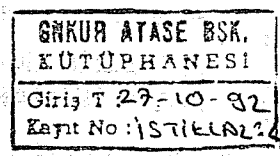
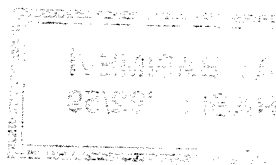

teslimat

BÜYÜK TAARRUZ

Dr. İsmet GÖRGÜLÜ
Tnk. Kur. Alb.

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
1992

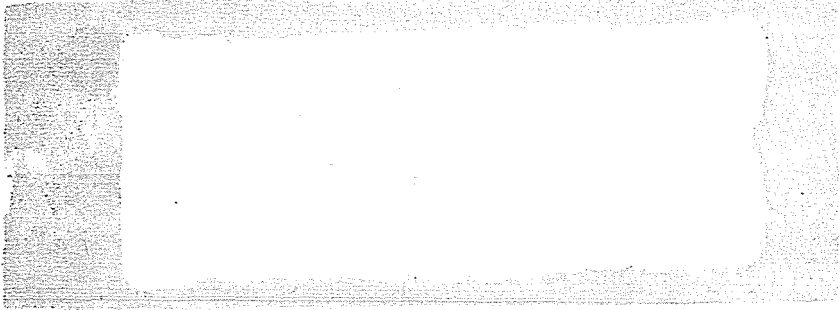
Demirbaş.: 00005976

956.1023

GOR

1992

k.2

BÜYÜK TAAHHÜT

GENELKURMAY BASIMEVİ
YAYIN NUMARASI : '92/59

SUNUŞ

Türk İstiklâl Savaşı'nın en önemli ve son safhalarını teşkil eden Büyük Taarruz, Türk milletinin var olma savaşıdır. Bu savaş neticesinde Türk milleti bağımsızlığının en önemli adımını atmıştır.

Bu kitabımızın ilk bölümünde Büyük Taarruz'da Türk ve Yunan kuvvetlerinin hazırlıkları, Batı Cephesi'nin taarruz plânı, muharebeler ve Yunan ordusunun denize dökülmesi anlatılmaktadır.

İkinci bölümde ise, Büyük Taarruz'un askerî açıdan değerlendirilmesi yapılırken, Türk ve Yunan ordularının harekât plânı ve muharebelerinin harp prensipleri anlatılmaktadır.

Son kısımda ise bu büyük savaşın askerî, siyâsî ve sosyal sonuçları anlatılmıştır.

Büyük Taarruz'un 70. yıl dönümü nedeniyle hazırlanan bu kitap, Türkçe ve İngilizce olarak yazılmış, ATASE Başkanlığı Yayın Şubesi tarafından incelenerek yayıma hazırlanmıştır.

Erdoğan ÖZNAL
Hv. Plt. Korgeneral
As. T. ve Str. E. Bşk.

1945 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, Türkiye'nin dış politikası da önemli değişiklikler geçirmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir.

Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir.

Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir.

Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir.

Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün dış politikası olarak adlandırılan, barış, dostluk ve işbirliği politikası olarak şekillenmiştir.

Atatürk'ün Dış Politikası
Barış, Dostluk ve İşbirliği
Atatürk'ün Dış Politikası

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
SUNUŞ	I
İÇİNDEKİLER	III
ÖN SÖZ.....	XI
A. BÜYÜK TAARRUZ	1
1. Taarruz Öncesi Durum	1
2. Hazırlıklar	4
3. Türk Komutanları	5
a. Başkomutan Mareşal Mustafa Kemal Paşa	5
b. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa	6
c. Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa	6
d. Birinci Ordu Komutanı Nurettin Paşa	7
e. İkinci Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa	7
4. Türk ve Yunan Kuvvetlerinin Muharebeden Önceki Durumları	8
a. Kocaeli Grubu	8
b. 2 nci Ordu	8
c. 1 inci Ordu	9
d. 5 inci Süvari Kolordusu	9
e. Yunan Ordusu	9
f. Bilecik Grubu	9
g. 3 üncü Kolordu	9
h. 1 nci Kolordu	9
ı. 2 nci Kolordu	9
5. Taarruz Plânı	10
a. Asıl Taarruz İçin Seçilen Bölgeler	10
b. Böyle Bir Taarruzun Faydaları ve Mahsurları..	11

c. Yunan Kuvvetlerinin Takviye İmkânlarının Değerlendirilmesi	14
d. Batı Cephesi Komutanlığı'nın Plânı	14
e. Yığınaklanma	18
6. Muharebeler	19
a. 26 Ağustos 1922	19
b. 27 Ağustos 1922	24
c. 28 Ağustos 1922	30
d. 29 Ağustos 1922	33
e. 30 Ağustos 1922 Başkomutan Muharebesi	36
f. Yunan Ordusunun Denize Dökülmesi (1-18 Eylül 1922)	40
B. BÜYÜK TAARRUZ'UN DEĞERLENDİRİLMESİ ...	41
1. Türk Ordusunun Harekât Plânı ve Muharebelerinin Harp Prensipleri Işığında Değerlendirilmesi	41
a. Hedef Prensibi	41
b. Taarruz Prensibi	42
c. Sıklet Merkezi	42
d. Kuvvet Taarruzu	43
e. Manevra	44
f. Emir-Komuta Birliği	45
g. Emniyet	46
h. Baskın	47
i. Sadelik	49
2. Yunan Ordusunun Harekât Plânı ve Muharebelerinin Harp Prensipleri Işığında Değerlendirilmesi ...	49
a. Hedef	49
b. Taarruz	50
c. Sıklet Merkezi	50
d. Kuvvet Taarruzu	50
e. Manevra	51

f. Emir - Komuta Birliği	51
g. Baskın	52
h. Emniyet	52
ı. Sadelik	52
C. SONUÇ	52
1. Askerî Sonuçlar	52
2. Sosyal Sonuçlar	53
3. Siyasî Sonuçlar	53
EKLER	55

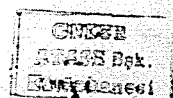
31	1. Einleitung
32	2. Aufgabenstellung
33	3. Beschreibung der Aufgabenstellung
34	4. Beschreibung der Aufgabenstellung
35	5. Beschreibung der Aufgabenstellung
36	6. Beschreibung der Aufgabenstellung
37	7. Beschreibung der Aufgabenstellung
38	8. Beschreibung der Aufgabenstellung
39	9. Beschreibung der Aufgabenstellung
40	10. Beschreibung der Aufgabenstellung
41	11. Beschreibung der Aufgabenstellung
42	12. Beschreibung der Aufgabenstellung
43	13. Beschreibung der Aufgabenstellung
44	14. Beschreibung der Aufgabenstellung
45	15. Beschreibung der Aufgabenstellung
46	16. Beschreibung der Aufgabenstellung
47	17. Beschreibung der Aufgabenstellung
48	18. Beschreibung der Aufgabenstellung
49	19. Beschreibung der Aufgabenstellung
50	20. Beschreibung der Aufgabenstellung
51	21. Beschreibung der Aufgabenstellung
52	22. Beschreibung der Aufgabenstellung
53	23. Beschreibung der Aufgabenstellung
54	24. Beschreibung der Aufgabenstellung
55	25. Beschreibung der Aufgabenstellung
56	26. Beschreibung der Aufgabenstellung
57	27. Beschreibung der Aufgabenstellung
58	28. Beschreibung der Aufgabenstellung
59	29. Beschreibung der Aufgabenstellung
60	30. Beschreibung der Aufgabenstellung
61	31. Beschreibung der Aufgabenstellung
62	32. Beschreibung der Aufgabenstellung
63	33. Beschreibung der Aufgabenstellung
64	34. Beschreibung der Aufgabenstellung
65	35. Beschreibung der Aufgabenstellung
66	36. Beschreibung der Aufgabenstellung
67	37. Beschreibung der Aufgabenstellung
68	38. Beschreibung der Aufgabenstellung
69	39. Beschreibung der Aufgabenstellung
70	40. Beschreibung der Aufgabenstellung
71	41. Beschreibung der Aufgabenstellung
72	42. Beschreibung der Aufgabenstellung
73	43. Beschreibung der Aufgabenstellung
74	44. Beschreibung der Aufgabenstellung
75	45. Beschreibung der Aufgabenstellung
76	46. Beschreibung der Aufgabenstellung
77	47. Beschreibung der Aufgabenstellung
78	48. Beschreibung der Aufgabenstellung
79	49. Beschreibung der Aufgabenstellung
80	50. Beschreibung der Aufgabenstellung
81	51. Beschreibung der Aufgabenstellung
82	52. Beschreibung der Aufgabenstellung
83	53. Beschreibung der Aufgabenstellung
84	54. Beschreibung der Aufgabenstellung
85	55. Beschreibung der Aufgabenstellung
86	56. Beschreibung der Aufgabenstellung
87	57. Beschreibung der Aufgabenstellung
88	58. Beschreibung der Aufgabenstellung
89	59. Beschreibung der Aufgabenstellung
90	60. Beschreibung der Aufgabenstellung
91	61. Beschreibung der Aufgabenstellung
92	62. Beschreibung der Aufgabenstellung
93	63. Beschreibung der Aufgabenstellung
94	64. Beschreibung der Aufgabenstellung
95	65. Beschreibung der Aufgabenstellung
96	66. Beschreibung der Aufgabenstellung
97	67. Beschreibung der Aufgabenstellung
98	68. Beschreibung der Aufgabenstellung
99	69. Beschreibung der Aufgabenstellung
100	70. Beschreibung der Aufgabenstellung

CONTENTS

	PAGES
A. THE GREAT OFFENSIVE	69
1. The Situation Prior To The Assaults	69
2. Preparations	72
3. Turkish Commanders	73
a. Commander in Chief Marshal Mustafa Kemal Pasha	73
b. Chief Of The General Staff, Lieutenant General Fevzi Pasha	74
c. Commander Of The Western Front : (Brigadier General İsmet Pasha	75
d. Commander Of The First Army : (Brigadier General Nurettin Pasha)	75
e. Commander Of The Second Army : (Brigadier General Yakup Şevki Pasha)....	75
4. The Pre war Situation Of Turkish And Greek Forces	77
a. Kocaeli Group	77
b. 2nd Army	77
c. 1st Army	77
d. 5th Cavalry Corps	77
e. Greek Army	77
f. Bilecik Group	77
g. 3rd Corps	78
h. 1st Corps	78
1. 2nd Corps	78
5. Attack Plan	79
a. Regions Selected For Attack	79

b.	Advantages And Disadvantages Of Such Attack	79
c.	Evaluating The Greek Forces Possibility Of Reinforcement	82
d.	The Plan Of The Western Front Command.	83
e.	Built Up	87
6.	Battles	88
a.	26 August 1922	88
b.	27 August 1922	93
c.	28 August 1922	99
d.	29 August 1922	103
e.	30 August 1922, Battle Of The Generalissimo	106
f.	Chasing The Greek Forces Into The Sea (1-18 September 1922)	110
B.	EVALUATION OF THE GREAT ATTACK	111
1.	An Evaluation Of The Turkish Army's Operations Plan And Battles In the Lights Of The Principles Of War	111
a.	The Principle Of Objective	111
b.	The Principle Of Offensive	112
c.	The Principle Of Center Of Gravity	112
d.	The Principle Of Economy Of Force	113
e.	Maneuver	114
f.	The Principle Of Unity Of Command	115
g.	The Principle Of Security	116
h.	Surprise	117
i.	Simplicity	119
2.	Evaluation Of The Operational Plan And Conduct Of Battles Of The Greek Army In The Light Of The Principles Of War	119

a. Objective	119
b. Offensive	120
c. Centre Of Gravity	120
d. Economy Of Forces	120
e. Maneuver	121
f. Unity Of Command	121
g. Surprise	122
h. Security	122
i. Simplicity	122
C. CONSEQUENCES	122
1. Military Consequences	122
2. Social Consequences	123
3. Political Consequences	123
APPENDICES	125

Ö N S Ö Z

✓ Büyük Taarruz, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu sağlayan Mondros Ateşkes Anlaşması'nın yerine Mudanya'yı, Sevr Barış Antlaşması'nın yerine ise Lozan'ı getiren önemi büyük bir muharebedir. Türk'ün ağustos aylarında kazandığı büyük zaferler dizisine eklenen bir altın halkadır. Ayrıca dünya tarihinde de bir köşe taşıdır. Sömürge siyasetinin ortadan kalkmaya başlamasının veya biçim değiştirmeye zorlanmasının sebebidir. ✓

Türkiye Türklerine tarihinin en uzun barış dönemini yaşatan bu büyük muharebenin ana hatları, bir vesile ile, askerî açıdan ele alınıp değerlendirmesi yapılmıştı. Ayrıca çok sayıda kişinin katkısıyla da İngilizceye çevrilmişti. Çalışmada, taarruz öncesi durum ile muharebelerin anlatımında büyük askerî tarihçi Fahri Belen'in anılarından büyük ölçüde istifade edilmiştir. Onun "Büyük Türk Zaferi-Afyon'dan İzmir'e" isimli önemli yapıtından daha farklı üslûp ile ve daha özet şekilde, sesli olarak anlattığı bu anıları, "Sesli Belgelerden Harp Hatıraları" isimli bir kitap içinde yayınlanmıştı. Sözü edilen konular, bu anıların geliştirilmesi suretiyle hazırlanmıştır.

1989 yılında hazırlanan bu çalışma, "Büyük Zafer"in 70 inci yıl dönümü münasebetiyle istifadeye sunulur.

Dr. İsmet GÖRGÜLÜ
Tnk.Kur.Alb.

A. BÜYÜK TAARRUZ

1. Taarruz Öncesi Durum (Kroki: 1)

Yunanlılar Anadolu seferine büyük ümitlerle girdiler. Sakarya Meydan Muharebesi'nde Ankara önlerine kadar geldiler. Fakat Yunan Küçük Asya Ordusu Komutanı General Papulas bu orduyu Eskişehir-Afyon hattı doğusuna çekmeye mecbur oldu. Papulas'ın Yunan ordusunu bir gecede Sakarya Nehri'nin batısına çekmesi başarılı bir hareketti. Hükümetin emrine rağmen Sakarya Nehri batısında kalmayarak Eskişehir-Afyon hattına çekilmesi de doğru bir karardı. Bu karar Papulas'ın sorumluluğu almak kudretini göstermektedir. Sakarya'dan çekilen Yunan ordusu Türk ordusunun iki katı idi. Türk ordusunda 92.000 insan, 48.000 tüfek, 819 makineli tüfek, 145 top vardı. Buna karşılık Yunan ordusunda 180.000 insan, 88.000 tüfek, 3000 makineli tüfek, 300 top bulunuyordu. (1) Türkiye Hükümeti, iki misli üstün olan Yunan ordusuna kısa bir hazırlıktan sonra taarruz etmeye karar verdi. Bu kararın başarı şansı Yunan ordusunda görülen maneviyat kırıklığına dayanıyordu. Malî durum da harbin uzatılmasına elverişli değildi. Sakarya savunması bir kahramanlık mucizesiydi. Taarruz ise ateş gücüne, sayıca üstünlüğe, hareket ve manevra kabiliyetine dayanır. Oysa Türk ordusu bunlardan mahrumdu. Cephane de sürekli bir muharebe için yeterli değildi. Bundan başka Yunanlılar çekilirken geçtikleri yerleri yakıp yıkmışlardı. Denilebilirki, kısa bir hazırlıktan sonra Yunan ordusuna taarruz etmek cür'etli olduğu kadar tehlikeli bir karardı. Ekim 1921'de alınan bu karara göre, asıl kuvvetlerle Afyon'un güneybatısından düşmanın yan ve gerilerine, zayıf kuvvetlerle de Eskişehir-Afyon arasındaki cephesine taarruz edilecekti. (Sakarya Zaferi'nden sonra kurulan 1 inci Ordu'nun (10 uncu Piyade + 4 üncü Süvari Tümeni) güneye doğru kaydırılmasına da başlandı. Kısa bir zamanda hazırlıklar tamamlanamadı, tamamlanması da mümkün değildi. Demiryolu tahrip edilmiş, harp bölgesi harabe haline gelmişti. Yeter derecede ulaştırma aracı da yoktu. Asıl önemli konu, ordu güneye doğru kaydırılırken, Yunanlılar durumu öğrendiler ve Türk asıl taarruz bölgesinin karşısına; Afyon-Uşak bölgesine, daha üstün bir kuvvet kaydırdılar. Böylece kuvvet üstünlüğü kaybedildi ve baskın faktörü de ortadan kalkmış oldu. Diğer yandan yağmurların ve soğukların başlaması da zorlukları artırdı.

(1) Sesli Belgelerden Harp Hatıraları; Yayına Haz.Kur.Yb. İsmet Görgülü, İstanbul, Harp Akademileri Yayını, 1989. s.105.

Bu durum karşısında, Hükümet'in ve Meclis'in hemen taarruz edilmesi isteğine karşı, Batı Cephesi Komutanı ve Mustafa Kemal Paşa'nın cephede incelemeler yapması sonunda, taarruz harekâtı ilkbahara bırakıldı. Bu karar çok isabetli idi.

1921 yılı sonlarında Anadolu'daki iç duruma gelince; 1919 yılından itibaren kurtuluş mücadelesine karşı çıkarılmış olan 18 ayaklanma bastırılmış, huzur ve sükun sağlanmıştı. Türk milletinin istiklâl azmi ve kendini idare edenlere güveni kuvvetlenmişti. Mustafa Kemal iç cepheye, harp cephesinden daha fazla önem vermektedir. İç yönetimde af siyaseti takip edildi. Hapishanelerde yalnız vatan hainleri bırakıldı. Sonuç olarak Türk milletinin sağduyusu, istiklâl aşkı, millî birliği her gün biraz daha kuvvetlenmekteydi.

Dış politikada da sürekli gelişmeler oluyordu. Bu politika dünya kamu oyunu kazanmak ve Mişak-ı Millî (2) gibi meşru ve millî bir gayeyi elde etmek esasına dayanıyordu. Stratejik bakımdan da üç cephenin ikisinde; doğu ve güney cephelerinde bizimle çarpışan düşmanların yalnız tarafsızlıkları değil, dostlukları ve yardımları da sağlanmıştı. Şöyle ki, Ruslarla daha evvel Moskova Anlaşması imza edilmişti. Bu anlaşmanın hükümleri esas olmak üzere Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan Cumhuriyetleri ile 22 Ekim 1921'de Kars Anlaşması imza edilerek doğu hudutlarında emniyet sağlandı. 2 Ocak 1921'de Rusya'nın Ukrayna Cumhuriyeti ile de bir dostluk anlaşması imza edildi.

Fransa ile 9 Haziran 1921'de başlayan müzakereler, Sakarya Muhaberesi'nden sonra 20 Ekim 1921'de Ankara Anlaşması ile sonuçlandı. Bu anlaşmaya göre; Fransızlar Adana ve Antep bölgesinden çekileceklerdi. Daha sonra Fransızlar, parası sonra verilmek veya hibe suretiyle silâh, ulaştırma aracı ve harp malzemesi yardımında bulunacaklardı. (3) Bu yardımlar Büyük Taarruz'a hazırlık döneminde gerçekleşmiştir.

Sakarya Zaferi'nden sonra, zaman Türklerin lehine işlemeye başladı. Yunanistan'ın iç ve dış siyasî durumu ise gittikçe bozuluyordu. Yıkıcı parti kavgaları ile partizanlık ordu safları arasına da girdi. Komutanlar barış istemeye başladılar. Harbin uzaması ile orduya karşı artan ilgisizlik, asker ailelerinin

(2) Mişak-ı Millî; vatani kurtarmak için girişilen Millî mücadelenin başlangıcında kabul edilen ve coğrafî, siyasî, ekonomik ve sosyal yönden ulaşılabilecek hedefleri gösteren, Osmanlı Meclisi'nce de kabul ve ilan edilen bir belgedir.

(3) Sesli Belgelerden Harp Hatıraları; s.106.

bakımsız kalmaları, morali bozan sebeplerin arasındaydı. (4) Anadolu'nun boşaltılacağına anlaşılmaması da boş yere kan dökmek duygusunu doğurmuştu. Erler firar ediyorlardı.

Türklerin karşısında Yunanlılar ile onu destekleyen İngilizler kalmıştı. İngiltere kamu oyu ve sömürgeleri Türkiye ile barış yapılmasını, Hindistan; Sevr Antlaşması'nın (5) tadilini, İzmir ve Rakya'nın Türklere verilmesini istiyordu. (6)

1922 Şubat ayında Ankara Hükümeti barış için görüşmeler yapılmasını gündeme getirdi. İtilâf Devletleri de 22 Mart'ta mütareke şartlarını bildirdiler. Buna göre iki taraf muharebe hatları arasında 10 Km. tampon bölge bırakılacak, İtilâf Devletleri'nin temsilcilerinin nezareti altında üç ay durum muhafaza edilecek, bu müddet barış yapıncaya kadar uzatılabilecekti. 26 Mart'ta yapılan barış teklifinin özeti ise şöyleydi; "Yunanlılar Anadolu'yu boşaltacak, Edirne, Kırklareli sancakları Yunanlılarda kalacak, ücretli Türk ordusunun Sevr Antlaşması'ndaki 50.000 kişilik miktarı 85.000 kişiye çıkarılacak." (7)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, mütarekeye esas olmak üzere dört ay içinde Yunan ordusunun Anadolu'dan çekilmesini istedi. 15 Nisan'da bu istek İtilâf Devletleri tarafından reddedildi. 15 Nisan'a kadar devam eden siyasi temaslardan da bir netice elde edilemedi. Barış taarruzunun Türk iç durumunu sarsmak gibi bir maksadı da vardı. 10 yıl süren harplerden dolayı millet çok yorgundu. Birinci Dünya Harbi'nde ve Millî Mücadele'de memleketin büyük kısmı istilaya uğradı, yandı. İç isyanlar da felaket getirdi. Sakarya'yı kazanmak için millet, malının % 40'ını verdi. Kesin zaferi kazanmak için de millet yeni vergiler karşısında kaldı. Bu durumda barış teklifinin iç bünyede sarsıntılar yaratması beklenebilirdi. Fakat Türk milleti, varını yoğunu feda ederek zafere ulaşmak azmindeydi. Türkiye Büyük Millet Meclisi ilkbahar taarruzunu bekliyordu. Halbuki ordu kışın durdu

(4) a.g.e.; s.24.

(5) Sevr Antlaşması Birinci Dünya Harbi'nin galipleri ile Osmanlı Devleti arasında 10 Ağustos 1920'de imzalandı. Anadolu'da Türklere çok küçük bir toprak parçası bırakan bir paylaşma antlaşmasıydı. Bunu Mustafa Kemal (Atatürk) in başkanlığındaki Ankara Hükümeti kabul etmedi ve uygulanamadı. Yerini Büyük Taarruz'dan sonra yapılan Lozan Barış Antlaşması'na bıraktı.

(6) Fahri Belen; Büyük Türk Zaferi-Afyon'dan İzmir'e, Ankara, 1962, s.16.

(7) Büyük Taarruz'a Hazırlık ve Büyük Taarruz; T.İ.H., c.II, 6.ks. 1.kitap, Ankara, Gnkur.Yayıncılık, 1967, s.133.

yerde bile iâşede zorluklar çekmişti. Dışardan beklenen silâh, vasıta ve malzeme de tamamıyla gelmemişti. Yarım tedbirlerle bir maceraya atılmak istemeyen Başkomutan, taarruzu yaza bıraktı. Bu yüzden mecliste çok ağır tenkitlere uğradı. Bu tenkitlere sükûnet, itidal ve büyük bir sabırla uygun şekilde cevaplandırırken, ordunun taarruza hazır olmadığını da gizlemeyi sağlıyordu. O durumu elverişli bir hale getirinceye kadar kendisine karşı koyanlara uysal ve hatta anlayışlı davrandı. Uygun zamanı bekledi ve bunda da başarı gösterdi. Bekleme devresi nazik ve mesuliyetli bir safhadır. Atılmak ve durmak durumunda bulunan bir komutanın, bunlardan birini seçmesi zor bir iştir. Tarihte zamansız atılarak perişan olan, bekleyerek fırsat kaçıran komutanlar çoktur. Beklenecek yeri ve zamanı kestiren Mustafa Kemal 10 aylık bir hazırlıktan sonra bir imha meydan muharebesi kazanacaktı.

2. Hazırlıklar

Türk ordusu Sakarya Zaferi'ni kazanmasına rağmen, uzun süreli ve derin hedeflere yöneltilecek bir taarruz harekâtını gerçekleştirecek seviyede değildi. Birçok eksiklikleri vardı. Sakarya Zaferi'nden sonraki 10 aylık zaman, eksikliklerin giderilmesi için büyük bir fırsat verdi. Yapılan hazırlıklar kısaca şöyle açıklanabilir.

1. Sakarya Muharebesi'nde 100.000 kişi olan insan mevcudu 200.000 kişiye çıkarıldı. Bu miktar Yunan ordusundan gene noksandı. Bu da ordunun 7 milyon nüfusa dayanmasından ileri geliyordu. Diğer cepheler ve geri hizmetlerle beraber 300.000 kişiden biraz fazla bir kuvvet silâh altında bulunuyordu.

2. On aylık zaman içinde silâh artışı da şöyle oldu : Sakarya'da 50.000 olan tüfek, 93.000'e; çoğu hafif olmak üzere 825 makineli tüfek 2864'e; 169 top da 323'e çıkarıldı. (8) Türk ateş gücünün bir zaafı da birliklerde her cinsten silâhların bulunmasıydı. Tümenlerin silâhlarını bir çeşit yapmak suretiyle bu mahzur bir dereceye kadar önlendi. Bütün bu gayretlere rağmen Yunan ordusu, 2575 makineli tüfek ve 95 top fazlasıyla silâhça Türk ordusuna üstünlüğünü koruyordu. Burada bir nokta unutulmamalıdır. Yunanlılar dünyanın kaynaklarından serbestçe faydalandıkları halde, bu kaynaklar; evvelâ Rusya'dan sonra Fransa'dan yapılan mahdut yardımlar dışında; Türk ordusuna kapalıydı.

3. On aylık zaman içinde eğitime büyük önem verilerek, ordunun muhariplik niteliği yüksek bir dereceye çıkartıldı. Bu

(8) Sesli Belgelerden Harp Hatıraları; s.108.

Büyük Taarruz'a Hazırlık ve Büyük Taarruz; s. 13.

yönde son derecede sıkı ve aralıksız çalışıldı. Her seviyede, kurslar ve talimgâhlar açıldı. Bol tatbikat ve manevralar yapıldı.

4. Ordunun harekât kabiliyeti çok noksandı. Savunma muharebelerinde bile yiyecek ve cephane ihtiyacı yeteri kadar sağlanamıyordu. Yurdun bütün ulaştırma araçlarından faydalanılarak birlikler 100 km.lik bir hareket kabiliyeti kazandılar. Motorlu araç yok denilecek bir halde olduğundan, hareket kabiliyeti at, öküz arabaları, mekkare ve merkeplerle sağlandı.

Sonuç olarak denilebilir ki, memleketin bütün kaynaklarından azami derecede faydalandığı halde, 1922 yazında Batı Cephesi kuvvetleri insan, silâh, malzeme ve vasıta bakımından Yunan ordusu seviyesine getirilemedi. Son yüzyıllarda bütün dünya, Türk ordusunun savunma kudretini takdir etmekle beraber, onun taarruz kabiliyeti olmadığı kanısındaydı. (1922 yazında Türk ordusunun durumunu ve Türkiye'nin kaynaklarını iyi bilenler, bu ordunun taarruzda büyük başarı sağlayamayacağını sanıyorlardı. Fakat yanılıyorlardı. Türk ordusu sevk ve idare ve moral bakımından Yunan ordusundan üstündü. 10 aylık aralıksız çaişma sonunda eğitim yönünden çok ilerledi.

3. Türk Komutanları

a. Başkomutan Mareşal Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)

"Büyük Komutan, aynı zamanda büyük bir devlet adamı idi. O, muharebelerde kati netice yerini iyi seçip, tasarrufu mümkün olan bütün kuvveti orada toparlayarak, kendisi de şahsi nüfuzunu o yerde gösterirdi. Conkbayırı ve Anafartalar Muharebelerini böyle kazanmış, Muş'un zaptında şahsi nüfuzunu göstermişti. Düşmana en yakın mesafelerde bulunan Kocatepe ve Zafertepe O'na muharebe idare yeri olmuştu.

Mustafa Kemal Paşa, süratli ve isabetli kararlar vermekte, zamanı ve yeri seçmekte ve her fırsattan istifade etmekte de usta idi. Hazırlıksız ve yarım tedbirlerle işe başlamaz, zamanı beklemekle büyük sabır, tahammül ve sükûnet gösterirdi. Afyon Muharebesi'nden evvel on ay süren tenkit tufanı O'nu hazırlıksız taarruza sürükleyememiştir.

Başkomutanımız çok cüretli idi. Fakat bu cüret hesaba ve ilme dayanırdı. O'nun pek yerinde olan cüretlerini atılganlık zannedenler hataya düşmüşlerdir. O'nun mesuliyeti almaktaki kudretini bizim gibi bütün dünya anlamıştır. Bu hususta verilecek örnekler ayrı bir kitap olur. Şöyle bir tasvirde bulunabiliriz ki, O'nun yüklendiği mesuliyetler bir dağın başına inselerdi dağ ezilirdi.

Mustafa Kemal Paşa, kararlarını en iyi bir tarzda tatbik eder, tatbik kabiliyetleri az olan parlak kararların sihir ve büyüüne kapılmazdı. Bir kere kararını verdikten sonra, büyük bir sürat ve faaliyet göstererek en şiddetli tedbirlere müracaat ederken, yolunda giden hareketleri de teşvik ve taltif ederdi.

En tehlikeli zamanlarda büyük sükûnet göstermek, ümitleri kırılanlara ümit vermek, etrafındakilere örnek olarak maneviyyatı kuvvetlendirmekte eşsiz bir vasfa sahipti. O, en felâketli zamanlarda bile teessür ve ümitsizlik alâmeti göstermemiştir." (9)

b. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa (Mareşal Çakmak)

"Hayatını mesleğine vakfederek, nazarı ve amelî sahalarda kendisini yetiştirmiş, tümen komutanlığından orduya kadar, muharebelerde tecrübe sahibi olmuştu. Komutanlığın ve insanlığın en yüksek vasıflarına da sahip olan Mareşal Fevzi Çakmak'ın derin bir sezîş kabiliyeti vardı. Düşmanın en şiddetli taarruzları sırasında bile bunların bir çekilme hazırlığı olduğunu kestirirdi." (10)

c. Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa (Orgeneral İnönü)

"Türk ordusunun seçkin kurmaylarından olan Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, zekâsı, gayreti ve çalışkanlığıyla, albaylıkta kolordu komutanlığına yükselmişti. Genç yaşta muharebe meydanlarında büyük birlikler idare etmek suretiyle nazarı bilgileri kadar tecrübelerini de artırmıştır. Birinci Dünya Harbi'nde zaferi ve mağlubiyeti yaşadktan sonra, İnönü Muharebelerini yapmıştır ki, bu muharebeler sağlam bir sinirin eseridir. İsmet Paşa'nın çalışkanlığı, öğrenmek hususundaki gayreti, sabrı, sebatı hudutsuzdur. Onun kararından dönmek hususundaki aşırılığı, dört zaferin yanında, iki mağlubiyet geçirmesine kadar gitmiştir. İsmet Paşa fikirlerini üstlerine kabul ettirmede de ustadır. Yunan kaynaklarının onun için verdiği hükümler şöyle özetlenebilir :

"İsmet Paşa, inanç, katiyet, cesaret ve anlayışla hareket eder." (11)

(9) Belen; s.112, 113.

(10) İsmet Görgülü; Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar, İstanbul, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, 1983, s.275.

Belen; s.115.

(11) a.g.e.; s. 540;

Büyük Türk Zaferi, s.115.

d. Birinci Ordu Komutanı Nurettin Paşa

Kurmay öğrenimi olmamakla beraber kendini yetiştirmiştir. Birinci Dünya Harbi'nden evvel alay komutanlarının en değerli-
lerindendi. Harp başladığı zaman tümen komutanı oldu. 1915
Temmuzunda Irak ve Havalisi Komutanlığı'na atandı ve İngiliz-
lere karşı çarpıştı. Harp sonuna kadar da kolordu komutanlık-
larında bulundu. İstiklâl Harbi'nde önce Merkez Ordusu Komu-
tanlığı yaptı ve Koçkiri ile Pontus ayaklanmalarının bastırılma-
sında önemli rol oynadı. (12)

e. İkinci Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa (Orgeneral Subaşı)

Balkan Harbi'nden evvel Harp Okulu'nda taktik öğretme-
niydi. Kurmay başkanı, sonra da tümen komutanı oldu. Birinci
Dünya Harbi'nde Çanakkale'de ve Doğu Cephesi'nde kolordu
komutanlıklarında bulundu. 1918 yılında Rus ordusunun dağıl-
masıyla yapılan ileri harekâta, kolordusu Erzurum ve Kars'ın
kurtarılmasında başarı gösterdi. (13) Doğuda kurulan 9 uncu
Ordu'nun komutanlığına tayin edildi. Mondros Mütarekesi (14)
gereğince terk edilmesi gereken Doğu Anadolu vilâyetlerinin
boşaltılmasını geciktirdiği ve boşaltılan yerlerdeki Türk halkını
Ermenilere karşı silâhlendirdiği gerekçesiyle, İngilizler tarafın-
dan Malta Adasına (15) götürüldü. Oradan kurtulduktan sonra
Anadolu'daki İstiklâl Harbi'ne katıldı ve 2 nci Ordu Komutan-
lığı'na atandı. Başkomutandan 5 yıl, Batı Cephesi Komutanı'
ndan 7 yıl önce subay çıkmış olmasına rağmen, durumunu hiç
bir zaman problem etmedi.

Kolordu komutanları Birinci Dünya Harbi'nde ordu kurmay
başkanlıkları, tümen ve kolordu komutanlıklarında başarılı
olan ve İstiklâl Harbi'nin bundan önceki safhalarında kendilerini
gösteren kişiler idiler. Yaşları 35-40 arasında bulunan genç
komutanlar, çalışkanlık örneği ve enerji kaynağı idiler.

Tümen komutanlarının çoğu Birinci Dünya Harbi'nde
genç yaşta tümen komutanlığına yükselen şahsiyetlerdi. Kurmay

(12) Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki
Komutanların Biyografileri; Ankara, Gnkur.Yayını, 1972, s.31-33.

(13) a.g.e.; s.297-301.

(14) Birinci Dünya Harbi sonunda Osmanlı Devleti ile galip devletler
arasında 30 Ekim 1918'de imzalanan ateşkes anlaşması.

(15) Mondros Mütarekesi'nden sonra pek çok devlet adamı ve asker, çeşit-
li gerekçelerle Malta adasına sürülmüş ve hapsedilmiştir.

heyeti de çok gençti. Mondros Mütarekesi'nden sonra İstanbul'da Harp Akademisi'nde öğretimlerini tamamlayanlar da Birinci Dünya Harbi'nin meydana koyduğu yenilikleri öğrenmiş olarak Anadolu'ya geldiler. Subayların çoğu Birinci Dünya Harbi'ne katılmışlardı. Sonradan yetişenler de İstiklâl Harbi'nin başlarında tecrübe sahibi oldular. Millî Mücadele'ye isteyerek katılan subaylar ölüm-kalım mücadelesinde olduğunu kavramış birer feragat ve fedakârlık örneği halindeydiler. İki ay maaş verilmediği zamanlarda bile durumdan şikâyetçi olan subay görülmemişti.

Yunan kaynaklarına göre de; Türk subayları, zafere imanlı, genç, çalışkan, tehlikeden yılmaz, harp sanatına vakıftılar. En son ana kadar direnen Türk subayları ve erleri dünyanın modern ordularına meydan okumuş insanlardı. "Küçük Asya Mağlubiyeti" adındaki Yunan eserinde Türk ordusu hakkında verilen hüküm şöyledir : "Bilgili, kahraman, açlığa ve susuzluğa dayanan bir düşman; inatçı ve cesur bir düşman, ustaca ve cesaretle savunan bir rakip; hasılı Yunan ordusuna maddî bakımdan üstün olmamakla beraber başkomutanından en son erine kadar değer ifade eden bir ordunun zaferin koynuna girmesi mukadderdi." (16)

4. Türk ve Yunan Kuvvetlerinin Muharebeden Önceki Durumları

Türk ordusunun taarruz için yığınaklanmaya başlamadan önceki; başka bir ifadeyle Yunan ordusunun muhtemel bir taarruzunu karşılamak için almış olduğu savunmaya yönelik durumu şöyle idi (Kroki: 1) :

Türk ordusunun Batı Cephesi kuruluşunda, kuzeyden güneye, Kocaeli Grubu, 2 nci ve 1 inci Ordular ile 5 inci Süvari Kolordusu vardı.

a. Kocaeli Grubu : Albay Halit komutasında, bir piyade, bir süvari tümeni ile birkaç müfreze, Bilecik bölgesi kuzeyinde.

b. 2 nci Ordu : Yakup Şevki Paşa komutasında, 2 nci, 3 üncü, 4 üncü ve 6 ncı Kolordulardan kurulu idi. Bu kolordularda 11 piyade ve bir süvari tümeni vardı. 2 nci Ordu'nun üç kolordusu Eskişehir-Afyon hattı doğusundaki savunma mevziinde, bir kolordusu ihtiyatta bulunuyordu.

c. 1 inci Ordu : Nurettin Paşa komutasındaki 1 inci Ordu; üç tümenli 1 inci Kolordusu ve 3 müstakil tümeniyle

(16) Sesli Belgelerden Harp Hatıraları; (F.Belen Anlatıyor bölümü)
Yayınlayan İ.Görgülü, İstanbul, Harp Ak.Yayıncı, 1989, s.111.

Afyon güney ve doğusunda, 3 üncü Süvari Tümeni müstakil müfrezeleriyle Ege Denizi'ne kadar Menderes nehri kıyısında tertiplenmişti.

d. 5 inci Süvari Kolordusu : Fahrettin Paşa komutasında 3 süvari tümeninden ibaretti. Afyon güneydoğusunda cephe ihtiyatı olarak bulunuyordu. (17)

e. Yunan Ordusu : Yunan Küçük Asya Ordusu, Hacı Anesti'nin emrinde, 3 kolordu ile bir süvari tümeni ve ordu bağlı birliklerinden ibaretti. Ayrıca; ordu, kolordular ve işgal Bölge Komutanlığı emrinde bağımsız dokuz piyade alayı vardır (Kuruluş : 2-Kroki : 2).

f. Bilecik Grubu : 3 üncü Kolordu'dan bir piyade tümeni ve bir müstakil alayı Bursa-Bilecik bölgesinde savunma mevziinde.

g. 3 üncü Kolordu : Üç tümeni ile Eskişehir'in kuzey, doğu ve güneydoğusunda savunma mevziinde, bir alayı ile ihtiyatta bulunuyordu.

h. 1 inci Kolordu : General Trikopis komutasında, iki tümeniyle Afyon kuzeyinde, iki tümeniyle Afyon batısında savunma mevzii işgal etmişti. Kolordunun ihtiyatı yoktu.

i. 2 nci Kolordu : General Diyenis komutasında, üç tümenli bu kolordu, Afyon kuzeybatısında ordu ihtiyatında bulunuyordu.

Yunan ordusunun bunlardan başka, bir piyade tümeni savunma mevziinde, bir süvari tümeni ihtiyatta olmak üzere, Uşak bölgesinde iki tümeni daha vardı. (18) Menderes nehri vadisi de bağımsız alaylar ile tutuluyordu. Açıklanan bu duruma göre Türk ve Yunan ordusu asıl kuvvetiyle Eskişehir-Afyon arasındaki cephede tertiplenmişti. Her iki ordu Marmara ve Ege Denizi'ne kadar olan yerlerde tali kuvvetleri bulunduruyorlardı.

(17) Büyük Taarruz; T.İ.H. c.II, Ks.6, Kitap 2, Ankara, Gnkur.Yayını, 1968, Kroki: 1.

(18) a.g.e.; Kroki: 1.

Taarruzdan önce Türk Batı Cephesi ile Yunan Küçük Asya Ordusu'nun mevcutları şöyle idi : (19)

	Türk	Yunan	Türk'ün Durumu
Piyade tümeni (20)	18	12	+ 6
Süvari tümeni	5	1	+ 4
Bağımsız alay	-	6	- 6
Subay	8659	6565	+ 2094
Er	199.283	218.432	- 19.149
Piyade tüfeği	100.352(21)	90.000	+ 10.352
Hafif makineli tüfek	2025	3130	- 1114
Ağır makineli tüfek	839	1280	- 441
Top	323	418	- 95
Kılıç	5282	1280	+ 4002
Kamyon	198	4036	- 3838
Otomobil ve ambulâns	33	1776	- 1743

5. Taarruz Plânı

1921-1922 yılı Kış'ta yapılan politik girişimler sonuçsuz kaldı. Türk vatanını işgal edenlerin tahliye niyetleri yoktu. İşgal altındaki vatan topraklarını kurtarmak için, askerî gücü kullanmaktan başka çare kalmamıştı.

Türk Ordusu Başkomutanlığı, 1921 Sonbaharı'ndan 1922 İlkbaharı'na ertelenen taarruzu, 1922 Ağustosunda yapmaya karar verdi.

Taarruz plânının esasını, 1921 Sonbaharı'nda hazırlanan plân teşkil etti. Aradan geçen 10 ay içinde plân geliştirildi. Bazı değişiklikler yapıldı.

Plânın geliştirilmesinde ortaya çıkan önemli fikirler ile yapılan durum muhakemesinin ana hatları şöyle özetlenebilir:

a. Asıl Taarruz İçin Seçilen Bölgeler (Kroki: 1)

Asıl taarruzun yapılabileceği başlıca üç bölge seçildi (22).

(19) Kemal Niş; Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi, c.II, Ks.6, Kitap 2, Büyük Taarruz, Ankara, Gnkur.Basımevi, 1968, s.13.

(20) Ortalama 8000 kişi olan Türk tümenleri, 12.000 kişilik Yunan tümenlerinin 2/3'ü oranındadırlar.

(21) Piyade tüfeklerinin %15'i depolardadır.

(22) Hasan Tolunay ve Ali Sancar; Türk İstiklâl Harbi Tedrisat Notları, İstanbul, Harp Akademileri Yayını, 1963, s.271-272.

Y Birinci Bölge : Sakarya kuzey kolu ile Sivrihisar-Seyitgazi arasındaki bölgeden Eskişehir genel istikametinde taarruz (Porsuk çayı vadisini takiben kuzey bölgeden taarruz).

b. Böyle Bir Taarruzun Faydaları ve Mahsurları

- Yunan kuvvetlerinin tali kısmına yöneltilmiş olur, ancak Yunan büyük kısmının toplanarak imhasını mümkün kılmaz.

- Eskişehir doğusu bölgesi açık arazidir, düzdür. Yığınak ve taarruz hazırlıkları gizlenemez. Dolayısıyla baskın sağlanamaz.

- Bu bölgede Yunan kuvvetleri hâkim arazidedir, ateş ve gözetleme imkânları daha müsaittir. Türk topçu mevzileri için uygun arazi yoktur.

- Bu bölgedeki Yunan kuvvetleri, yapılacak taarruz başarılı olsa dahi, Kütahya istikametinde derinlikte savunma imkânını bulabilirler.

- Yunan kuvvetleri kuzeyden veya özellikle güneyden takviye alarak savunmalarını kuvvetlendirebilecekleri gibi, güneyden yapacakları bir karşı taarruzla, Türk ordusunun sıklet merkezini kuzeye atabilirler. Böylece Türk ordusunun Anadolu ile irtibatı ve ikmalı kesilir. Dağlık bölgede imhası söz konusu olabilir.

- Ankara-Eskişehir demiryolu hattı bu bölgeden taarruz edecek kuvvetleri destekleyecek kabiliyette değildir. Ayrıca bir başarı halinde yolların azlığı takip harekâtını zorlaştıracak ve yavaş geliştirecektir.

- Sonuç olarak bu bölgeden bir taarruz itici bir şekil alacaktır. Düşmanın büyük kısmının imhası mümkün olmayacaktır.

Y İkinci Bölge : Seyitgazi-Afyon arasındaki bölgeden taarruz (merkez bölgeden). Bu bölgeden taarruz iki istikamette olabilir. Birincisi Seyitgazi-Eskişehir istikametinde, ikincisi de Döğer istikametinde, Afyon bölgesinde bulunanları kuşatacak şekilde. Bu bölgeden taarruzun da şu mahsurları vardı :

- Taarruz cephe taarruzu şeklinde olmaya mahkûmdur. Ancak Türk ordusunun buna gücü yeterli değildir.

- Yunan ihtiyat kolordusuna çatar.

- Ayrıca asıl taarruz grubu, Yunanlıların iki kuvvetli grubunun arasına girerek yanlardan karşı taarruza uğrayabilir.

- Arazi sert, ormanlık ve yollar mahduttur. İkmal zordur.

- Cepheden bir başarı olsa da Yunan kuvvetleri Afyon'u ellerinde bulundurdukça, kuzey kanadını Kütahya'ya doğru kırarak derinliğine doğru savunma imkânı bulabilir. Bu da zafer için yeterli değildir. Sıklet merkezi ile bu bölgeden taarruzun faydası, taarruz başarısız olduğu takdirde, Anadolu derinlikleri ile irtibat kopmadan savunmaya devam olunabilir.

Üçüncü Bölge : Afyon Bölgesi. Bu bölgeyi de iki kısım halinde incelemek gerekir. Birinci kısım Afyon kuzeydoğusu-bölgesi, ikincisi Afyon güneybatısı bölgesidir.

Birinci kısım, arazi açık ve gizlemeye müsait olmadığı gibi; gözetleme, ateş ve topçu mevzileri bakımından da uygun değildir.

Buradan yapılacak bir taarruz Yunanlıların kuvvetli yerine çarpar ve onları, Afyon-Uşak ana mihverinde iter. İkinci kısımdan, yani Afyon güney ve güneybatısından yapılacak taarruzun şu faydaları vardı :

- Yunan ordusunun büyük kısmının batıya çekilmeden kuşatılması ve imhası mümkündür.

- Yunan ordusunun en hassas yeri olan, İzmir-Afyon ana stratejik ve ikmal yolu, en kısa zamanda ve en kısa istikametten kesilebilir. Böylece bütün Yunan kuvvetleri bir noktadan vurulacak kuvvetli bir darbe ile sarsılabilir. Bu suretle derinlikte hazırladığı mevzilerde de tutunması güçleşebilir.

Bu bölgedeki Yunan mevzileri, derinliği az, uzun bir plato üzerindedir. Bu plato ele geçerse, Yunan kuvvetleri ovaya atılır. Ovaya atılanlar Dumlupınar istikametinde çekilerek, buralarda tutunmaya çalışmak isterlerse, bu güç olur ve kuzeydeki ana kuvvetlerinden koparılmış olunur. Aksi olarak kuzeye çekilirlerse, İzmir istikameti açılır ve İzmir-Afyon ana ikmal yolundan uzaklaştırılırlar. Bu durumda asıl kuvvetlerle kuzeye takip yapılırken, bir kısım kuvvetlerle de İzmir istikametinde ilerlenebilir. Yunanlılar batıya doğru çekildiği takdirde, takip ve harekâtı destekleme yol bakımından daha müsaittir.

- Ayrıca Yunanlıların Eskişehir bölgesindeki kuvvetlerinin afyon bölgesine müdahalesi çok uzun zaman gerektirecektir. Cepheden tespit başarılı olursa, bu da mümkün olmayabilir.

- Yığınaklanmada gizlilik sağlandığı takdirde, Yunan ihtiyat Kolordusu'nun bölgeye müdahalesi geç ve tesirsiz kalabilir.

- Afyon güney ve güneybatısı yığınak, gizleme, gözetleme ve ateş imkânları ile topçu mevzileri bakımından da çok uygun şartlara sahiptir.

- Sonuç olarak bu bölgeden yapılacak taarruz, kısa zamanda kuşatıcı bir taarruz haline gelebilir.

Bu şekilde taarruzun tehlikeli ve mahzurlu tarafı da vardı. Yunan kuvvetleri ihtiyattaki kolordu ile, Afyon kuzeyinden Bolvadin-Çay istikametinde taarruz ettiği takdirde, kuvvetlerimizin büyük kısmı göller bölgesine sıkıştırılarak imha edilebilirdi. Özellikle taarruzun başarısızlığı ve arkasından aynı istikametteki Yunan karşı taarruzu, durumu aynı şekle sokabilirdi. Şu halde bu bölgeden taarruza karar vermek için mevcut tehlikeleri ortadan kaldırmak ve uygun tedbirleri almak gerekiyordu. (Yapılan müzakerelerden sonra sıklet merkezi ile Afyon güneyi ve güneybatısından kuzeye doğru taarruza karar verildi. Bu karara yalnız 2 nci Ordu komutanı muhalifti. Ona göre bu karar cesurane verilmiş ve tehlikeli bir karar idi. Başarısızlık halinde vahim neticeler doğabileceğini, bu nedenle asıl taarruzun 2 nci Ordu bölgesinde, Döğer genel istikametinde yapılmamı teklif etti.

Plânda endişe duyulan bu durumun, yani her iki tarafın birbirini kuşatacak şekilde taarruzunun harp tarihinde örnekleri çoktur.

1807 Prusya Seferi'nde Napoleon ile düşmanlarının durumu da, her iki tarafın birbirlerini kuşatmasına imkân veriyordu.

Müttefik Komutanı General Benigzen, komutasındaki kuvvetlerin bir kısmını Narev bölgesinde, zayıf bir kolorduyu da daha güneyde bıraktıktan sonra, geriye kalan kuvvetlerle iki koldan Napoleon ordusunu kuşatmak üzere batıya doğru ilerledi ve Praysted-Aylauosterodot hattına vardı.

Napoleon da bu kuşatmayı kuşatma ile karşılamak için bütün kuvveti ile kuzeye, düşmanın yanına doğru ilerledi. Neticede kuvvet ve cüret bakımından zayıf olan müttefikler, geri çekilerek savunmayı kabul zorunda kaldılar.

O dönemlerde orduların gerisindeki hassasiyet, bugünle kıyaslanmayacak şekilde azdı. Orduları muharebe meydanlarında dama taşı gibi oynatmak mümkündü. İkmal maddeleri daha çok mahallinden tedarik olunuyordu. Mühimmat sarfiyatı çok azdı. Netice olarak lojistik hizmet ve teşkilâtın önemi azdı. Fakat Türk İstiklâl Harbi bugüne yakın şartlar içinde yapılmıştır. Bu nedenle Yunan kuşatıcı taarruzu Türk ordusu için felaket olabilirdi. Bunun çözümünü de Başkomutan bulacaktır

(ilerde açıklanacaktır). Harp tarihi örneklerine dayanarak burada şu ifade edilebilir. "Kuşatmalarda ön alan ve sınırlarına hâkim olan taraf neticeyi kendi lehine çevirebilir."

c. Yunan Kuvvetlerinin Takviye İmkânlarının Değerlendirilmesi

Asıl taarruzun yapılması düşünülen mevzilerde Yunanlıların 1 inci ve 4 üncü Tümenleri ile Belen tepesinde bir bağımsız alayları mevcuttu. O zamanın yol ve yürüyüş imkânları dikkate alınarak takviyeler, takviye zamanları şöyle değerlendirilmişti. (23)

- İhtiyat Kolordusu'nun bölgeye en yakın olan 7 nci ve 13 üncü Tümenleri ile en erken 1,5 gün sonra takviye edebilir.

- İhtiyat Kolordusu'nun 9 uncu Tümen'i ile iki günlük yürüyüşten sonra (50 km.) ancak taarruzun üçüncü günü takviye edebilir.

- Uşak bölgesindeki 2 nci Tümen'le iki günlük yürüyüşten sonra (50 km.) üçüncü gün takviye edebilir.

- Uşak bölgesindeki Süvari Tümeni ile (60-70 km.) taarruzun ikinci günü takviye edebilir.

Buna göre yığınak hissettirilmediği takdirde, kesin sonuç yerinde ilk gün iki tümenle (1 inci, 4 üncü Tümenler), ikinci gün 5-6 tümenle, üçüncü gün 7-8 tümenle karşılaşılabilirdi.

Yunanlıların bu imkân ve kabiliyetlerine göre kesin sonuç yerine tahsis edilecek kuvvet miktarı şöyle hesaplandı. Yunan ordusuna karşı adet ve manevra üstünlüğünün sağlanması esas kabul edildi. Taarruz için her Yunan tümenine karşı (iki) tümen hesaplandı. Yunanlıların taarruzun ikinci günü 5-6 tümen toparlayabilecekleri ihtimali göz önüne alınarak en az 10-12 tümene ihtiyaç görüldü.

d. Batı Cephesi Komutanlığı'nın Plânı (Kroki: 3)

Plânın ana fikri, kuvvetin bir kısmı ile Yunan Eskişehir-Afyon Cephesi'nde tutmak, kalan kuvvetin çoğu ile Afyon güneybatısından düşmanın güney yanına taarruz ederek, onu İzmir ulaştırma hatlarından ayırmak suretiyle kuzeye doğru atmaktır. Bu ana fikre göre Batı Cephesi'nin hazırladığı plânın özeti şöyledir :

2 nci Ordu, 3 üncü ve 6 ncı Kolordular (5 piyade ve 1 süvari tümeni) düşmanın Eskişehir-Afyon Cephesi'ne taarruz edecek; 1 inci Ordu; 1 inci ve 4 üncü Kolordularla, 5 inci

Süvari Kolordusu ve batı kanat da üç müstakil tümen ile (9 piyade, 3 süvari tümeni), Afyon güneybatısından düşmanı kuzeye doğru atacaktı. 2 nci Kolordu ihtiyatta bulunacaktı. (24). Bu suretle düşmanın yanına taarruz ederek, onu kuşatmak suretiyle kati netice almak vazifesi 1 inci Ordu'ya düşüyordu. 1 inci Ordunun taarruz yapacağı bölgede arazi ve düşman durumu şöyle idi. Güneyden Afyon'a doğru uzanan sıra dağlar Şuhut ve Sandıklı arasından geçerek Zafer dağları (25) ile dikey olarak birleşmek suretiyle bir T şeklini alır. Bu dağlarda, 1330 rakımlı Koca tepe vardır. Düşman mevzileri T harfinin üst kenarı kabul ettiğimiz Zafer dağları üzerindedir. Bu dağlar Afyon güneyinden başlayarak batıya doğru, Kaleciksisirisi, Erkmen, Belen, Tınaz, Çiğil tepelerinden geçerek yükselmek suretiyle Ahır dağları ile birleşir. Bu dağların kuzeyinde Afyon ve Sincanlı ovaları vardır. Koca tepenin kolları doğuda Şuhut, batıda Küçüksincanlı ovasına doğru uzanarak, düşmanın görüş sahasını kapar. Düşmanın vaktiyle tutamadığı bu yüksek tepeden düşman mevzilerinin içi ve gerileri görülmekte, onun kolları da araziye örtmektedir. Sanki Tanrı, Koca tepe ve kollarını büyük bir kuvveti gizlemek ve düşmanı gözetlemek için yaratmıştı (26).

Bu arazi; düşmana baskın yapmak için, kuvvetin çoğunu Koca tepe ve kolları gerisinde gizlemek ve Koca tepeden Erkmen tepeye doğru uzanan plâto üzerinden taarruz etmek fikrini dikte ettiriyordu.

Erkmen tepe; Afyon ve Sincanlı ovalarına hâkim ve dağların birleştiği bir nokta olması yönünden önemli bir taarruz hedefi olarak görülmüyordu. Düşman mevziinin en az 10 km.lik bir kısmının yarılması gerektiğinden, Erkmen tepeden sonra Belen ve Tınaz tepeler de yarma bölgesine katıldı.

Bu yarma bölgesinin doğusunda ve batısında diğer kuvvetler taarruz edeceklerdi. Yapılan hesaplamalara göre yarma bölge-sinde beş tümen, yarlarda dört tümen kullanmak gerektiğinden, ordunun elinde ihtiyat kuvveti kalmıyordu. Düşman ihtiyatları müdahale etmeden taarruzun birinci günü düşman cephesinin yarılması ve süvarinin buradan dalması önemliydi.

(24) Sesli Belgelerden Harp Hatıraları; s.113.

(25) Zafer dağları, Afyon güneybatısında, Türk ordusunun siklet merkezi ile taarruz etmiş olduğu Yunan mevzilerini üzerinde bulunduran, Erkmen tepe ile Ahır dağları arasında kalan tepelere sonradan verilen addır.

(26) a.g.e.; s.113.

Ordu komutanı; bu esaslar dahilindeki teklifini Batı Cephesi'ne arz etti. Başkomutan da 1 nci Ordu'nun daha iki tümenle takviye edilmesinin uygun olacağını Batı Cephesi Komutanlığı'na bildirdi. (27) Batı Cephesi Komutanı; bu istekler üzerine ihtiyatta bulunduracağı 2 nci Kolordu'yu da, 1 inci Ordu gerisine yanaştırmaya karar verdi. Bu suretle kati netice yerinde 12 piyade, 3 süvari tümeni toplanacaktır. Bu kararlar harp tarihinin en önemli sıklet merkezi kuruluyordu. Karar çok cüretli idi. Bu rakamla şöyle ifade edilebilir :

2 nci Ordu; 50.000 kişi ile 120 km.lik geniş cephede, 120.000 kişilik Yunan kuvvetlerine; 1 inci Ordu 110.000 kişi ile 40.000 kişilik Yunan kuvvetine taarruz edecekti. (28) Karar çok cüretli demiştik. Çünkü geniş bir cephe üzerinde bırakılan zayıf 2 nci Ordu, çok üstün Yunan kuvvetinin taarruzuna uğrayarak geriye atılıp, Konya-Ankara istikameti düşmana açılabilirdi. Kuvvetin 2/3'ünü teşkil eden 1 inci Ordu, gerisini Antalya'ya vermek suretiyle, ana istikametlerden ayrılmak zorunda kalırdı. Düşmanın bu taarruzu, Türk ordusunun yığılma için güneye kaydırılırken yapılması halinde daha tehlikeli olurdu. Az kuvvetle üstün kuvvetin mağlup edildiği bütün imha muharebelerinde, bu gibi tehlikeler göze alınmıştır. Bu başarılarla, hareketleri gizlemek düşmana baskın yapmak, komutanlığın hüneridir ki, Türk ordusu da bunda başarılı olmuştur. Bu başarıda birliklerin gizli hareketlerinin sağlanması kadar, Türk milletinin casus barındırmamasının da büyük etkisi vardır. 24 Ağustos akşamına kadar 1 inci Ordu birlikleri yığınak bölgesinde gizlice toplandıkları zaman, zaferin yarısı kazanılmıştı. Çünkü Türk ordusu, aldığı tertibat ile darbe indirecek bir duruma girmişti. Yunan'ın 1 inci Ordu'ya karşı bir sıklet merkezi kurmak için asgari iki günlük bir zamana ihtiyacı vardı. Düşman, ancak 25 Ağustos günü yığınağı anlayabildi. Fakat 120.000 kişiyi 30.000 kişi olarak tahmin etti. (29) Buna karşı kuzeyden bir ihtiyat tümenini (7 nci Tümen) güneye hareket ettirdi. Oysa İhtiyat Kolordusu'nu güneye, 1 inci Türk ordusunun karşısına getirerek, Türk ordusunu güç

(27) Başkomutan Mareşal Mustafa Kemal Paşa, verilecek birliklerin Akarçay çöküntüsüne yakın tertiplenmesini istedi. Böylece hem Yunan kuvvetlerinin Afyon kuzeydoğusundan güneye doğru yapmaları muhtemel asıl taarruz bölgesi için tehlikeli olan Yunan taarruzunu karşılamak, hem de yarma bölgesini en kısa zamanda takviye edebilmek amacını güttü.

(28) a.g.e.; s.114.

(29) a.g.e.; s.114.

bir duruma sokabilirlerdi. Yarım tedbirler alınmıştır ki Yunan Komutanlığı'nın ilk hatası burada başlar.

Türk ordusunun yığınaklanmasına geçmeden önce kesinleşen taarruz plânının ana hatlarını özetlemek faydalı olacaktır.
(30)

- Her seviyede hedef, Yunan kuvvetlerinin imhasıdır.

- Sıklet merkezi Afyon güney ve güneybatısında bulunacak, bu bölgeden asıl taarruz grubu olarak 1 inci Ordu taarruz edecek, 1 inci Ordu 2 inci ve 4 üncü Kolordularla takviye edilecek.

- Yunan mevzileri Kalecik Sivrisi ile Tınaz tepe arasından yarılacak ve yarmayı müteakip kuzey istikametinde taarruza devam edilecek.

- 5 inci Süvari Kolordusu batı kanada yanaşacak, Yunanlıların boş bıraktığı Ahır dağını aşarak Yunan ordusunun ikmal ve irtibat yollarını kesecek, Yunan mevzilerinin gerisine taarruz edecek, derinlikteki Yunan ihtiyatları ile muharebe edecek ve bunların cepheye müdahalesini önleyecek.

2 nci Ordu; tali taarruz grubunu teşkil edecek, bu ordunun vazifesi, Yunan ordusunun 2 nci ve 3 üncü Kolorduları ile demiryolu kuzeyindeki iki tümeni taarruzla tespit edecek, Yunan kuvvetlerinin Afyon-Eskişehir arasındaki irtibatını kesecek, ayrıca Yunan doğuya doğru taarruz ederse, birbiri gerisindeki mevzilerde zaman kazanacak.

- Denizli ve Sarayköy bölgesinde bulunan süvari ve piyaden mürekkep grup, başlangıçta bu bölgedeki Yunan kuvvetlerini tespit edecek ve aldatacak ve bilâhare Eşme istikametinde taarruz edecek.

- Kocaeli grubu da bölgesindeki kuvvetleri tespit edecek ve Yunanlıların Marmara deniz irtibatını tehdit edecek.

Taarruz sırasında Yunan kuvvetlerinin muhtelif hareket tarzlarına karşı alınacak tedbirler ise şöyle plânlanmıştır:
(31)

- Yunan ordusu, taarruz başladığı andan itibaren İhtiyat Kolordusu ile 1 inci Ordu'ya karşı bir taarruza yöneldiği takdirde, bu taarruz 1 inci Ordu ile emniyetle karşılanacak,

(30) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.21,22.

Türk İstiklâl Harbi Tadrifat Notları; s.274.

(31) a.g.e.; s.274.

2 inci Ordu ve Süvari Kolordusu ile Yunanlıların iki yanına taarruz edilerek Yunan ordusu güç duruma düşürülecek.

- Yunan ordusu, kuzeyindeki kolordusu veya İhtiyat Kolordusu ile Afyon-Konya istikametinde harekete geçtiği takdirde, Yunan taarruzu derinlikteki mevzilerde durdurulacak, 1 inci Ordu kuzeye, 2 nci Ordu'nun kuzeyde kalan birlikleri batıya taarruzla, Yunan kuvvetleri iki ordu arasında sıkıştırılacaktı.

e. Yiğınaklanma (Kroki: 4)

Büyük Taarruz plânı kesinleştğinde, asıl taarruz bölgesinde 1 inci Ordu'ya ait 8 inci ve 14 üncü Tümenler bulunuyordu. Asıl taarruz bölgesinde kullanılması plânlanan 2 nci Kolordu Aziziye bölgesinde, 4 üncü Kolordu Bolvadin bölgesinde, 1 inci Kolordu Çay bölgesinde, 5 inci Süvari Kolordusu da Ilgın bölgesinde bulunuyordu (32)

Plân gereği bu dört kolordunun, yani 12 tümenin, Afyon güneyinde 25 km. genişliğinde bir sahaya toplanması gerekiyordu. Bu toplanma için 2 nci Kolordu 120 km., 4 üncü Kolordu 110 km., 1 inci Kolordu 130 km., Süvari Kolordusu ise 150 km.lik yol katedecekti. Süvari hariç, diğer üç kolordu bu intikali yaya yapacaklardı. Bu kadar fazla birliğin Yunan kuvvetlerine hissettirilmeden 100-150 km.lik yer değiştirmeleri son derece önemli bir konu idi. Çünkü Büyük Tarruz plânı baskın esasına dayandırılmıştı. Yunan Komutanlığı durumu öğrenirse, o da aynı zaman içinde İhtiyat Kolordusu'nu güneye kaydırabilir ve Türk plânını uygulanamaz hale getirebilirdi. Veya dört kolordu da güneye hareket halinde iken, batıdan doğuya yapacağı bir taarruzla, Türk ordusunu en zayıf anında yakalar ve Türk ordusu için son derece tehlikeli bir durum yaratabilirdi. İşte bu nedenlerle yiğınaklanma çok önemli ve hassas bir dönemdi. Bu dönem Başkomutan Atatürk'ün en korkulu anları olmuştu. Yiğınaklanma safhasında sürekli olarak Yunan İhtiyat Kolordusu'nun durumunu sormuştur.

- "2 nci Kolordu nerede?"

Başkomutanın esas bilgi unsuru (EBU) 'bu idi. "Yerinde duruyor" cevabını alınca da büyük bir rahatlık duyuyordu.

Bu nedenle, Cephe Komutanı İsmet Paşa, yiğınaklanma faaliyetini, münferit eemirlerle, bizzat kendisi idare etti.

Daha önceden intikal yolları keşfedildi, düzeltildi, konma yerleri seçildi. İntikaller sadece karanlık süresinde olacak

(32) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.38, Kroki: 7.

şekilde yürüyüş cetvelleri düzenlendi ve lojistik bakımdan da hazırlıklar yapıldı.

Yığınaklanma faaliyetlerine 14 Ağustos gecesı başladı ve 24 Ağustos gecesinde bitirildi.

Türk ordusu Büyük Taarruz için yığınaklanma hazırlıkları içindeyken, Yunan ordusu da cephe birlikleri dışından bir tımenden fazla kuvvetini Andolu'dan Trakya'ya geçirdi. İstanbul'u da işgal etmek hevesinde idiler. Ancak İstanbul'a karşı yaptıkları taarruz başarısız oldu.

Yığınaklanmanın gizlilik içinde yapılmasına alınan şu tedbirler etkili oldu: (33)

- Birlik intikalleri tamamen gece yapıldı. Gündüz Yunan uçaklarının keşfine mani olacak şekilde, örtülü yerlerde dinlenildi. Hiçbir yerde yürüyüş izi bırakılmadı.

- Düşmanı aldatmak amacıyla, 2 nci Ordu'nun bazı birlikleri gündüz, güneyden kuzeye intikal ettirildi. Temas hattında savunma faaliyetlerine devam edildi.

- 1 inci Ordu bölgesinde topçunun yayılması ve mevzilenmesi için ihtiyaç duyulan yollar ve faaliyetler, 2 nci Ordu bölgesinde de aynen yapıldı.

- Ankara Hükümeti'nin taarruz konusunda kararsızlık içinde bulunduğuna dair söylentiler çıkarıldı. Basında da bu konu işlendi. Böylece Türk ordusunun daha bir süre, herhangi bir harekette bulunamayacağı kanaati uyandırıldı.

- Anadolu'da isyan, ihtilâl, karışıklık varmış haberleri yayıldı.

- Anadolu'nun dış dünya ile muhabere ve ulaştırma irtibatı kesildi.

- Taarruza katılacak kuvvetler ancak 25/26 Ağustos gecesı cepheye, taarruz mevzilerine yanaştırıldı. (Kroki: 5)

Türk ordusu taarruz mevzilerine yanaşırken, Yunan 1 inci Kolordusu komutan ve subayları da Afyon'da tertipledikleri bir baloda idiler.

6. Muharebeler

a. 26 Ağustos 1922 (Kroki: 6)

25 Ağustos günü taarruz hazırlıkları ile geçti. Afyon güneyinden itibaren Kaleciksisvrisi, Erkmen, Belen, Tınaz tepeler

(33) Türk İstiklâl Harbi Tedrisat Notları; s.282.

ile Kırcaaslan, Çiğil tepe düman tarafından tahkim edilerek tutulmuştu. Düşman tahkimatı bazı yerlerde iki hatlı olmakla beraber mevzilerin derinliği az, asıl muharebe hattının (AMH) ilerisinde de muharebe ileri karakolları (MİK), ileri mevziler bulunmadığından, keşif kolları Yunan AMH yakınlarına kadar sokulabiliyorlardı. Mevzilerin önlerinde tel örgü engelleri vardı. Düşman Çiğil tepe batısındaki sarp ve yüksek dağları tutmayarak, burada 15 km.lik bir açıklık bıraktıktan sonra bölgenin en yüksek noktası olan Toklusivrisi'nde bir direnek noktası meydana getirmişti. Açık bırakılan bölgedeki dar geçidin gündüz bir süvari bölüğü ile tutulduğu, geceleri bu bölüğün geriye alındığı haber alınınca, Süvari Kolordusu için bir geçiş yeri bulunmuş oldu (34). Önce belirtildiği gibi düşman mevzii Kaleciksivrisi, Erkmen, Belen, Tınaz tepelerinin bulunduğu 10 km.lik sahadan yarılacaktı. Bu bölgeye bir tümen ihtiyatta olmak üzere beş tümen tahsis edildi. Topçu öncelikle bu kuvvetlerin taarruzlarını destekleyecekti. Alınan taarruz tertibi şöyleydi.(35)

Dört tümenli 4.üncü Kolordu; Afyon güneyindeki kayalık sırtlar ile Kaleciksivrisi-Erkmen tepe hattına taarruz edecek, sıklet merkezini iki tümeni ile Erkmen tepe istikametinde bulunduracaktı. Yine 4. tümenli 1. inci Kolordu; birer tümeni ile Belen, Tınaz, Kırcaaslan, Çiğil tepeye taarruz edecekti. Süvari Kolordusu; sahra topraklarını, tekerli vasıtalarını bırakarak düşmanın boş bıraktığı dağ geçidinden geçip, onun gerilerine saldıracaktı. 2. nci Kolordu; Şuhut-Sandıklı bölgesinde Batı Cephesi ihtiyatı, 6. ncı Tümen; Toklusivrisi karşısında, ordunun sol yanını koruyacaktı. Cepheden taarruz edecek 2. nci Ordu'ya gelince, bu ordu Afyon doğusunda ve kuzeyindeki düşman kuvvetlerine taarruz edecek, düşmanın Eskişehir doğusu ve Seyitgazi'de bulunan 3. üncü Kolordus'una karşı da emniyet tedbirleri alacaktı.

(34) Anılan geçiş yeri bulunmadan önce, Süvari Kolordusu'nun yarmayı müteakip başarıdan faydalanma kuvveti olarak daldırılması plânlanmıştı. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, bir Türk köylüsünden geçiş yerinin durumunu öğrenince, yarmanın gerçekleşmesini bekleme yerine, süvarinin 25/26 Ağustos gecesi Ahır dağına aşmasını, taarruzla beraber Yunan kuvvetlerinin derinlikteki unsurları ile muharebeye tutuşup yarma bölgesini takviye etmelerine mani olmayı teklif etti. Teklif kabul edildi. Böylece İkinci Dünya Harbi'nde "Yıldırım Harbi" günümüzde de "FOFA" konsepti adı verilen bir uygulamanın ilk örneklerinden birisi verilmiş oldu.

(35) Sesli Belgelerden Harp Hatıraları; s.115.

26 Ağustos 1924 c.

1 inci Ordu karşısında mevzide bulunan düşman kuvveti iki piyade tümeni ile, bir müstakil alaydan ibaretti. Bir tesa-
düf eseri olarak 4 üncü Kolordu'nun karşısında 4 üncü Yunan
Tümeni, 1 inci Kolordu'nun karşısında da 1 inci Yunan Tümeni
bulunuyordu. Düşmana karşı büyük bir üstünlük sağlanmış
olmakla beraber, kuzeyde Eğret, İhsaniye bölgesindeki 2 nci
Yunan Kolordusu, güneyde 1 inci Ordu karşısına getirildiği
takdirde, düşman mevzilerini yarmak güç, belki de imkânsız
olacaktı. Düşman ise ancak bu kuvvetin bir tümenini yürüyüşe
geçirmişti. Duruma göre karar verecek olan Yunan ordusu
Komutanı Hacı Anesti, cephenin uzağında İzmir'de idi. Bu da
Yunanlıların en büyük hatası idi. Hacı Anesti uzakta kaldığını
takdir ederek, ihtiyattaki kolordunun kullanılma yetkisini de
1 inci Kolordu Komutanı Trikopis'e vermişti (36). İşte Trikopis
ihtiyattan bir tümeni güneye kaydırmayı bu yetkiye dayanarak
yapmıştı. Ancak bu yetersiz ve yarım bir tedbirdi. Trikopis,
Başkomutan'ın hakiki maksadını bilmiyordu. Türk taarruzu
geliştikten sonra ihtiyattaki diğer iki tümenin de güneye
getirilmesini başkomutandan isteyecektir.

25/26 Ağustos gecesi Türk birlikleri Yunan mevzilerine
doğru ilerlediler. İleri hatlar düşman mevzilerine 400 metreye
kadar yaklaşarak, saat 05.00'te başlayan (37) 05.30'da şiddetini
artıran topçu ateşi himayesinde birlikler düşman mevzilerine
taarruza başladılar, saat 06.30'da 4 üncü Kolordu'nun 5 inci
Tümen'i Kaleciksisvrisi'ne ve bunun batısındaki düşman birinci
hattına girdi (38). 5 inci Tümen'in batısındaki 11 inci Tümen,
Yunan birinci hattı düştükten sonra ikinci hatta, 5 inci Tümen'
le beraber taarruz edecekti. 1 inci Kolordu'nun 23 üncü
Tümen'i Belen tepeye taarruz edecekti. Ancak bu tümenin
ilerlemesinde gecikme oldu.

23 üncü Tümen gece yarısı düşmana 1,5 km. yaklaştığı
zaman, tümen komutanı tarafından durduruldu. Eskişehir
Muharebesi'nde bir gece ilerlemesinde sağında ve solundaki
tümenlerin geride kalmaları yüzünden tümeni ağır zayıyata
uğramıştı. Belen tepenin önü yar olduğundan, gece ilerlemek
çok zordu. Yanındaki tümenlere birer irtibat subayı gönderdi.
Onlar ancak sabah yaklaşırken haber getirebildiler. 23 üncü
Tümen ilerlerken, doğuda kaleciksisvrisi düşmüş, 23 üncü Tümen
batısındaki 15 inci Tümen de saat 06.55'te Tınaz tepenin ilk
mevzilerini ele geçirmişti. 15 inci Tümen'in batısında Afyon-

(36) Muharebenin ikinci günü gecesi, cephedeki emir-komuta zafiyeti su
yüzüne çıkınca, 2 nci Kolordu 1 inci Kolordu Komutanı'nın emrine
verildi.

(37) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.89.

(38) a.g.e.; s.90.

Sandıklı yolunun iki tarafından Kırcaaslan Tepesi'ne taarruz eden 14 üncü Tümen de tepenin bir kısmını elâ geçirmişti. En doğuda geniş cephe ilme Afyon istikametinde taarruz eden 8 inci Tümen'den düşman mevziine girmek beklenmiyordu. En batıda Çiğil tepeye taarruz eden 57 nci Tümen'de kati netice yerinde değildi. Bu bakımdan kati netice yerinde ve yarma bölgesindeki 23 üncü Tümen'in gecikmesi cepheyi yarmayı engelleyebilirdi. Koca tepeden bütün tümenlerin hareketlerini kontrol eden Başkomutan, telefonla tümen komutanına hareketini çabuklaştırarak bir an evvel Belen tepeyi ele geçirmesini ihtar etti. Olayı yaşayanların ifadesine göre, Atatürk'ün kayalık bir arazi üzerinde ayakta çekilen ünlü fotoğrafı 23 üncü Tümen Komutanı ile görüşmek üzere muhabere merkezine giderken alınmıştır. Geç hareket eden 23 üncü Tümen'in birlikleri, büyük bir süratle ilerlediler. Yapılan hücum sonucunda saat 09.00'da Belen Tepe ele geçirildi (39).

Öğlene doğru 4 üncü Kolordu'nun Erkmén tepede düşman ikinci hattına yaptığı taarruz durduruldu. Tınaz tepeyi alan 15 inci Tümen düşmanın karşı taarruzuna uğrayarak çekilmeye başladı. 14 üncü Tümen'de Kırcaaslan tepede aldığı mevzii bırakmaya mecbur oldu. Yunanın kuzeyden getirilen yeni tümeni karşı taarruza geçmişti.

Süvari Kolordusu, bütün gece yürüyerek Sarp dağ geçidinden birerli kolda Ahır dağına aşmaya başladı. Taarruz başladığında yaklaşık bir tümen kadar kuvvetiyle Yunan mevzileri gerisindeki Sincanlı ovasında bulunuyordu. Süvari Kolordusu bu gün bir tümeni ile Kırka'ya ve Çiğil tepe gerisine taarruz etti. İki tümeni ile de Düzağaç ve Balmahmut'a gitti. Başkimse'de Yunan taarruzlarını püskürttü. İzmir-Afyon demiryolunu tahrip etti, telgraf hatlarını kesti ve geceyi ovada geçirdi. Süvarilerin bu hareketleri Yunan gerilerinde şaşkınlığa sebep oldu. (40)

2 nci Ordu bölgesinin kuzey kanadında taarruz eden 61 inci Tümen saat 07.00'de Kazuçuran tepesini ele geçirdi. Fakat saat 15.00'te Yunan karşı taarruzu ile geriye atıldı. (41)

Böylece Türk komutanlığı tasavvur edildiği gibi taarruzun birinci günü düşman cephesini yaramamış oldu.

(39) Sesli Belgelerden Harp Hatıraları; s.117.

Büyük Türk Zaferi; s.37.

(40) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.104-106.

(41) a.g.e.; s.109-110.

Trikopis; İhsaniye'deki 9 uncu Tümen'i de demiryolu ile Afyon'a taşımaya başlamakla beraber, 2 nci Ordu karşısından da 4 tabur kadar bir kuvvet aldı. O, bu kuvvetlerle 27 Ağustos günü duruma hâkim olacağı kanısındaydı. Halbuki Türk Komutanlığı'nın elinde daha dört tümen ihtiyatı vardı. Sincanlı ovasında düşman gerisine çıkan Süvari Kolordusu'ndan da 27 Ağustos günü büyük başarılar beklenebilirdi. Yunan'ın ihtiyatlarını topluca kullanmaması, onun başarı şansını azaltıyordu. Ayrıca hataları da devam ediyordu. Trikopis yeni getireceği kuvvetlerle 27 Ağustos günü duruma hâkim olacağını ümit ederken, 26 Ağustos akşamı saat 18.00'de İzmir'den gelen Başkomutanlık emri onu hayal kırıklığına uğrattı. Bu emirde Başkomutan; "2 nci Kolordu'nun, 15 inci Tümen'i de (Seyitgazi) emrine alarak, 28 Ağustos sabahı, Afyon kuzeyinden Bolvadin istikametinde karşı taarruz yapmasını, 1 inci Kolordu'nun da savunmasını" (42) istiyordu. Bu hareket en geç Türk taarruzu ile beraber yapılmak şartı ile başarılı olabilirdi. Ayrıca 2 nci Kolordu'nun 7 nci Tümeni daha önce kullanılmıştı. 13 üncü Tümen'in bir kısmı ile (tahminen 1 alay) Kuzuçu Tepesi takviye edilmiş, 9 uncu Tümen de trenle Afyon'a hareket etmek üzereydi. Bu durumda tümenlerin sabah taarruza başlamaları zaman açısından mümkün değildi. Taarruzu idare edecek olan 2 nci Kolordu Komutanı General Diyanis de taarruza 48 saat sonra başlayabileceğini bildirdi. General Trikopis taarruzdan vazgeçilmesini istedi ise de, Başkomutan Türk iradesine boyun eğmemek ve aktif hareket etmekte ısrar etti. 26 Ağustos akşamı Yunan sevk ve idaresi bir anarşiye doğru giderken, Türk sevk ve idaresinde durum şöyle idi :

4 üncü Kolordu, ihtiyattaki 12 nci Tümen'ini Erkmen tepeye doğru yanaştırdı. İhtiyat 2 nci Kolordu'nun Sandıklı'da bulunan 3 üncü Tümen'i Tınaz tepeye, 15 inci Tümen'in gerisine getirildi. 23 üncü Tümen'den bir kısım kuvvetin Tınaz Tepe kuzeyine yaptığı taarruz neticesinde düşman karşı taarruzu durduruldu. 15 inci Tümen'in Tınaz tepeye gece yaptığı baskın neticesinde düşman eline geçen mevziin bir kısmı geri alındı. (43)

Birinci gün sonunda Türk ordusu cepheyi yaramadı. Ancak Yunan sevk ve idaresini tereddüte düşürdü. Tali taarruz grubu Yunan ihtiyatlarının bir kısmını üzerine çekmeye muvaffak

(42) a.g.e.; s.113.

Harp Hatıraları; s.118.

(43) Harp Hatıraları; s.118.

oldu. Kaleciksisvrisi'ni, Belen, Tınaz ve Kılıçaslan tepelerinin bir kısmını ele geçirdi.

Hacı Anesti'nin verdiği emir gerçekleşse idi Türk ordusu ikinci güne çok daha avantajlı durumla başlayacaktı. Çünkü, Yunan ordusu emir gereği karşı taarruza başlamış olsaydı, büyük kısmının gerisini, Türk ordusunun sıklet merkezi bölgesinin önüne düşürmüş olacaktı. Kuzeyden 2 nci Ordu, güneyden 1 inci Ordu, batıdan da Süvari Kolordusu'nun etkisiyle kendiliğinden çember içine düşecekti. Böylece imha daha kısa sürede gerçekleşecekti. Ancak bu emri uygulayamadılar.

b. 27 Ağustos 1922 (Kroki: 7)

Yunan ordusu komutanının kuzeyden bir karşı taarruz yapılmasını istemesi üzerine, güneye nakledilmekte olan 9 uncu Tümen'in hareketi geceleyin durduruldu. Bu tümenenden yalnız bir alay Afyon'a getirilmişti. Genel Diyanis de karşı taarruza ancak 29 Ağustos sabahı geçebilecekti. Bu durumda Türk ordusu komutanlığı iki tümenle takviye ettiği cepheyi rahat rahat yarabilirdi. Bu kuvvetlerle yapılan 27 Ağustos hareketleri şöyle cereyan etti:

4 üncü Kolordu, cepheyi 12 nci Tümen'le takviye ederek, şiddetli bir topçu ateşinden sonra, sabahleyin hücumla başladı. Kolordu Komutanı Kurmay Albay Kemalettin Sami, hareketleri yakından idare ediyordu. 4 üncü Kolordu birlikleri saat 07.00' de düşman mevziine girdi. Saat 08.00'de Erkmen tepeleri (1310 rakımlı tepeler) alındı. (44) Erkmen tepeleri üç Yunan alayı tarafından savunuluyordu. Erkmen tepe düştükten sonra da Yunan kuvvetleri gerideki arızalı ve sarp arazide çekilme emri alıncaya kadar direndiler. Saat 17.00'de Tezekliayla bölgesi düşürüldü ve Afyon şehri gözüktü. Bu muharebede Yunanlılar ölü ve yaralı olmak üzere 3000 kişi kaybetti. 700 mevcutlu bir tabur, 500 zayıat verdi, (45) Kolordunun en doğusunda taarruz eden 8 inci Tümen ise sabah saat 04.00'te, süngü hücumu ile Kurtkaya Tepe yi almıştı. (46) Böylece kolordunun karşısında bulunan Yunan kuvvetlerinin direnebileceği arazi tamamen alınmış oldu.

1 inci Kolordu Cephesi'ndeki taarruzlar şöyle gelişti:

Belen tepesi bir gün önce 23 üncü Tümen ele geçirmiş, Tınaz tepesi alan 15 inci Tümen düşman karşı taarruzları ile biraz gerilemişse de gece durumunu düzeltmeye muvaffak olmuştu.

(44) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.118.

(45) Harp Hatıraları; s.119.

(46) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.117.

Belen

3 üncü Tümen de 26 Ağustos akşamı 15 inci Tümen'in gerisine yanaştırılmıştı. 23 üncü Tümen'in bir müfrezesi de 15 inci Tümen'in karşısındaki düşmanın gerisine taarruz ediyordu. 1 inci Kolordu Komutanı Albay İzzettin başta olmak üzere, sabahın erken saatlerinde 15 inci ve 3 üncü Tümenlerin cepheden, 23 üncü Tümen Komutanı Yarbay Ömer Halis'in bizzat idare ettiği müfrezenin de düşman gerisine yaptığı taarruzlar neticesinde, saat 12.00'de, sekiz tabur kadar olduğu tahmin edilen Yunan, Sincanlı ovasına atıldı. Belen tepedeki 23 üncü Tümen büyük kısmı da Türkmen tepedeki bir mukavemeti kırdıktan sonra Sincanlı ovasındaki Sinirköy'e kadar Yunan'ı takip etti. Böylece ovaya inen ilk tümen oldu. Ateş altında bulunan bu köyün insanları dağa gizlenmişti. Kadınlar ve çocuklar Türk askerini büyük coşku ve sevinçle karşıladılar. Askerlerin ellerini öptüler. Esaretten kurtulmanın ve kendi ordusuna kavuşmanın sevinç tezahürleri tasviri güç ulvi bir manzara yarattı. (47) Tınaz tepe düştükten sonra batıdaki 14 üncü Tümen de Kılıçaslan tepedeki Yunan mevziine girdi. Saat 15.30'da ovaya hâkim sırtları tamamen kontrolüne geçirdi. (48) Yalnız Çiğil tepedeki Yunan direniyordu. Bu tepeye taarruz eden 57 nci Tümen'in topçu desteği az, arazisi sarp idi. Yunan tahkimatı da direnek noktası halinde yapılmış ve kuvvetli idi. 26 Ağustos günü yapılan taarruzlarda, önemli zayıat verilmesine rağmen başarılı olunamamıştı. Bu gün sabah, komşu 14 üncü Tümen'in topçu desteğiyle tekrar taarruz edildi. Yunan direnmesi karşısında topçu desteği yetersiz kaldı. Tepe düşürülemedi. Bu arada Tümen Komutanı Yarbay Reşat, kolordu komutanından "öğleye kadar tepeyi al" emrini aldı. Çünkü cephedeki bütün tümenler, hedeflerini tek tek ele geçirmektedirler. Taarruzu gelişmeyen sadece bu tümen kalmıştı. Bu emir üzerine Yarbay Reşat, tekrar taarruz ediyor, fakat gene netice alınmıyor. Bunun üzerine başarısızlığı gururuna yediremeyen bu onurlu tümen komutanı, üzüntüsünden saat 11.00 sıralarında tabancasıyla intihar ediyor ve hayatına son veriyor. Geriye de şöyle bir not bırakıyor: "Muvaffakiyetsizlik beni hayatımdan bizar etti." (49)

Yarbay Reşat, ölümünden sonra albaylığa yükseltildi. Türk tarihinde bu olayın benzerleri mevcuttur. Birinci Dünya Harbi'nde Irak Cephesi Komutanı olan Kurmay Yarbay Süleyman Askeri de, bir muharebeyi kaybettiği için intihar etmişti. Bu olay, sonucu itibariyle çok üzücü olmasına rağmen; Türk

(47) Harp Hatıraları; s.119.

(48) Büyük Taarruz; s.124.

(49) a.g.e.; s.124.

subayındaki vazife anlayışını ve onur duygusunu göstermesi bakımından da çok önemlidir.

1 inci Ordu komutanı Saat 14.15'te takip emri verdi, (50) Buna göre, Yunan kuvvetlerinin Resûlbaba tepe-Balmahmut hattında tutunmasına fırsat vermemek için, 1 inci ve 4 üncü Kolordular istikametlerinde kuzeye doğru ilerleyecek, Süvari Kolordusu da gerilerde kargaşa ve panik yaratacak. Takip emrini alan tümenler akşama doğru ovada ilerlemeye başladı. Bütün Yunan kuvvetleri tepelerden ovaya dökülünce, saat 17.30'da, Çiğil tepe de düştü.

Süvari Kolordusu 27 Ağustos sabahı, Düzağaç-Ayvalı-Akçaşehir Kırka-Çayhisar bölgelerinde ve bir kısmı ile de temasta idi. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa sabah 04.30'da, 1 inci Ordu komutanından "Yunan İhtiyat Kolordusu ile Dumlupınar'daki kuvvetlerinin keşfi ve takviyeye gelecek kuvvetlerin geciktirilmesi" emrini aldı. (51) Bunun üzerine sabahleyin tümenlerini Akçaşar platosunun üç yanına karşı tertiple ve her birine ayrıca keşif bölgeleri tahsis etti. Öğleden sonra ise yarma bölgesinden çekilen Yunan kuvvetlerinin gerisine düşecek şekilde, 1 inci Süvari Tümeni Balmahmut istikametinde; 2 nci Süvari Tümeni Başkimse üzerinden Yelgediği'ne taarruza başladı. Bu arada 2 nci Süvari Tümeni Yıldırım Kemal istasyonunu tahrip etti, demiryolu koruma birlikleri ile çarpıştı. 14 üncü Süvari Tümeni de bir alayı ile Karacaören kuzeyinde, bir alayı ile Tazılar'da, bir alayı ile Kızılca güneydoğusunda akşama kadar çarpıştı.

Süvari Kolordusu'na saat 15.30'da, ordudan saat 10.00'da çıkan bir emir daha geldi, (52) Emirde, kolordunun Akçaşar bölgesinde toplanması ve Balmahmut istikametinde ilerlemesi isteniyordu. Fahrettin Paşa, emir gelmeden önce de hemen hemen emre yakın düzeni almıştı. Kolordu, ordu emrinden sonra, 1 inci Süvari Tümeni'ni Balmahmut'a yöneltti. 2 nci Süvari Tümeni'ni Afyon-Kütahya demiryolunu İhsaniye bölgesinden kesmeye gönderdi. 14 üncü Süvari Tümeni'ne de, Uşak'tan gelecek Yunan tümenine karşı batı yan emniyetini sağlama görevi verdi. 2 nci Tümen demiryolunu kestikten sonra, 1 inci Tümen'e katılacaktı. Fahrettin Paşa, bu hareketle B. Sincanlı ve Afyon ovalarındaki Yunanı, iki tümenle kuzeyden çevirmeyi düşündü.

(50) a.g.e.; s.125.

(51) a.g.e.; s.129.

(52) a.g.e.; s.131.

Saat 18.45'te ordunun takip emri geldi, (53) (14.30'da verilmişti.) Fahrettin Paşa kendi emrinde değişiklik ihtiyacını duymadı. Maksat aynı idi. Fahrettin Paşa emirlerin önünde gidiyordu. 2 nci Süvari Tümeni bütün gece yürüyerek sabaha karşı Eğret'e vardı. 14 üncü Süvari Tümeni de Olucak'a ulaştı. Fahrettin Paşa, bu günkü manevrası ile, Sincanlı ovasını Altıntaş ovasından ayıran ve hâkim yükselti olan İlbulak dağına el atmış; böylece Sincanlı ovasındaki Yunan kuvvetlerinin kuzeye çekilmesine, Altıntaş ovasındaki kuvvetlerin de güneye inerek güneydekilerle birleşmesine mani olur bir tertibat almıştı. Bu tertibatın etkisi yarınki muharebelerde görülecektir.

2 nci Ordu bu gün mevzi muharebeleri şeklinde harekâtı yürüttü. Aktif bir harekâta bulunmadı. Güneyde cephe yarıldıktan sonra 1 inci Ordu komutanı, 2 nci Ordu'nun da 6 ncı Kolordusu ile taarruza geçmesini ve ilerlemesini teklif etti. İsmet Paşa, bu hususu emir olarak ilettil. 2 nci Ordu komutanı ise, cephesindeki Yunan kuvvetlerinin bulunduğu hatlarda kalmasının, 4 üncü Kolordu ile Yunan yan ve gerilerine düşülmesinin daha uygun olduğunu bildirdi. (54). Bununla beraber birliklerine taarruz emrini verdi. 16 ncı Tümen saat 14.00'te Yanık tepe ve Uzungüney tepesi; 17 nci Tümen saat 18.00'de Kabaçkıran tepayı, sonra Dedesivrisi ve Evliya tepeleri; 61 inci Tümen de saat 19.30'da Kazuçuran tepayı tekrar aldı. (55). Gece saat 24.00'te Yunan derinliklerine doğru subay keşif kolu gönderildi. Sabaha karşı alınan raporda Yunan kuvvetlerinin 2 nci Ordu karşısından da tamamen çekildiği öğrenildi. Ordu komutanı Mürettep Süvari Tümeni'ne, Afyon-Eskişehir demiryolunu geceleyin doğu bölgesinden kesmesini emretti.

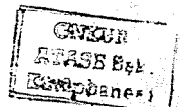
Yunan kuvvetlerinin harekâtı bugün şöyle gelişti: Trikopis sabahleyin Erkmén tepeye karşı taarruz emretti. Ancak Türk taarruzu daha erken başladığından yapılamadı. Tümenlerden kötü haberler gelmeye başlayınca, saat 11.00'de General Trikopis, Afyon ve Sincanlı ovaları kuzeyindeki sırtlara çekilme emrini verdi. (56). Halbuki 1 inci Türk Kolordusu karşısında 1 inci ve 7 nci Yunan Tümenleri perişan bir vaziyette idiler. Bunlar Trikopis'in emrini almamakla beraber, onun düşündüğü gibi Sincanlı ovası kuzeyindeki sırtlarda tutunmak istiyorlardı. Fakat alınan tertipler Trikopis'in emrine uygun olmadığı gibi, Trikopis de bu birliklerle irtibat sağlayamadı. Yeni tutulmak

(53) a.g.e.; s.132.

(54) a.g.e.; s.125.

(55) a.g.e.; s.138.

(56) a.g.e.; s.142.

istenen mevzi Afyon ve Sincanlı ovalarının kuzeyini kaplayan tepelerdi. Bunlar İlbulak dağının batıya doğru uzanan kollarıdır. Erkmen tepeden kuzeye Resulbaba tepesine doğru uzanan bir kol Afyon ve Sincanlı ovalarını birbirinden ayırır. Sincanlı ovasının batısını kapayan sırtlar Ahır dağları ile birleşirler. Bu mevzi iki ovaya hâkim olması ve batı kanadının Ahır dağına dayanarak İzmir istikametini kapaması yönünden de savunmaya elverişli idi. Ahır dağındaki Toklusivrisi bir Yunan kuvveti tarafından tutulmakta ve bu bölge yakınında ayrıca ikinci Yunan tümeni bulmakta idi. Yunanlıların tuttuğu mevzi savunmaya elverişli ise de, Yunan kuvvetleri bu mevzide karma-karışıkı. Bu durumu dikkate alan Trikopis, geniş bir çekilme niyetinde olmasına rağmen kuzeydoğuda kalan 2 nci Kolordu'nun batıya doğru çekilebilmesini korumak mecburiyetinde idi. Yapılacak en doğru hareket Kütahya istikametine doğru çekilerek, Eskişehir'deki kolordu ile birleşmekti, (57). Halbuki cephe yarıldıktan sonra ordu komutanı, İzmir'e kadar bölgenin adım adım savunmasını istemişti. Trikopis de İzmir istikametinden ayrılmayı düşünmüyordu. İlk defa, iki komutanın fikirleri bu hususta birleşmişti. Fakat İzmir yolu Süvari Kolordusu tarafından kesilmiş ve yeni Türk kuvvetleri de Yunan çekilme yollarını tehdide başlamıştı. Cephesi güneye doğru olan Yunan ordusunun batıya doğru kaydırılması zor bir işti. Bu zorluğu artırmak maksadıyla 1 inci Ordu Komutanı Nurettin Paşa 27/28 Ağustos gecesi kuzeye doğru ilerlemeye ve 28 Ağustos sabahı düşman savunma mevziine bir baskın yapmaya karar verdi. Bu karar gereğince iki gün iki gece aralıksız muharebe eden birlikler 27 Ağustos akşamından itibaren kuzeye doğru yürüyüşe devam edeceklerdi. Düşman tarafından terk edilen Afyon, Albay Kâzım komutasındaki 8 inci Tümen tarafından kurtarıldı, (58) 27 Ağustos geesinde her iki tarafın üst komutanlıklarında çok heyecanlı ve tartışmalı anlar yaşandı.

Türk ordusu, Eskişehir bölgesi hariç, Yunanlıların bütün asıl mevzilerini ele geçirmişti. Şimdi önemli olan Türk ordusunun hangi istikamette takip yapacağıydı. 1 inci Ordu komutanı öğleden sonra takip emrini vermiş ve birlikleri kuzey istikametine ilerliyordu. Böylece Yunanlılar İzmir demiryolundan uzaklaştırılmış ve İlbulak dağında savunması önlenmiş olacaktı. 2 nci Ordu komutanı ise Yunanlıların çekildiğine inanmıyordu. Bu nedenle ordusunu ihtiyatlı hareket ettirmek istiyordu. Ayrıca temas hattının durumu Eskişehir bölgesindeki Yunan 3 üncü Kolordusu'na, 2 nci Ordu'nun her an gerisine düşebilme

(57) Harp Hatıraları; s.120.

(58) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.127.

imkânı vermektedir. Ordu takip için batıya ilerlediği takdirde bu tehlike daha da artacaktır.

Batı Cephesi komutanı ise Yunanlıların 1 nci Ordu komutanının düşündüğü gibi kuzeye değil, batıya çekileceklerini değerlendiriyordu. Gece Afyon'a gelen Başkomutan Mustafa Kemal Paşa da, İsmet Paşa'nın değerlendirmesine katılınca, gece yarısı 00.30'da, Cephe Komutanlığı'ndan ordulara özetle şöyle emir verildi :

"Yunan kuvvetlerinin İbulak dağı ve uzanımı hattında tutacağı değerlendirilen mevzii her iki yandan kuşatmak, imha etmek, böylece batıya ve kuzeye çekilmesini önlemek maksadıyla; 2 nci Ordu, Döğür-Muratlar-Belce istikametinde; 1 inci Ordu Bakırçık tepe-Dumlupınar-Ahatköy istikametinde takip yapacak." (59)

Birinci Ordu komutanı, daha önce kuzeye yönelik verdiği takip emrini gece saat 02.45'te değiştirdi. Cephesi kuzey olan 8 tümenin bu emirle tam sola dönerek batıya yönelmesi gerekiyordu. Birliklerin dağınıklığı ve yaya olması, mesafelerin uzaklığı, muhabere irtibatlarının atlı habercilerle yürütüldüğü düşünüldüğünde, bu değişikliğin ne kadar zor şartlarda gerçekleştirileceği anlaşılabilir.

Geceleyin Yunan komuta yerlerine baktığımızda, bir gün önce başlayan karışıklığın halen devam ettiğini görüyoruz. Ordu Komutanı Hacı Anesti'nin İzmir'den gönderdiği emirler, durumu içinden çıkılmaz hale getiriyordu. Hacı Anesti öğleyin, 1 inci Kolordu İbulak dağına çekilirken bir emir göndermiş, Kolordu komutanlarının kendisine olan güvenini de sarsmıştı. Bu emre göre, üç kolordu da karşı taarruza geçecekti. 1 inci Kolordu kaybettiği mevzileri geri alacak; 2 nci Kolordu Çobanlar istikametinde Afyon doğusuna; 3 üncü Kolordu da Bavurdu istikametine taarruz edecekti. (60)

2 nci Kolordu komutanı "yapamam" cevabını verince, gece 03.00'te, Hacı Anesti İzmir istikametinin kapatılmasını ve adım adım savunulmasını emretti. 2 nci Kolordu'yu da, komutanı başında kalmak üzere, 1 inci Kolordu komutanı emrine verdi, (61). Böylece emir-komuta birliğini sağlamayı düşündü.

Albay Ali Hikmet komutasındaki ihtiyat 2 nci Kolordu da geceleyin Afyon istikametinde yürütüldü. Bu kolordunun

(59) a.g.e.; s.145.

(60) a.g.e.; s.148.

(61) a.g.e.; s.149.

yarılan cepheden Sandıklı-Sincanlı yolu ile yürütülmesi halinde 1 inci Ordu'nun batıya doğru kaydırılması daha kolay olabilirdi. (62)

c. 28 Ağustos 1922 (Kroki: 8)

Batı Cephesi'nin direktifine göre 2 nci Ordu, kuvvetlerini Kütahya yolunu kesmek üzere batı ve güneybatı istikametinde ilerletti. 28 Ağustos sabahı düşman artçıları henüz bu ordunun karşısında idiler. 2 nci Ordu düşmanın çekilmediğini zannederek ihtiyatlı hareket ettiği için, bu ordunun düşmanla teması kesildi. Birlikler ortalama 18 km. kadar ilerleyebildiler. 2 nci Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa; son derece ihtiyatlı hareket etmekte idi. 2 nci Ordu birlikleri 10-15 km. daha ilerleyebilseydi, Yunan kuvvetleri bu günden kuşatılma tehlikesi karşısında kalabilirdi. Ordunun Mürettep Süvari Tümeni bugün Döğeri alarak Altıntaş istikametinde ilerledi ve Kütahya-Afyon yolunu tutarak ordunun kuzey yan emniyetini sağlamak üzere kuzeye yöneldi ve geceyi Hacıbeyli'de geçirdi. 6 nci Kolordu ve 61 inci Tümen, İhsaniye-Gazlıgöl hattına kadar ilerlediler. (63).

1 inci Ordu'nun harekâtı şöyle gelişti:

4 ncü Kolordu, ilk takip emri gereğince, sabah erken saatte, Afyon hemen batısı bölgesinden Altıntaş istikametinde ilerlemesine devam etti. Tümenlerin hareketinden yaklaşık 1,5 saat sonra Ordu Komutanlığı'ndan, takip istikametini değiştiren emir alındı. Kolordu komutanı saat 07.20'de verdiği emirle, birliklerini batıya çevirdi. (64). Ancak bu emrin de tümenlere ulaşması zaman aldı. 5 inci Kafkas Tümeni bu zaman içinde Çakırsaz'dan İnaz'a (8 km.); 11 inci Tümen Boyalı'dan Köprülü'ye (8 km.) kadar ilerlemişti. Yeni emirle kolordu, akşama kadar Yıldırım Kemâl - Başkimse-Akçaşar bölgesine (25-30 km.) yani yürüyüş hedefine ulaştı. Tümenler bir günde yaklaşık 40 km. ilerlemiş oldular. Birliklerin 14 Ağustos'tan beri devamlı intikal halinde oldukları ve üç gündür muharebe ettikleri düşünüldüğünde, bu taarruz hızının büyüklüğü anlaşılabilir.

1 inci Kolordu birlikleri geceyi Balmahmut güneyi ve Boyalı bölgesinde geçirmişlerdi. Emir değişikliği bu kolorduyu etkilemedi. Harekât öncesinde yeni emir alındı ve tümenlere verildi. (65) Takip harekâtı saat 05.00'te başladı ve hedef

(62) Harp Hatıraları; s.121.

(63) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.173-176.

(64) a.g.e.; s.151.

(65) a.g.e.; s.155.

olarak verilen Düzağaç-Karacaören-Tazılar bölgelerine saat 16.00'da ulaşıldı. Bu harekât esnasında 23 üncü Tümen, önce Köprülü kuzeyinde Yunan 12 nci Tümen birliklerine, sonra Köprülü'de de 4 üncü Tümen'e baskın yaptı ve zayıat verdirdi. Baskına uğrayan Yunan birlikleri kuzeye çekildi. Balmahmut' taki Yunan erzak depoları da sağlam olarak ele geçirildi. Bu en büyük ganimet oldu. Bazı birlikler işlerini bu depolardan sağladılar.

28 Ağustos sabahı süvariler önemli iki baskın yaptılar. 5 inci Süvari Kolordusu 27 Ağustos akşamı, Küçükköy (Yıldırım Kemal) dolaylarında Afyon'dan Dümlupınar'a ve Uşak'a giden çekilme yollarını kesmiş bulunuyordu. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa burada bir tümen bırakarak 27-28 Ağustos gecesi, İlbülak dağı üzerinden Eğret istikametinde ilerlemeye karar verdi. Niyeti Yunan'ın 2 nci Kolordusu'na baskın yapmaktı. Ne yazık ki bu iki süvari tümeninden Yarbay Suphi komutasındaki 14 üncü Tümen, gece düşman birliklerine çatmamak için dolambaçlı yollar takip ederek çok geride kaldı. Kurmay Yarbay Zeki'nin öndeki 2 nci Tümen'i de, gece karanlığında iki kola ayrılarak; bir alay Bayramgazi istikametine gitti. Bu yüzden iki süvari tümeni ile varılması gereken Eğret köyüne, iki alay ulaşabildi. Bu köyde 2 nci Yunan Kolordusu'nun hiç muharebeye girmemiş, dolgun mevcutlu 9 uncu Tümen'i, çadırılı ordugâhta idi. Gün doğarken süvarilerin baskınına uğradı. 12.000 mevcutlu Yunan 9 uncu Tümen'i karşısında Türk kuvvetleri 1200 atlıdan ibaretti. (66) Bununla beraber baskın, düşman ordugâhında karışıklık çıkardı ve zayıat verdirdi. Düşman toparlandıktan sonra ise süvariler Ulucak istikametinde çekilmeye mecbur oldu. Bayramgazi istikametine giden Süvari Alayı da, General Trikopis'in karargâhına ve bunun yakınındaki bir Yunan müfrezesine çattı. Bu alayda bir hayli karışıklığa sebep olduktan sonra, mevziye giren düşman topçusunun ateşi karşısında Ulucak istikametinde çekildi. Bayramgazi ile 23 üncü Tümen'in baskın yaptığı Köprülü arasında 10 km. mesafe vardır. 23 üncü Tümen, gün doğarken Köprülü'deki 4 üncü Yunan Tümeni'ne başarılı bir baskın yaptığı sırada, Bayramgazi'de de Trikopis baskına uğramıştı. Eğer 14 üncü Süvari Tümeni geride kalmayıp baskına katılsaydı, bu gün parlak bir zafer kazanılabilirdi. Buna rağmen 14 üncü Tümen'in de etkili bir harekâta bulunmuş olduğu Yunan kaynaklarından öğrenilmiştir. Bu Tümen geceleyin ilerlerken, Başkimse bölgesinde, ansızın Yunan kuvvetleri ile

(66) Harp Hatıraları; s.123.

muharebeye tutuŖur. Karanlıkta durumu aydınlatamaz ve yol kapalı diye daha uzun bir yola sapar. Oysa muharebeye tutuŖtuđu birlikler, Franko'nun kontrolündeki 1 inci ve 7 nci Yunan Tümenleridir. Franko hatıralarında, bu gece çarpışmasının morali çok bozduğunu, "Türk süvarisi" diye bağırlarak kaçıldığını, subayların gayretine rağmen paniğu durduramadıklarını, birlikleri ancak Dumlupınar'da toplayıp düzene koyabildiğini yana yakıla anlatmaktadır. (67). Bu üç olay Yunanlıların moralinin iyice bozulmasına sebep oldu. Franko'nun kontrolündeki birliklerin şansızlığı devam etti. Gece çatışmasından sonra kaçır gibi Dumlupınar istikametinde çekilmeye devam ederken, sabahın ilk ışıkları ile beraber, Dumlupınar'a giden yol üzerinde, Yıldırım Kemal bölgesinde bırakılan 1 inci Süvari Tümeni'ne çattılar.

Ancak Albay Mürsel komutasındaki bu tümenin kuvveti kâfi gelmediğinden; General Franko, emrindeki 1 inci ve 7 nci Tümenler ile Albay Plastras müfrezesi, 1 inci Süvari Tümeni'nin etrafından dolaşarak Dumlupınar mevziine çekilmeye ve oradaki 2 nci Yunan Tümeni ile birleşerek İzmir istikametini kapatmaya muvaffak oldular.

İlbudak dağı etrafında Trikopis'in elinde 5 tümen kalmıŖtı ki, Türk ordularının bu kuvveti de kaçırmaması önemli bir sorun idi. 28 Ağustos öğleye doğru 2 nci ve 14 üncü Süvari Tümenleri Ulucak bölgesinde birleŖtiler. Fahrettin PaŖa, bu tümenlere, bu bölgede kuzeye ve kuzeydoğuya karşı mevzi aldirdi. Trikopis de kontrolündeki birliklerle Yel gediğinden geçerek Dumlupınar'a gitmek istiyordu. Yolunun süvariler tarafından tutulduğunu görünce, taarruz etti. Süvariler Yunan kuvvetlerini akŖama kadar oyaladılar. AkŖam, imha olmamak için Altıntaş'a çekildiler. (68) Böylece bugün İlbudak dağının kuzeyinde kalan Trikopis grubu ile, güneyindeki Franko grubunun birleŖmesi önlenmiŖti. AkŖam saatlerinden itibaren de araya Türk piyadeleri girecekti. Türk süvarileri bu günkü hareketleri ile tarihi bir rol oynamıŖlardır. Fahrettin PaŖa, ayrıca iki tümenini Altıntaş bölgesine çekmekle de, 2 nci Ordu'dan evvel Kütahya yolunu kapatmıŖ oldu.

General Trikopis geceyi İlbudak dağı kuzeyinde geçirdi. Böylece Türk ordusuna, kuvvetlerini önlemek fırsatını verdi. Onun kısa istirahatlerle geceli gündüzlü yürümesi gerekirdi. Trikopis hatıratında, gece yürüyüşünün karışıklığa sebep olacağından ve emniyetli kılavuzlar bulunmadığından bahsederek,

(67) Fahrettin Altay; On Yıl Savaş ve Sonrası.

(68) a.g.e.;

kendi hareketini savunmaktadır. Yunan yazarları da Trikopis'in yürüyüşünü kaplumbağa yürüyüşüne benzetmektedirler. (69) Trikopis birliklerini 29 Ağustos günü saat 03.00'ten itibaren harekete geçirmek suretiyle, Türk çemberinden kurtulmak ve Dumlupınar mevzilerindeki Franko grubu ile birleşmek istiyordu. Fakat emirlerin geç gelmesi yüzünden birliklerin hareketleri ancak saat 05.00'te mümkün olabildi. Onun ikinci bir hatası da en kısa yoldan Dumlupınar'a gitmekti. Bu istikamet üzerinde Türk birlikleri vardı. Trikopis tesadüf edeceği Türk birliklerine taarruz ederek, onları yarıp geçmeyi göze almışsa da, birliklerin böyle bir hareketi gerçekleştirecek takatları yoktu. Çatışmalarla vakit kaybetmektense, Türk kuvvetlerine karşı yancılar bırakıp kuzeyden biraz uzun yollardan yürümek daha emniyetli ve başarılı olabilirdi.

Burada Dumlupınar mevzileri hakkında açıklama yapmak faydalı olacaktır.

Bu mevzi Murat Dağı'nın doğusundan başlayarak güneye doğru uzanır. Ahır dağında Toklusivrisi'ne dayanır. Afyon-İzmir yolu ve demiryolu buradan geçer. Yunanlılar tarafından önceden tahkim edilmiştir. Mevziyi, güneyden ve kuzeyden kuşatmak, arazi dağlık ve sarp olduğundan güçtür. Trikopis'in beş tümenle buraya çekilerek mevzideki üç tümenle birleşmesi halinde; Türk ordusu güçlü bir mevzii yarmak zorunda kalacaktı.

Bu gün Eskişehir bölgesindeki Yunan 3 üncü Kolordusu'nda da çekilme emareleri görüldü. Türk İhtiyat Kolordusu da Afyon'dan Resulbaba tepe doğusuna yanaştırıldı.

d. 29 Ağustos 1922 (Kroki: 9)

Batı Cephesi komutanı, 2 nci Ordu birlikleri (4 piyade tümeni) ve Süvari Kolordusu ile kuzeyden; 1 inci Ordu'nun 4 üncü Kolordusu ile de güneyden Trikopis grubunu kuşatmak ve 1 inci Kolordu ile de Dumlupınar mevziine taarruz etmek için gerekli emri verdi. 2 nci Kolordu da ihtiyat olarak Dumlupınar istikametinde yürüyecekti, (70)

Bu gün 2 nci Ordu birlikleri 30 km. yürüyerek Altıntaş ve güneyine vardıkları halde, düşmanla temas tesis edemediler.

Eskişehir bölgesindeki Yunan kuvvetlerinin gerilerini kesmek maksadı ile 28 Ağustos'ta harekete başlayan 3 üncü

(69) Harp Hatıraları; s.124.

(70) Harp Hatıraları; s.125.

Kolordu'nun 1 inci Tümen'i bu gün Döğer'e ulaştı ve geceyi Döğer'de geçirdi. (71)

2 nci Ordu'nun Mürettep Süvari Tümeni ise öğleye doğru Genişler-Kurtköy bölgesine geldi. Ordudan verilen bir emirle, Meclis Muhafız Taburu'nu da emrine alarak Kütahya'yı kurtarması ve İnönü bölgesine yetiştmesi istendi. Tümen, geceyi Altıntaş kuzeyinde geçirdi. (72)

Altıntaş bölgesinde bulunan Süvari Kolordusu da çok yorgundu. Ancak bir tümeni düşmanla temas halinde idi. Bununla beraber Yunan kuvvetlerinin kuzeybatıya çekilmesine mani olacak şekilde tertiplenmişti. 23 Eylül 1922

1 inci Ordu'nun harekâtına gelince, Yunan kuvvetlerinin güneyinde bulunan 4 üncü Kolordu, Dumlupınar'a giden çekilme yolunu kesmek vazifesini almıştı.

Trikopis, bir gün önceki hatasını tekrarlardı. Birliklerine batıya doğru çekilme istikametleri vereceği yerde, güneybatıya doğru verdi. Bu ise Yunan tümenlerinin Türk kuvvetleri arasından geçmesi demekti. Trikopis'in kısa yoldan Dumlupınar'a gitmek istemesi, sabahın erken saatlerinde 4 üncü Kolordu'ya çatmasına sebep oldu. Bu muharebede 4 üncü Kolordu'nun en doğudaki tümeninin abartılmış bir raporu üzerine, ihtiyat tümeninin bu istikamete gönderilmesi ile kapanması gereken Dumlupınar istikametinde 15 km. lik bir açıklık kaldı. 2 nci Kolordu'dan verilen 3 üncü Tümen de 4 üncü Kolordu'nun batı yanından taarruza geçirilmiş ise de, bu açıklık kapatılmadı. Dumlupınar mevziine taarruz etmek vazifesini alan 1 inci Kolordu, bu mevziye 12 km. mesafede bulunuyordu. Dumlupınar'ın güney kanadı olan Toklusivrisi karşısında da 6 ncı Piyade Tümeni vardı. Dumlupınar mevziine taarruz vazifesini alan 1 inci Kolordu'nun güneydeki 57 nci Tümen'i, Yunan ileri birlikleri ile çatışmaya girdiğinden, 1 inci Kolordu'nun hareketi gecikiyordu.

1 inci Kolordu'nun 23 üncü Tümen'i, kolordunun kuzeyinde Düzağaç köyünde bulunuyordu. Bu tümen sabahın erken saatlerinde Yunan uçaklarının taarruzuna uğradı. Bu durum tümenin zamanından önce ileri harekâta başlamasına sebep oldu. (73) 23 üncü Tümen'in bu günkü hareketleri, Trikopis grubunun imha olmasının sebeplerinden birisi olduğundan, harekâtını detaylandırmak faydalı olacaktır.

(71) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.119.

(72) a.g.e.; s.120.

(73) Harp Hatıraları; s.125.

1 inci Kolordu'nun (4 tümenli) en kuzeyinde bulunan 23 üncü Tümen'e Arpagediği'ni ele geçirmesi görevi verildi. Tümen hedefini öğrenince tafsilatlı emri beklemeden harekete başladı.

Onun güneyinden de 14 üncü ve 57 nci Tümenler ilerliyordu. 15 inci Tümen 23 üncü Tümen'i takip edecekti. 23 üncü Tümen diğer tümenlerden bir saat evvel hareket etti. Oysa tahkim edilmiş bir mevziye birlikte taarruz etmek uygun olurdu. Öğleden sonra Arpagediği'ndeki düşmanla teması tesis etti ve öncü alayı ile taarruza başladı. Büyük kısım kuzeyden Arpagediği'ne taarruz etmek için ilerlediği sırada, Çalköy üzerinden Dumlupınar'a doğru uzun bir düşman kolunun yürüdüğü haberini aldı. Bunun üzerine tümen, batı istikametinde ilerleyen büyük kısmını, kuzeye yöneltti. Aslıhanlar bölgesinde, ilerleyen Yunan kuvvetlerini tespit etti. Trikopis'in son güneye inme ve birleşme ümidini de söndürdü. Önü tıkanan Yunan kuvvetleri, Çalköy bölgesindeki çanak şeklindeki arazide yığılmaya başladılar. Bir bakıma 30 Ağustos Muharebesi'nde imha olmaya hazırlandılar. Bu durumun yaratılmasında 23 üncü Tümen'in payı büyüktür. Tümen Komutanı Yarbay Ömer Halis, inisiyatifini kullanarak, kolordunun kendisine verdiği hedefi ele geçirmekten sarfı nazar etmiş ve kuzeyden gelen Yunan kuvvetlerini tespit etmeyi daha önemli görmüştür.

Trikopis hatıratında 23 üncü Tümen'in yaptığı taarruzla Dumlupınar'a giden çekilme yolunun kesildiğini ve panik durumu yaşandığını yazmaktadır. Hatta bazı subaylar teslim görüşmeleri yapmayı ileri sürmüşler. (74) Bunları şiddetle reddeden Trikopis, kuzeye doğru Çalköy istikametinde çekilmeye karar verdi. Bu esnada 1 inci Kolordu'nun diğer birlikleri de Dumlupınar mevziine yaklaşmakta idiler. Bu mevziin kuzey kanadında bulunan 23 üncü Tümen'in öncü alayı da baskı altında idi. İki ateş arasında kalan 23 üncü Tümen'in büyük kısmı zor durumda iken, Trikopis'in Çalköy istikametinde çekilmesi durumu biraz düzeltti. Yunan kaynaklarına göre General Franko; Dumlupınar mevzii kuzeyinde Arpagediği'nde bulunan Albay Plastras Müfrezesi ve 7 nci Tümen ile 23 üncü Tümen'in gerisine doğru bir taarruz hazırlamış, 1 inci Türk Kolordusu birliklerinin yaklaştığını görünce, bundan vazgeçmiş. (75) General Franko'nun hazırladığı bu taarruz yapılsaydı, 23 üncü Tümen zor duruma düşebilir ve Trikopis'in yolu da açılabilirdi.

(74) Harp Hatıraları; s.126.

(75) a.g.e.; s.126.

Dumlupınar mevziinin güneyinde bütün mevziye hâkim olan Toklusivrisi vardır. Bu tepenin karşısında bulunan 6 ncı Tümen akşama doğru, 26 Ağustos'tan beri direnen tepeyi ele geçirdi. (76) Bu durumda, cepheden ilerleyen 1 inci Kolordu'nun taarruzu başlamadan önce, General Franko, Dumlupınar mevziini boşaltmaya ve 10 km. gerideki Kaplangı mevziine çekilmeye mecbur oldu. Yalnız Arpagediği'nde sarp bir bölgede bulunan Plastras Müfrezesi yerinde kaldı.

Bu gün Hamurköy-Ulucak-Aslıhanlar bölgelerinde yakalanan Yunan kuvvetlerinin, gece karanlığından faydalanarak kaçmalarına fırsat vermemek için, gece de taarruzlara devam edildi. 4 üncü Kolordu kuşatma kavisini batıya doğru uzattı.

İhtiyat 2 nci Kolordu, bugün Düzağaç-Karacaören bölgesine yanaştırıldı. Muharebenin dördüncü günü bitmesine rağmen, görüldüğü gibi Yunanlıların cephe ihtiyatı bu güne kadar bir bütün olarak kullanılmadı. Zaman zaman kolordulara tümen verildi, fakat kısa süre sonra onun yerine bir başka tümen ihtiyata çekildi. Cephe seviyesinde her an iki veya üç tümenin ihtiyatta bulundurulmasına özen gösterildi.

Sonuç olarak günün sonunda, Yunan kuvvetlerinin büyük kısmı 1 inci Ordu ile güneyden ve güneybatıdan, 2 nci Ordu ile kuzeyden ve doğudan, Süvari Kolordusu ile de kuzey ve kuzeybatıdan kuşatılarak çember içine alındı. Sadece Kızıltaş deresi boyunca batıya giden ve Murat Dağı'na dayanan dar bir yol açık kaldı.

Burada Sun Tzu'dan bu yana geçerliliğini koruyan bir harp sanatı kuralını tekrarlamak uygun olacaktır.

"Kuşatılan düşmana daima kaçabileceği bir açık yan bırakılmalıdır. Fakat bu yan ilerde tabii bir engele dayanmalıdır."

İşte 29 Ağustos gecesi Türk ordusunun almış olduğu tertibatın özetini bu kural vermektedir.

e. 30 Ağustos 1922 Başkomutan Muharebesi (Kroki: 10-11)

Afyon'da bulunan Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, 30 Ağustos sabahına doğru, komuta yerinde tutulan durum haritasını tetkiki üzerine, hemen Genelkurmay başkanını ve cephe komutanını yanına çağırdı. Durum haritasında yukarıda, 29 Ağustos gününde açıklanan durum gözüküyordu. Cephe komutanına çembere alınan kuvvetlerin imha edilmesi emrini

(76) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.208.

verdi. Hareketleri çabuklaştırmak için kendisi 4 üncü Kolordu'nun yanına gitti. Genelkurmay başkanını 2 nci Ordu'nun yanına gönderdi. Batı Cephesi komutanını da bütün cepheyi idare etmesi için Afyon'da bıraktı.(77)

Dumlupınar yolu kesildikten sonra, Trikopis grubu Murat Dağı kuzeyinden Gediz istikametinde çekilebilirdi. Bu nedenle 29 Ağustos akşamı Süvari Kolordusu bu istikameti kapatmak üzere harekete geçirildi. Altıntaş ve güneyinden gelen 2 nci Ordu'yu güneye doğru yürüterek, Trikopis kuvvetlerinin kuzeyine taarruz; dört tümenli olan 4 üncü Kolordu'ya da, güneyden ve batıdan kuşatmak vazifesi verildi. Dumlupınar kuzeyinde bulunan 23 üncü Tümen de, bu kolordunun emrine verildi. Bu suretle birlikleri beş tümene çıktı. 2 nci Ordu'nun emrinde iki tümenli 6 ncı Kolordu ile 61 inci Tümen bulunuyordu. Bu duruma göre General Trikopis'in beş tümenine karşılık sekiz piyade ve üç süvari tümeni kullanılacaktı.

Bir gün önce Yunanlıların boşalttığı Dumlupınar mevziine giren 1 inci Kolordu, 30 Ağustos sabahından itibaren Franko grubunun Murat Dağı ile Kaplangı dağı arasındaki mevziine taarruz etmek üzere batıya doğru harekete geçti. Albay Ali Hikmet komutasındaki iki tümenli 2 nci Kolordu da ihtiyatta idi.

Tertipler çok yerinde olmakla beraber, Trikopis'i kuşatacak kuvvetler 15-20 km. uzakta idiler. Trikopis'in karşısında 23 üncü Tümen ile doğuda 3 üncü Tümen vardı. Yeni kuvvetler gelinceye kadar düşmanı tutmak vazifesi bu tümenlere düşüyordu. Gün ağarırken Yunanlıların bir kısmıyla Çalköy ve Ada tepelerinde toplandığı, bir kısım kuvvetinin de Kızılağaç deresinden Gediz istikametinde çekildiği görülüyordu. Güneşin ilk ışıkları ile beraber iki tümen topçusunun ateşe başlaması karşısında birlikler dağıldı ve Ada tepelerin gerilerine sığındılar. Batıya kaçmalarına mani olmak için de gerekli tedbirler alındı. Ada tepeler, Aslıhanlar kuzeyinde etrafı dağlarla çevrili bir alan içinde taşlı tepeciklerden ibarettir. Bu tepelerin bulunduğu saha doğudan batıya 2,5 ve kuzeyden güneye 1,5 km. genişliğindedir. Bölge, ortası tümsek bir hamam tasına benzer. Trikopis, Ada tepelere sığınmasını şöyle izâh eder: Dumlupınar mevziinde bulunduğunu tahmin ettiği General Franko grubu ile işbirliği yapmak için öğleye kadar beklemişti. Öğleden sonra da Banaz istikametinde çekilirken her taraftan taarruza uğrayarak güneş batıncayla kadar savunmaya karar vermişti.(78)

(77) a.g.e.; s.232.

(78) Harp Hatıraları; s.128.

Trikopis'in kuşatma çemberinden Banaz istikametine çekilmesine mani olan Türk ordusu ise, şu tertipte taarruz ediyordu:

Kuzeyde 2 nci Ordu, 61 inci Tümen'ile Allı Ören üzerinden Büyük Ada tepeye; 6 ncı Kolordu'nun 16 ncı Tümen'i Çalköy batısına taarruz ediyordu. Bu kolordunun 17 ncı Tümen'i de ihtiyatta bulunuyordu. 4 üncü Kolordu'nun 11 inci Tümen'i Çalköy güneyinden Küçük Ada tepeye taarruz ediyordu. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa bu tümenin gözetleme yerindeydi. 11 inci Tümen'in güneyindeki 5 inci Tümen Selkisaray üzerinden Ada tepeye ve en batıdaki 23 üncü Tümen de Büyük Aslıhanlar'dan Büyük Ada tepeye taarruz ediyordu. 12 ncı Tümen de kolordu ihtiyatı idi. Taarruzun şiddetle devam ettiği bir sırada 23 üncü Tümen'in gerisine doğru bir yürüyüş kolunun ilerlediği görüldü. Bu kuvvet Albay Kâzım komutasındaki 3 üncü Tümen'di. Kolordudan 23 üncü Tümen'in taarruz ettiği Büyük Ada tepeye taarruz etmek emrini almıştı. Kolordu emrine göre 23 üncü Tümen'in daha batıdan Ağaçköy üzerinden Yunanlıların gerisine taarruz etmesi gerekiyordu. Bu durumda iki tümen komutanı vazifelerini değiştirmeye karar verdiler. Düşman gerisine 3 üncü Tümen taarruz edecekti. Fakat tümenin düşman gerisine varması ancak güneş battıktan sonra mümkün olabildi. 3 üncü Tümen gelirken bir alay yolunu şaşırdığı için, tümenin iki alayı kaldı. Bu iki alayla gece batıya doğru akan düşman selini tamamiyle durduramadı. Kuzeyden düşman gerisine taarruz vazifesini alan 61 inci Tümen'in kuşatma kanadı da düşman karşı taarruzuna uğradı. Bu sebeplerden dolayı düşman gerisinde 1,5 km.lik bir açıklık kaldı ve buradan 6000 kişiyle General Trikopis kurtulmaya muvaffak oldu. (79) Başkomutan Muharebesi çok iyi hazırlanmıştır. Fakat taarruzdaki gecikmeler yüzünden kuşatılanların tamamiyle imhası mümkün olamadı. Yunanlılar muharebe sahasında binlerce ölü ve binlerce esir bıraktılar. Kurtulanlar yalnız tüfeklerini götürebildiler. Bütün toplarını, tekerlekli ve motorlu vasıtalarını muharebe meydanında terk ettiler. Kaçanların bir kısmı da yollarda esir edileceklerdi. Trikopis ise 5000 kişiyle Uşak'ta teslim olacaktı.

Başkomutan Meydan Muharebesi'nde imha edilen Yunan tümenleri şunlardı:

4 üncü Tümen : Afyon güneyinde 4 üncü Kolordu karşısında savunmuştu.

(79) Büyük Taarruz; Kitap 2, s.153.

5 inci Tümen : Afyon kuzeyinde 16 ncı Tümen karşısında savunmuştu.

9 uncu Tümen : İhtiyat 2 nci Kolordu'nun tümeni idi. Muharebelere girmemişti.

12 nci Tümen : Afyon kuzeyinde 17 nci Tümen karşısında savunmuştu.

13 üncü Tümen : İhtiyat 2 nci Kolordu'nun tümeni idi. Muharebelere girmemişti.

Gece yarısına kadar devam eden imha muharebesi günün ilk ışıkları ile yerini, derin bir sessizliğe bıraktı. Yunan ordusunun büyük kısmı imha edilmiş, direnme azim ve iradesi de tamamen kırılmıştı.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın; hemen hemen piyade tüfeği menzili içinde bulunarak Zafer tepeden; bizzat idaresinde, (80) 30 Ağustos Zaferi kazanılırken, diğer bölgelerdeki olaylar da şöyle gelişti:

1 inci Kolordu, 30 Ağustos günü Kaplangı dağı-Hallaçlar-Murat Dağı hattında tertiplenmiş olan üç tümen kadar olan Franko grubuna taarruza başladı. Kaplangı dağı düşürdü. Yunanlılar, gece karşı taarruzu ile geri aldılar. (81) 31 Ağustos günü yapılan taarruzlarla Franko grubu bu hattan geri atıldı ve Uşak istikametinde takip edildi.

Cephe ihtiyatı 2 nci Kolordu (iki tümenli), ileri yanıştırıldı ve 30/31 Ağustos gecesini Dumlupınar ve Büyük Oturak bölgelerinde geçirdi. (82) İhtiyat bugün de kullanılmadı.

3 üncü Kolordu'nun 1 inci Tümen'i Altıntaş bölgesine getirildi ve geceyi burada geçirdi. Bu tümen de bu güne kadar muharebeye katılmadı. 31 Ağustos'ta takip için kuzeye kaydırıldı.

Mürettep Süvari Tümeni Kütahya güneydoğusundaki Porsuk köprüsünde bir Yunan alayını imha ve esir etti. Alayunt ve Kütahya'yı işgalden kurtardı. Kuzey istikametinde ileri harekâtına devam etti.

Bundan sonra cereyan eden olaylar, canını kurtarmak için kaçan, dağılmış Yunan birliklerinin takibi şeklinde oldu. Türkçe'de bunlara "kılıç artığı" denir.

(80) Bu nedenle bu muharebeye Başkomutan Muharebesi adı verilmiştir.

(81) a.g.e.; s.263-264.

(82) a.g.e.; s.264.

31 Ağustos günü Eskişehir bölgesindeki 3. üncü Yunan Kolordusu da Bursa istikametinde çekilmeye başladı.

f. Yunan Ordusunun Denize Dökülmesi (1-18 Eylül 1922) (Kroki: 1)

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, 31 Ağustos'ta yapılan durum değerlendirmesinden sonra şu kararı verdi:

"Bursa istikametinde çekilen kuvvetleri mahvetmekle beraber, ordunun büyük bir kısmı ile fasilasız İzmir'e yürümek." (83)

Bu kararı emir olarak da şöyle verdi:

"Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" (84)

Türk orduları Başkomutanı'nın takip emri bu kadardı. Sadece bir cümle, beş kelimeden oluşan veciz bir cümle idi.

31 Ağustos'ta birlikler tertiplendiler, dinlendiler. 1 Eylül'de fiilen takip başladı. Süvari Kolordusu Gediz üzerinden Selendi-Kula-Salihli-İzmir istikametinde ilerledi. 2 nci Ordu da üç tümeni ile Süvari Kolordusu'nu takip etti. 1 inci Ordu, 1 inci ve 2 nci Kolordu ile Uşak-İzmir istikametinde Franko grubunu takip etti. 4 üncü Kolordu da bu istikamette ikinci hatta takibe katıldı ve geriden ilerlemesine rağmen, 30 Ağustos günü elinden kaçırdığı Trikopis'i, 5000 askeri ile beraber, 2 Eylül'de Uşak bölgesinde esir etti. (85).

Nazilli-Aydın-Söke istikametinde de, bu bölgede bulunan 3 üncü Süvari Tümeni ile Menderes Müfrezesi takip harekâtını yürüttü.

Çekilen Yunanlılar, yer yer direnmek istediler, ancak muvaffak olamadılar.

Takip insan üstü bir hızla ilerledi. Türk askeri dinlenmek ve uyumak istemiyordu. Çünkü kurtardığı her kasabanın, köyün, şehrin Yunanlılar tarafından yakıldığını, bölgedeki Türklerin de vahşice katledildiğini görmekteydi. Bir dakikalık zaman kazanmasının, birçok yerleşim merkezinin ve birçok Türk'ün hayatını kurtaracağını anlamıştı. Bu nedenle Türk piyadeleri, süvarilerle aynı günde İzmir'e girdiler. Takipte katedilen mesafe yaklaşık 450 km.dir. Bu, muharebe ederek her gün üst üste ortalama 50 km. ilerlendiğini ifade eder. 14 Ağustos'tan beri her gün yürüyüş yapmış ve aralıksız 5 gün muharebe

(83) a.g.e.; s.276.

(84) a.g.e.; s.277.

(85) Büyük Türk Zaferi; s.85.

etmiş olan yaya birlikler için, bunun gerçekleştirilmesinin izahı oldukça güçtür. Yapılan faaliyet insan takatının üstündedir. Bunun sırrı kanaatimizce gaye birliğinde yatmaktadır.

16 Eylül'e kadar İzmir civarındaki bölgeler Yunanlılardan kurtarıldı. Bursa istikametine çekilen Yunan kuvvetleri, Mürettep Süvari Tümeni ile takviye edilen 3 üncü Kolordu ve Kocaeli Grubu ile takip edildi. Takip harekâtından kurtulabilen son Yunan birlikleri 18 Eylül'de, Bandırma'dan vapurlara binerek kaçtılar.

Böylece üç yıl, dört ay (15 Mayıs 1919-18 Eylül 1922) süren ve bu süre içinde tarifi güç mezalimler yapan, Anadolu'yu bir harabeye çeviren Yunan işgali, sona erdirilmiş oldu.

B. BÜYÜK TAARRUZ'UN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Türk Ordusunun Harekât Plânı ve Muharebelerinin Harp Prensipleri Işığında Değerlendirilmesi

a. Hedef Prensipleri

Bu harekât, işgal altındaki vatan topraklarının kurtarılacak, millî egemenliğin ve barışın sağlanmasını hedef almıştı. Bu hedefin elde edilmesi için silâhlı kuvvete geniş çaplı bir taarruzla düşman silâhlı kuvvetlerinin imhası vazifesi verildi ve o zamanki dünya siyasî ortamında, hedefle siyasî koşullar arasındaki denge iyi kuruldu. Böyle bir denge kurulmadan veya askerî kuvvet kullanarak düşman silâhlı kuvvetlerinin imhasının, siyasî çözümü kolaylaştıramayacağı durumlarda kazanılan zafer, hedefi gerçekleştirmez. Büyük Taarruz'un, müttefikleri ve Yunanlıları Lozan Barış masasına oturtması, hedefle, dünya siyasî ortamı arasındaki dengenin iyi saptandığını göstermektedir.

Plân, uygun bir manevra ile düşman kuvvetlerinin büyük kısmını imha etmeyi amaçladı ve bunu gerçekleştirecek şekilde formüle edildi. Her seviyede "düşman silâhlı kuvvetlerinin ve döğüşme azminin yok edilmesi", harekâtın hedefi olarak kabul edildi.

Kesin sonuçlu bir hedef seçildi ve bu hedef eldeki güçle orantılıdır. Yani realist ve ulaşılabilir bir hedeftir.

Hedefin elde edilmesini sağlayacak uygun gücün hazırlanması için, iki sene savunma hareket tarzı uygulandı ve Sakarya Zaferi'ne rağmen 10 ay beklendi. Güç, hedefi gerçekleştirecek seviyeye getirildi. Hedefin, güce uygunluğu, hedef prensibinin esasıdır.

Ordulara, kolordulara ve tümenlere verilen fizikî hedefler, harekâtın asıl hedefini gerçekleştirecek şekildedir. Bu hedefler nihai hedefin basamaklarını oluşturmıştır.

b. Taarruz Prensibi

İstiklâl Harbi'nin başından beri, düşmanı imha edecek büyük çaplı bir karşı taarruz daima göz önünde tutuldu. Fakat yapılmadı. Uygun şartların oluşması beklendi. Şartlar oluşur-lunca da Büyük Taarruz'a girildi. Bu, taarruz etmek için yapılan bir taarruz değildi. Her yönüyle düşünülmüş ve hazırlan-mış bir taarruzdu.

Taarruzun başarılı sonuç vermesi için uygun şartların gözetilmesi, bu prensibin içinde mütalâa edilir. Türk ordusu bu taarruzun zamanını; müttefiklerin millî politikalarında ihtilâflara düştüğü ve hükümetlerin kendi kamu oylarının barış istikametindeki baskıları altında bulundukları bir devrede ve Yunan ordusunun iç politik bölünme ile zâfiyete uğrayarak psikolojik alanda ciddi bir mücadeleyi sürdürme azmini yitirdiği bir sırada seçmiştir. Bu ve buna benzer faktörler dikkate alınmadan ve muharebe gücü üstünlüğü fizikî olarak sağlanma-dan yapılacak bir taarruzun başarı şansı çok azdır.

c. Sıklet Merkezi

Önce, Türk ordusunun muharebe gücü, Yunan ordusu üzerinde netice alabilecek seviyeye çıkarıldı. Ancak bu hare-kâta Türk ordusunun Yunan ordusuna maddî güç üstünlüğü yoktu (Maddî güç mukayesesi daha önce açıklanmıştı). Fakat bir ordunun muharebe gücünün yalnız maddî unsurlarla ölçül-mesi doğru olmaz. Muharebe gücüne maddî vasıtaların yanı sıra; moral, eğitim, komutanların şahsiyeti, millî hasletler vs gibi unsurların etkisi de önemlidir. Türk ordusu maddî bakı-mdan üstün değilse bile, moral bakımından kesin üstündü. Ayrıca muharebe gücündeki maddî yetersizlik, çok iyi oluşturulan bir sıklet merkezi ile giderilebilir. Harp tarihinde bu konuda zengin örnekler bulmak mümkündür. Büyük Taarruz'da maddî güç yetersizliği, sıklet merkezi ile giderildi. Türk ordusu genel kuvvet mukayesesinde geride olmakla beraber, Afyon Güney Cephesi'ne dikkat edildiğinde, burada düşmanın iki piyade tümeni ve iki piyade alayına karşı ezici bir kuvvet yığındandırıldı ve kesin sonuç istikametinde kullanıldı.

Afyon güneyinde düşmanın iki tümen ve iki alay kadar kuvveti karşısında 11 piyade tümeni ve 3 süvari tümeni toplan-dı. Bu 11 tümenin 4 adedi ordu ve kolordu ihtiyatındadır. Batı yan emniyetine tahsis edilmiş olan bağımsız 6 ncı Piyade Tümeni ve Menderes boyundaki 3 üncü Süvari Tümeni bu

hesaba dahil değildir. Cephenin en can alıcı bölgesinde, düşmana nazaran üstün kuvvetlerin toplanması ile genel üstünlük olmamasına rağmen, taarruz kabiliyeti kazanılmış ve zafer elde edilmişti. Sıklet merkezi uygulaması taktik seviyede 1 inci Ordu'nun 1 inci ve 4 üncü Kolordularının iç kanatlarında bulunan dört tümen bölgesinde (15, 23, 11, 5) tesis edildi.

Stratejik karar noktasında veya kesin sonuç yerinde düşmana nazaran yaklaşık beş kat üstün kuvvet toplanmak suretiyle, sıklet merkezi prensibi bir komutanlık sanatı olarak uygulandı.

"Kesin sonuç yerinde ne kadar kuvvet toplansa yine azdır" stratejik kuralının Büyük Taarruz'da titizlikle uygulandığı görülmektedir.

Sıklet merkezi düşman ordusunun ve savunma mevziinin en hassas bölgesine yöneltildi. Türk ordusu düşman mevzii içinde 15 km. ilerlediği zaman, düşmanın ana ikmal ve stratejik çekilme yolu olan Afyon-Uşak demiryoluna el atabilmişti.

d. Kuvvet Tasarrufu

Sıklet merkezinin tabii bir sonucu olarak, maksada yeterli bir kuvvet, cephenin talî kısımlarında görevlendirilmişti. Sıklet merkezi bölgesindeki 11 piyade ve 3 süvari tümenine mukabil, Afyon kuzeyinden kuzey Sakarya'ya kadar olan geniş cephede 5 piyade ve 1 süvari tümeni ile takviyeli 1 piyade alayı, düşmanın 5 piyade tümeni ve 1 piyade alayına talî taarruzla tesbit görevi almıştır. Kuzey Sakarya'dan Marmara Denizi'ne kadar olan bölgede ise yine kuvvet tasarrufu tedbiri olarak, düşmanın bir tümenden biraz fazla bir kuvvetle bağımsız bir piyade alayına karşı, iki alaylı bir piyade tümeni (18 inci Tümen), üç bağımsız piyade taburu, bir bağımsız bölük, iki akıncı bölüğü ve bir süvari bölüğünden oluşan Kocaeli grubu tespit görevi almıştı. Bu tertip hemen hemen eş güçte ve geniş bir cephede yeterli bir kuvvet tasarrufu tedbiridir. Menderes Nehri boyunca da, oradaki düşman unsurlarını yerlerinde tespit etmek ve bu kuvvetlerin kuzeye kaydırılmasını önlemek maksadı ile Menderes Blg.K.lığı ile 3 üncü Süvari Tümeni bırakılmıştı. Bu kuvvetlere, düşmanın bölgede geniş bir cepheye yayılmış bulunan 3 piyade alayına ve bir bağımsız süvari tümenine karşı baskın, gösteri ve emniyet görevleri verildi. Bu duruma göre Afyon güneyinden Ahır dağına kadar olan bölgede sıklet merkezi, Afyon'dan Marmara Denizi'ne (Gemlik) kadar olan bölge ile Ahır dağından Ege Denizi'ne kadar olan bölgede kuvvet tasarrufu uygulanmıştır. Yaklaşık olarak toplam 650 km.lik bir cephenin 30 km.lik kısmında 11 piyade tümeni ve 3 süvari tümeni toplanmış, geri kalan

590 km.sinde 2 süvari tümeni (biri iki alaylı), 7 piyade tümeni (biri iki alaylı) ve 1 piyade alayından biraz fazla bir kuvvetle kuvvet tasarrufuna gidilmiştir.

Kuvvet tasarrufu bölgelerine tahsis edilen kuvvetler, verilmiş görevleri yapabilecek durumdadır. Büyük Taarruz'da muharebe gücü idareli kullanılmış, ölçülü bir şekilde tahsis edilmiştir. 2 nci Ordu'ya düşmanın 5 tümenini ve bir alayını muharebeye angaje ederek tespit etmek görevi verilmiştir. Dikkat edilirse bu görevi yapabilecek kadar muharebe gücünün bu sektörde bulunduğu görülür.

e. Manevra

Taarruz öncesinde kuvvet kaydırmaları yapılarak düşman için gayri müsait, fakat Türk ordusu için kesin sonucu sağlayıcı bir tertibat alınmıştır. 26 Ağustos sabahı cephenin geometrik durumuna kuvvet yoğunluklarını da dikkate alarak bakılırsa, meydana gelen durumun Türk kuvvetlerinin ne kadar lehine olduğu görülür.

Harp tarihi, düşman ordularının yok edilmesinde manevra-nın çok büyük rolü olduğunu gösterir. Büyük Taarruz'da Yunan ordusunun imha olmasını sağlayan hususlardan, başta gelen biri de Türk ordusunun manevrasıdır. Manevra plânının haritaya çizilmesiyle birlikte düşman, stratejik olarak yok olmaya mahkûm edilmiştir.

Alınan tedbirler ile teşkilâtta, idarî destekte, komuta ve kontrol hususlarında elastikiyet temin etmek suretiyle, manevra-nın icrası kolaylaştırılmıştır.

Türklerde Millattan Önceki dönemlerden bu yana uygulanan, düşmanın gerisine düşerek burada serbestçe manevra yapmak esası, taarruz plânında asıl taarruz grubunun bu imkânı kazanacak şekilde tertiplenmesiyle sağlanmıştır. 1 inci Ordu'nun tümenleri, başlangıçtaki dağlık sert kesimi kontrol altına aldıktan sonra, kuzeydeki ovaya inerek, düşman güney grubunun gerisine düşmüşler ve kuzeye doğru serbest manevra imkânını kazanmışlardır.

1 nci Ordu'nun piyade tümenleri taarruza başlamadan önce, 5 inci Süvari Kolordusu Ahır dağlarını aşarak, düşman gerisinde serbest manevra imkânı bulmuş ve özellikle 1 inci Kolordu birliklerinin ilk görevi olan cephenin yarılmasını kolaylaştırmıştır. Süvari Kolordusu harekâtın devamınca düşman derinliğindeki kuvvetlerle muharebe etmiş, onların cepheye yardımlarını ve cepheden çekilenlerle birleşmelerini önlemiş, düşmanın ikmal ve komuta-kontrol düzenini bozmuştur. Taar-

ruzdan önce düşman derinliğine dalma manevrası ile zaferin kazanılmasını kolaylaştırmıştır.

Manevranın kuşatıcı karakteri zaferi çabuklaştırmıştır. Harp tarihi incelemeleri, başarılı sonuçlar veren bütün muharebelerde kuşatıcı manevraların ve cepheyi yardıktan sonra kuşatıcı manevraya dönüşmüş hareketlerin ön plânda geldiğini sergilemektedir. Büyük Taarruz'da takviyeli kuşatma diyebileceğimiz veya sol kanada doğru birbirinin solunda müteaddit kuşatma kollarının kullanılmasını ihtiva eden bir durum bulunmaktadır. Bu kuşatma kolları sağdaki birliğin harekâtını kolaylaştırıcı bir etki yapmıştır. zira sağ kanadından kuşatıldığını gören düşmanın mukavemetinde çözülme normaldir, böylece başlayan çözülme kuşatıcı manevraların başarısını ve hızını artıracak ve bunlar da sağındaki birliğin harekâtına etkili olacaktır. Büyük Taarruz'da bu durumun varlığını şöyle açıklamak mümkündür:

1 inci Ordu cephenin ana kuşatma unsurunu teşkil etmekte idi. Bu ana kuşatma unsurunun içinde 1 inci Kolordu'nun kuşatıcı pozisyonu görülmektedir. Bunun da solunda hareket kabiliyeti yüksek 5 inci Süvari Kolordusu yine kuşatıcı bir manevra yapacak şekilde yerleştirilmişti. Bu tertibatın harekât üzerindeki etkisini analiz edersek, 5 inci Kolordu'nun Ahır dağlarını aşarak seri bir hareketle düşmanın, 1 inci Kolordu karşısındaki takviyeli 1 inci Piyade Tümeni'ni sağ kanadından kuşatması, 1 inci Kolordu'nun kuşatıcı manevrasını son derece kolaylaştıracak ve düşmanın büyük kısmının Afyon üzerine doğru itilmesini sağlayacaktır. 1 inci Kolordu'nun gelişen harekâtı 4 üncü Kolordu'nun harekâtını kolaylaştıracak ve böylece tüm cephede asıl kuşatmayı yapan 1 inci Ordu, düşmanın büyük kısmını doğuya doğru atarak batıdan ve dolayısıyla geriden kuşatma kanadını kapatacaktır. Bu manevra, 4 gün süren muharebelerden sonra Çal köyünün güneyinde düşmanın 5 piyade tümenini çembere alarak imhayı sağlamıştır.

f. Emir-Komuta Birliği

Başkomutanlık yetki ve sorumlulukları ile siyasî yetki ve sorumluluklar birleştirildi ve tek bir şahsın uhdesine, Mareşal Mustafa Kemal Paşa'ya verildi. Böylece siyasî ve askerî gayret birliği ve koordinasyon en üst düzeyde gerçekleştirildi.

Orduların harekâtını müşterek gaye istikametinde sevk ve idare etmek için bir cephe komutanlığının kullanılması, o zamanki silâhlı kuvvetler yapısına göre, emir komuta birliğini temin etti.

Başkomutanın cepheye gelerek harekâtı yakından kontrolü, işbirliğini kolaylaştırdı, ihtilâfların kısa sürede hallini sağladı, kontrolü daha etkin bir duruma soktu. Etkin bir emir komuta, kontrolsüz düşünülemez, kontrol modern menajmanın en önemli bir unsurudur. İyi bir kontrol ve düzenleme, teşkilâtın etkinliğini artırır. Etkili bir kontrol için en iyi yöntem ise kontrol edilecek elemanlara yakın olmaktır.

Emir-komuta birliği prensibi içinde mütalâa edilmesi gereken önemli bir husus da, komutanlığın, teşkilâtını tanıması, onun kabiliyetlerini gerçekçi bir şekilde bilmesi ve bilgi düzeyinin en iyi durumda bulunmasıdır. Büyük Taarruz'da bu hususa büyük özen gösterilmiştir. Komutanların hepsi denenmiş kişilerden, karargâhları da mesleğinin erbabı olanlardan seçilmiştir. Özetle komutanlar ve karargâhları birer harp sanatı ustası idiler.

g. Emniyet

Gerek yığınak ve gerekse harekât sırasında alınan tedbirler ile düşman istihbaratına manî olundu.

Etkili bir taktik örtü ve aldatma harekâtı uygulanması ile Yunan istihbaratı aldatıldı. Zamanında ve doğru bir istihbarat oluşturmayan bir komutanlıkta, emniyet prensibinin uygulanması hemen hemen yoktur. Emniyet ile istihbarat arasındaki ilişki son derece hayatidir.

Taarruz esnasında düşmanla sıkı temasın daima muhafazası, temas hattında gereğinde savunma için de tedbirlerin alınması, emniyete azami yardımı sağladı.

Afyon güneyi bölgesinde uygun ihtiyatların ayrılması ve uygun yerlerde konuşlandırılması emniyet derecesini artırdı. İhtiyat ayırma ve bunun yeri emniyet prensibi içinde düşünülmelidir. Çünkü, ihtiyatın bir görevi de emniyeti sağlamaktır. Düşmanın afyon kuzeyinden Bolvadin'e doğru yapabileceği bir taarruza karşı, Afyon güneyi bölgesinde 4 piyade tümeni ihtiyat olarak ayrılmış ve bu birlikler düşmanın karşı taarruz imkân ve kabiliyeti azalıncaya kadar, 1 inci Ordu'nun sağ kanadına yakın konuşlandırılmıştır. Buna rağmen, belirtilen bu taarruz karşısında Türk ordusunun hassasiyeti vardı. Atatürk, bu durumda bir miktar riski göze almakla beraber, aşağıdaki tedbir ve düşünceleri oluşturdu :

- Yığınak tamamlandıktan sonra taarruz planı kendi esas yapısı itibariyle emniyeti sağlamaktadır. 1 inci Ordu'nun ihtiyatlarıyla birlikte mevcut tertibatı, düşmanın bu taarruzunun başarı şansını çok azaltmıştır. Dikkat edilirse yığınak

tamamlandıktan sonra düşman böyle bir taarruza kalkışrsa, düşmanın daha fazla kuvvetinin imhası söz konusudur.

- Yığınak başlamadan önce böyle bir taarruz vuku bulursa, o zaman, mevcut ihtiyatlarla düşmanın batı yanına taarruz edilmesi imkânı elde bulunmaktadır. Ancak, düşmanın bu taarruzu yığının gelişme safhalarına göre değişik etkiler yapacaktır. Bu taarruz yığının ilk safhalarında vuku bulacak olursa, 4 kolordu da intikal halinde olduğundan, muharebe müessiriyetleri azalmış olacaktır. Yığınak plânında, böyle bir durum karşısında karışıklığı önlemek için ayrı komuta düzenlemeleri dahi yapılmıştır. Buna rağmen birliklerin hareket halinde, olduğu dönemdeki (14-24 Ağustos) bir Yunan taarruzu Büyük Taarruz'un yapılmasını önleyebilirdi. Atatürk bu ihtimali göze almıştır. Eğer almasaydı Büyük Taarruz plânı bilinen etkinliğini kazanamazdı. Hesaplı bir risk, büyük başarılar için göze alınmalıdır.

Atatürk anılan tehdidin yığınaklanmanın tamamlanmasından sonra, tesirsiz hale getirilmesini taarruzun "baskın" tarzında ve "şok" etkisi yapacak şiddette uygulanması ile sağladı.

Atatürk ayrıca taarruzun hızını ve süresini de emniyet sağlayıcı birer faktör olarak kullandı. Büyük Taarruz'da Türk ordusu bir günde 16 km. ilerlemiştir (Sakarya Meydan Muharebesi'nde Yunan ordusu günde bir km. ilerleyebilmişti). Bu hıza Yunan İhtiyat Kolordusu ayak uyduramadığı için, müdahale edemedi, diğer birliklerle beraber kuşatılarak imha oldu.

Büyük Taarruz beş gün sürmüştür. Atatürk, taarruzun süresini tahminde iki gün yanlışmıştı. Çünkü O, taarruzdan önce "...Altı, yedi günde düşman kuvayı asliyesini mağlup edeceğine dair olan itimadını..." (86) bildirmişti.

h. Baskın

Büyük Taarruz'un başarısı, büyük ölçüde baskın sağlamaya dayandırıldı. Atatürk, "Nutuk"da Büyük Taarruzu anlatırken; "Taarruzumuz strateji ve taktik baskını halinde icra olundu (87) demektedir.

(86) Nurettin Türsan; Atatürk'ün Türk Kurtuluş Savaşı Stratejisi, Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler III, Ankara, Onkur. Basımevi; 1983, s.97.

(87) Mustafa Kemal Atatürk; Nutuk, c.II, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1970, s.483.

Düşmanın "stratejik baskına" uğratılması şöyle sağlandı:

-Türk Hükûmeti'nin barış girişimleri, Dışişleri Bakanı'nın Avrupa aşkentlerine gönderilişi, Türklerin zaafı olarak yorumlandı ve Türk ordusunun zayıf olduğunu zannettiler. Böylece hem İngiltere, hem Yunanistan fikirde baskına uğradılar. Buna "düşüncede stratejik baskın" da denebilir (88).

-Taarruz günü yaz sonu gelmiştir. Türk ordusu taarruz etmemiştir. O halde bu yılda etmeyecektir düşüncesini doğurmuştur ve fikirde, düşüncede baskın sağlamıştır. 25/26 Ağustos gecesi Afyon'da yapılan balo bunun bir emaresidir. Kimse Türk taarruzunu beklemiyordu.

Atatürk, taarruz zamanını stratejik baskını sağlayıcı temel bir öge olarak kullandı.

-Stratejik baskını sağlayan diğer bir faktör de gizlilik olmuştur. Gizlilik; İstanbul'da yayınlanan yanıltıcı haberlerle, yığınaklanmanın gece yürüyüşleri ile yapılmasıyla, sahte ve şaşırtıcı hareketlerle elde edildi.

Stratejik gizlemeye bir örnek de, taarruzdan iki gün önce Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'da gazetecilere bir çay ziyafeti verdiği haberinin İstanbul'a ulaştırılmasıydı.

Düşmanın taktik baskına uğramasına sebep olan hususlar da şunlardı:

-Taktik alanda baskın taarruz plânı ile sağlandı. Taarruzun yeri ve taarruzun sıklet merkezi düşmanı yanıltmıştır.

-Düşman, Türk yığınağını vaktinde tespit edemediğinden, tedbir almaya zaman bulamadı. Baskına uğradı, Şayet yığınağı zamanında tespit edebilseydi, Afyon güney cephesini takviye edebilirdi.

Ayrıca düşmanın beklemediği bir muharebe gücü, onun en hassas yerinde kullanılmıştır. Afyon güneyindeki cephenin uzanımı geometrik bakımdan cephenin tümü için de en hassas bölgedir.

-Süvari Kolordusu'nun kısa zamanda Ahır dağının geçilmez sanılan patikalarından gece geçerek düşman gerilerine sarkması baskının etkisini artırmıştır.

Sonuç olarak şu husus ifade edilebilir: Baskının gerçek belirleyicisi düşmanın beklemediği hareket tarzının yürürlüğe konmasıdır. Beklenmedik hareket tarzları bütün harplerde

baskın etkisi yapmıştır. Büyük Taarruz'da büyük kuvvetleri riskli bir şekilde Afyon güneyinde toplamak ve asıl taarruzu buradan kuzeye doğru yöneltmek, Yunan Komutanlığı'nın beklemediği bir hareket olmuştur. Ayrıca baskınla manevra arasındaki birbirini etkileyici durum da dikkate alınmıştır. Duruma uygun manevra yapılmadan ve bu manevra gizlenmeden baskın sağlama mümkün görülmemiştir.

1. Sadelik

Birliklerin emir-komuta bağlantılarında açıklık sağlanmış ve karışık komuta bağlantılarına yer verilmemiştir.

Basit bir manevra ile imhayı en iyi şekilde gerçekleştirecek bir plân hazırlanmıştır. Birliklere verilen görevler açıktır. Alınan görevler hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde kavranmıştır.

Sadelik prensibi içinde, ünitelerin harekâtının, birbirinin başarısına tâbi olmaması esası önemlidir. Büyük Taarruz plânının dikkatli bir analizi, hemen hemen hiçbir ordunun ve tümene kadar diğer elemanların, birbirlerinin başarısına tâbi olmadığını ortaya koymaktadır.

2. Yunan Ordusunun Harekât Plânı ve Muharebelerinin Harp Prensipleri Işığında Değerlendirilmesi

a. Hedef

Yunan Küçük Asya Ordusu, harbin başında Türk ordusunun imhasını hedef almakla, hedef prensibinin gereğini yerine getirmişti. Batı Anadolu'da düşlediği Elen sektörünü kurmak için kontrol altına alacağı bölgeyi kesin olarak elde bulundurmak ve Anadolu'nun statüsünü, askeri zorlama ile değiştirmek zorunda idi. bu sonucun elde edilmesi Türk direnmesinin kesin olarak kırılması ve Türkleri, istedikleri politik çözümü kabul edecek duruma getirmekle mümkün olabilirdi. Ankara üzerine yürümenin dayandığı düşünce bu idi.

Yukarıda izah edilen hedef; amaç-araç dengesinin, müttefik desteğine rağmen, uygun olmamasından elde edilemedi. Maksada yeterli kuvveti kullanabilselerdi -ki o kuvvete Yunanistan'ın ulaşması hayalden ibaretti- maksatlarına ulaşabilirlerdi. Türk Silâhlı Kuvvetlerini imha edemeyince, milletin direnme azmini kıramadılar ve hatta artırdılar. Neticede geri çekilerek stratejik savunma ile millî hedefi gerçekleştirmek yolunu seçtiler. Anadolu'daki mücadelenin mahiyeti ise böyle bir askeri uygulama ile politik çözüm elde etmeyi imkânsız kıldı ve Sakarya Zaferi'nden Yunan emellerinin gerçekleşmesi ütöpik bir mahiyet aldı. Başka bir ifadeyle denilebilir ki, Yunanlılar için harp, Büyük Taarruz'dan önce kaybedildi. Zira

gittikçe kuvvetlenen ve elde ettiği başarılar ile moral gücü son derece artmış bir millet karşısında, stratejik savunma yöntemi ile siyasal çözüme imkân hazırlamak hayalperestlik olurdu. Burada, Yunan millî hedefi ile askerî hedef arasındaki uyumsuzluk dikkati çekmektedir. Bu hedef, prensibinin en önemli basamağını teşkil eder. Askerî hedef millî hedefi gerçekleştirecek şekilde olmalıdır.

b. Taarruz

Yunan ordusu başlangıçtaki taarruz kabiliyetini, muharebe gücünde muhtelif sebeplerle meydana gelen zafiyet nedeni ile kaybetmiş ve inisiyatifi Türk kuvvetlerine kaptırmıştır.

Savunma sırasında karşı taarruzlarla aktif bir uygulamaya gidilmesi, ikinci derecede taarruz prensibi uygulanmasıdır. Savunan kuvvetler mevzi dışına ve içine yapacakları karşı taarruzlarla inisiyatifi ele geçirebilirler ve hatta elde edilen başarıları düşmanın derinliklerine doğru istismar edebilirler. Esasen pasif bir savunma artık sonu alıcı niteliğini yitirmişti. Yunan ordusu, bu düşünceyi içeren bir faaliyet gösteremedi. Ancak, Hacı Anesti'nin taarruzun ikinci günü İhtiyat Kolordusu ile ve müteakiben üç kolordu ile irlikte yapılmasını istediği karşı taarruzlar görülmektedir. Bunlar da, emrin uygulamaya konamayacak bir zamanda verilmesinen, yapılamadı.

c. Sıklet Merkezi

Yunan savunma tertibatında sıklet merkezi prensibinin uygulandığını söylemek güçtür. Savunma cephesine gelen iki stratejik mihver mevcuttur. Bunlar Eskişehir-Bursa ile Afyon-Uşak mihverleridir. Tertibatta her iki stratejik mihvere de aynı miktarda kuvvet tahsis edildiği görülmektedir. Cephede, Eskişehir bölgesinde dört tümen, Afyon bölgesinde de dört tümen tertiplenmiştir. Üç tümenli ihtiyat kolordusu ise bu mihverlerin ortasına yerleştirilmiştir. Türk ordusu hangi mihverden taarruz ederse etsin, en fazla yedi tümen kullanılabilecektir. Yani sıklet merkezi kurulamamıştır. Tertibat alınırken Türk Komutanlığı'nın niyet ve maksadının değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca temas hattının geometrik durumu ile ortaya çıkan hassas durumu giderici tedbir düşünülmemiştir. Bunlar değerlendirilebilseydi, Afyon bölgesinde sıklet merkezi kurulabilirdi.

d. Kuvvet Tasarrufu

Sıklet merkezinin görülmeyen bir uygulamada, kuvvet tasarrufundan da söz edilemez.

Yunan komutanlığı en azından arazi faktörünü dikkate alarak Eskişehir bölgesinde kuvvet tasarrufu yapabiliirdi. Bu

bölgenin arazi yapısı tasarruf imkânı vermektedir. Ayrıca bu bölgeye taarruz ancak stratejik mihver boyunca mümkün olabilirdi. Bunun dışında bölgede, büyük birliklerin taarruzuna müsait istikamet mevcut değildir. Afyon bölgesinde ise; Afyon kuzeyinde, cephenin orta kesiminden gelen ve Afyon-Uşak mihveri ile birleşen istikamet ile, cephenin güneyinden Zafer dağını aşır Afyon-Uşak mihverine ulaşan istikamet mevcuttur. O halde, Türk ordusunun Afyon bölgesinden taarruz etme ihtimali daha fazladır. Bu nedenle Eskişehir bölgesi kuvvet tasarrufu bölgesi olabilir, buradan asgari bir tümen güneye kaydırılabilirdi. Her yerde kuvvetli olmak isteyen, hiçbir yerde kuvvetli olamaz.

e. Manevra

Bu prensibin uygulaması Yunan ordusu için üç şekilde olabilirdi:

-İhtiyat Kolordusu ve diğer tasarruf edilebilen kuvvetler ile yığınağı bozucu taarruzlar,

-İhtiyatlarla mevzi içine karşı taarruzlar,

-Bulunulan cephede muharebeyi vaktinde kesip, düzenli bir şekilde çekilerek, batıdaki uygun hatlarda yeni bir savunma mevzii tesis etmek.

Yunan Komutanlığı bu taarruzlardan birincisine hiç teşebbüs etmemiş; ikincisini, tümen ihtiyatları ile yapmış, ancak bu karşı taarruzlarını takviye edemediği için başarılı olamamıştır. Muharebeyi kesip çekilmeye ise cephe birliklerinin bozguna uğramasından sonra karar verilmiş ve çekilme emirleri de ulaştırılamamıştır.

Yunan ordusu için bir büyük manevra imkânı daha mevcuttu. Bu da Türk taarruzundan önce Bursa-Uşak hattına çekilmek idi. Bu aynı zamanda coğrafyanın da emridir. Bu manevrayı Hacı Anesti Hükümeti'ne teklif etti, ancak kabul edilmedi. Kabul edilseydi, Türk ordusunun taarruzu boşa çıkabilir veya Yunan ordusunu kuşatma imkânı bulamazdı.

f. Emir-Komuta Birliği

Küçük Asya Ordusu Başkomutanlık Karargâhı'nın cepheden 400 km. geride (İzmir) tesisi komuta müessiriyetini ortadan kaldırmıştır.

Ordu içindeki siyasî bölünme hiyerarşik düzeni işlemez hale getirmiştir. Yalnız teşkilât kurmak bu prensibin uygulanmasında yeterli değildir. Komuta kademelerinin aynı gaye etrafında fikren birleşmesi de dikkate alınmalıdır.

g. Baskın

Savunan bir kuvvetin baskın prensibi uygulaması; karşı taarruzlarla ve tertibatla gerçekleşir. Yunan plânında ve plânın icrasında bunlar görülmemektedir. Yunan kuvvetleri baskın yapmamış, baskına uğramıştır.

h. Emniyet

Emniyet, plânın kendisinde yoktur. Çünkü, savunma tertibatı, Afyon güneyinden kuşatılmak üzere hazırlanmış izlenimini vermektedir. Yunan Komutanlığı bu tertibatı, Ahır dağlarının geçilmezliği ve Afyon güneyindeki arazinin taarruza elverişli olmadığı fikrine dayamıştır. Ve hatta Ahır dağları kesimi hemen hemen boş bırakılmıştır. Şüphesiz bu büyük bir yanılgıdır. Geçilmeyecek hiçbir arazi yoktur ve engel karakteri gösteren arazi hiçbir zaman teminat değildir.

İKK ve istihbarat harekâtı yetersizdi. Zamanında ve doğru bir istihbaratın elde edilememesi, Yunan kuvvetlerinin emniyetsizliğine sebep olmuştur. Emniyetsizlik tehlikeyi davet eder, tehlike de imhaya götürür.

Sunî engellerin ve tahkimatin emniyet sağlayacağını düşünmek ve başka hiçbir tedbir almadan yalnız bunlara güvenmek, Yunan ordusunun düştüğü hatalardan biridir. Çünkü tarihte yarılmamış cephe, yarılmamış tahkimat yoktur.

ı. Sadelik

Yunan Komutanlığı'nın savunma plânı sade, fakat komutanlıkların vazifelerine hâkimiyeti zayıftır. Sadelik, açıklığa ve kesinliğe tercih edilmez.

Savunma plânında görev alan tümenlerin başarısı birbirinin başarısına bağlanmıştır. Afyon güneyinde savunan 1 inci ve 4 üncü Tümenlerin başarısızlığı, çok başarılı olsalar da 2 nci Ordu karşısındaki kuvvetlerin başarılarını sıfıra indirecek durumdadır. Plân bu yönü ile sade değildir. Yukarıdaki analiz göstermektedir ki; hasımlardan birinin, harp prensiplerini diğerine nazaran daha uygun tatbiki, sonucu kesin etkilemektedir.

SONUÇ

1. Askerî Sonuçlar

Yunan ordusu mağlup oldu ve uzun süre toparlanamayacak şekilde imha edildi. 200.000 mevcutlu ordunun 120.000-130.000 kişinin ölümü, yaralı ve esir edildiği tahmin edilmektedir.

Büyük Zafer'in Türk milletine insan zaiyatı yönünden maliyeti ise (89) 2318 şehit, 9360 yaralı, 101 esir ve 1697 kayıp olmak üzere toplam 13.476 kişidir.

Büyük Taarruz'da Türk ordusunun zaiyat oranı % 6.3, Yunan ordusunun zaiyat oranı ise % 65 (on misli) tir.

Kazanılan zafer, Türk topraklarının işgal kuvvetlerinden tamamen temizlenmesini sağladı.

Bu günün Türk askerine, gerektiğinde nelere muktedir olabildiğinin örneğini verdi. Bu zafer, jeopolitik bir düşünceyi de doğruladı. "Anadolu istila edilemez."

Türk milleti ne kadar zayıf olursa olsun yine bir ordu çıkarır ve vatani için savaşır. Savaşmak zorundadır da. Bu nedenledir ki İkinci Dünya Savaşı'nda ne Hitler, ne de Stalin, Türkiye'ye taarruz edemedi.

Atatürk, Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz'la dünya askeri tarihinde ilk defa, "topyekûn savaşın" örneğini verdi.

2. Sosyal Sonuçları

Türk milletinin, "esir edilemez" bir millet olduğunu bir kez daha ispatladı.

Türk'ün, devlet kurucu, teşkilatçı, yoktan bir ordu vareden bir millet olduğunu ispatladı.

Türk'ün, büyük devlet adamları ve komutanlar yetiştiren "asker millet" olduğu bir kez daha gösterildi (90).

Bu nitelikleri ile sömürgeci devletlerin ellerinde esir olan bütün mazlum milletlere örnek oldu.

Bu zafer, Türk inkılabının temel taşı oldu ve modern Türkiye'nin doğuşunu başlattı.

3. Siyasî Sonuçlar

Askerî güçle kabul ettirilmek istenen Sevr Anlaşması, Türk askerî gücü ile muharebe sahasında yırtılmış oldu. Lozan Barış Anlaşması'nın yapılmasını sağladı. Türkiye Misak-ı Milli'nin coğrafi hedeflerine ulaştı.

Bu zafer, 4000 yıllık Türk tarihi'nde en uzun barış dönemini sağladı. Ancak büyük zaferler, uzun süreli barış dönemleri sağlarlar.

(89) a.g.e.; s. 101-102.

(90) a.g.e.; s.103.

Türk'ün zaferi karşısında Yunanlıların yenilgisi de o kadar ağır olmuştur. Yunanlılar yenilgiden sonra; (91)

-Krallarını kovdular,

-Yenilgiden birkaç gün sonra büyük askerî ihtilâl oldu,

-"Büyük Yunanistan" hayali peşinde koşan Başbakan Venizelos Yunanistan'dan kaçtı,

-Yenilgiden sorumlu tutulan başkomutan ve başbakan idama, bir amiral ve bir general müebbed hapse mahkûm edildi.

Yunanlılar bu yenilgiden maddî ve manevî olarak o kadar yıkılmıştır ki, yenilginin sonuçları bu günkü, Türk-Yunan ilişkilerinin kaynakları olmuştur.

Atatürk, Büyük Taarruz'da düşmanı yenmeyi, zaferi sadece bir araç olarak görmüştür ve zaferden sonra şöyle demiştir: "Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük olan bir gayeyi elde etmek için belli başlı vasıtaadır.

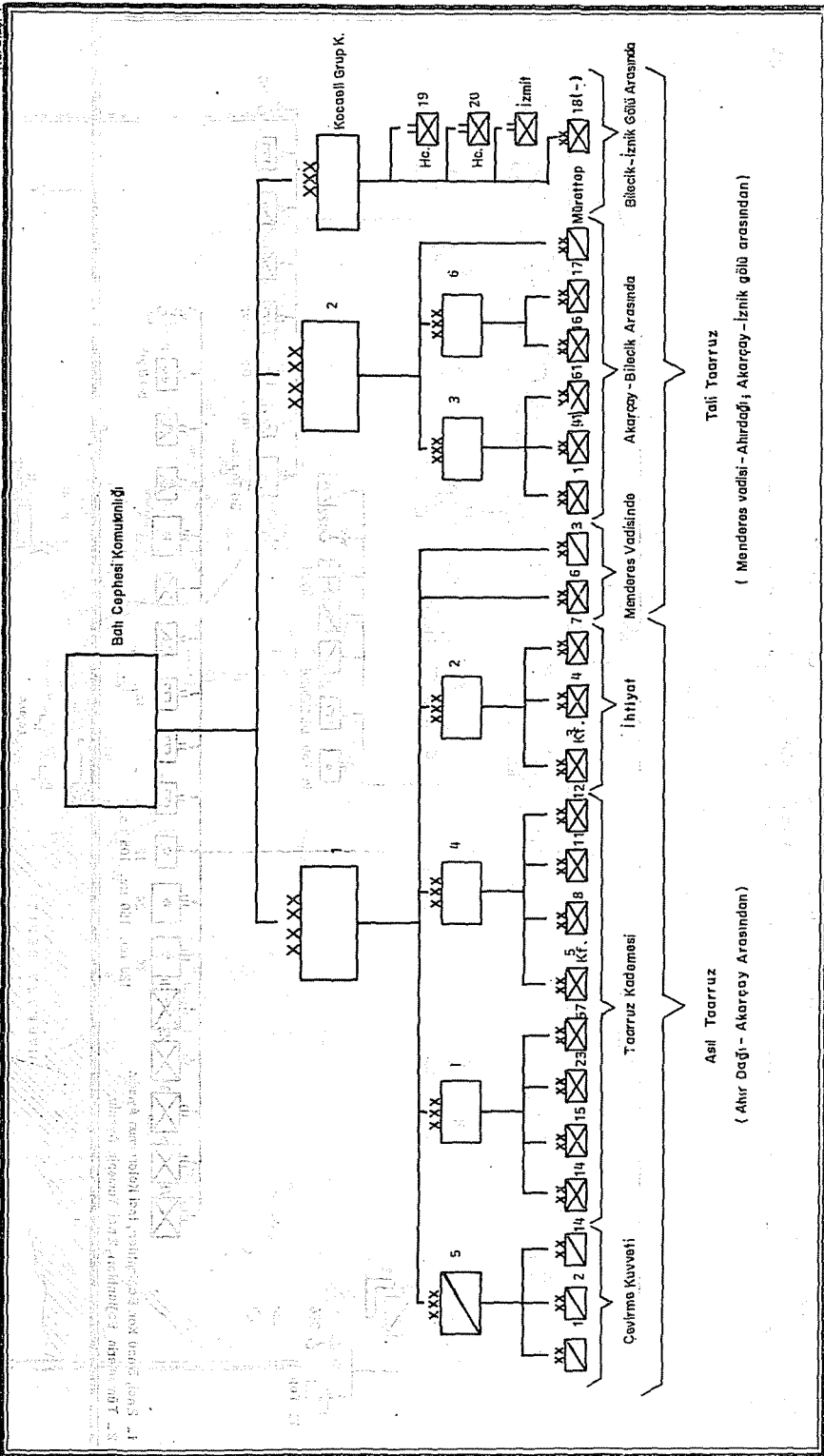
Gaye. fikirdir. Zafer bir fikrin istihsaline hizmeti nispetinde kıymet ifade eder. Bir fikrin istihsaline dayanmayan zafer payidar olamaz. O, boş bir gayrettir. Her büyük meydan muharebesinden, her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir âlem doğmalıdır. Yoksa başlıbaşına zafer boşa gitmiş gayrettir." (92)

Zaferden sonra Atatürk'ün arzuladığı şekilde yeni âlem doğmuştur. İçte Osmanlı Devleti yerine, modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuş, Atatürk İlke ve İnkılâları ile çağdaş bir devlet ve toplum yaratılmıştır. Dışta ise esir milletlerin kurtuluş mücadelesi başlamış ve dünyada sömürge sisteminin ortadan kalkmasına sebep olmuştur.

(91) a.g.e.; s.107.

(92) Enver Ziya Karal; Atatürk'ten Düşünceler, Ankara, TTK Basımevi, 1956, s.114.

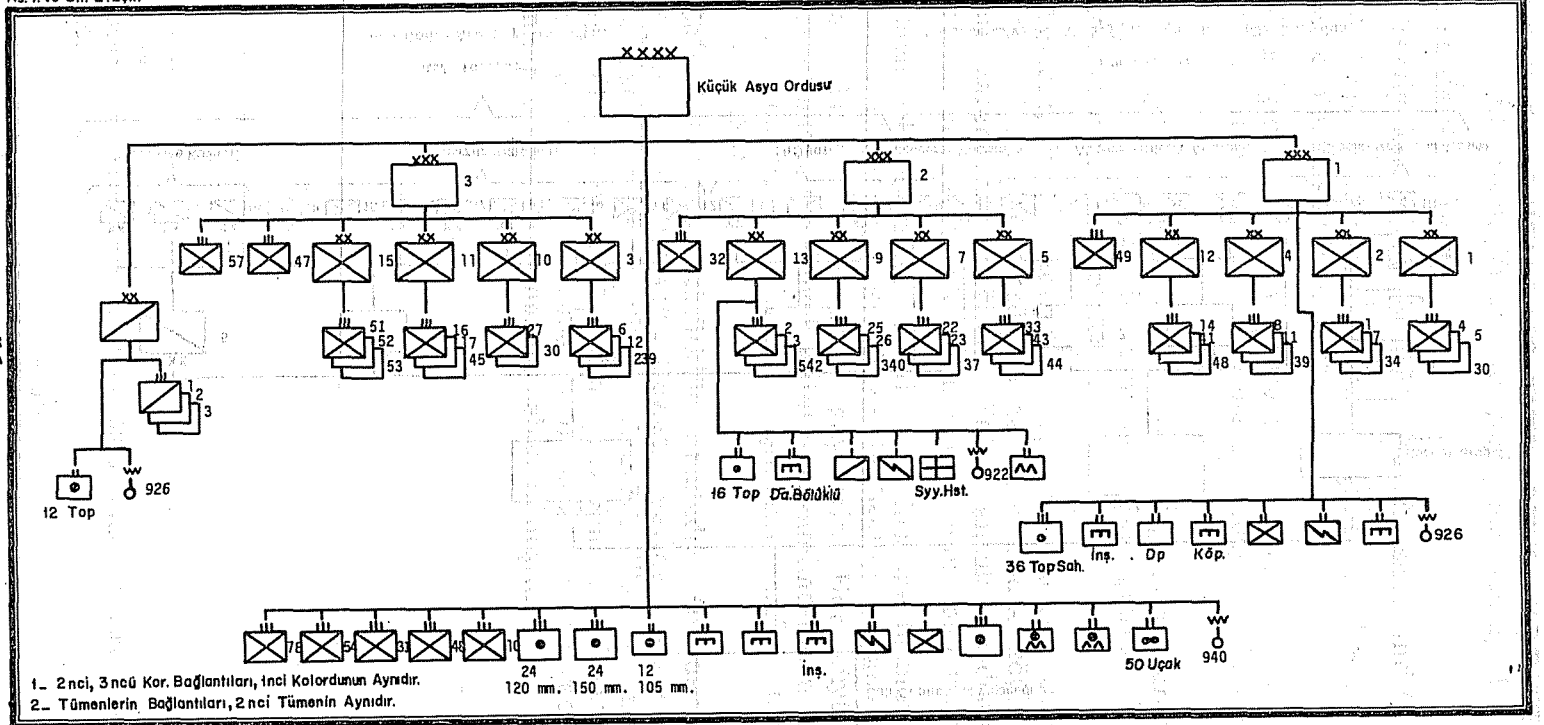
Kuruluş: 1

Yunan Küçük Asya Ordusu'nun Büyük Taarruzdan Evvelki Kuruluşu

Gnkr.
As. T. ve Str. E. Bşk.

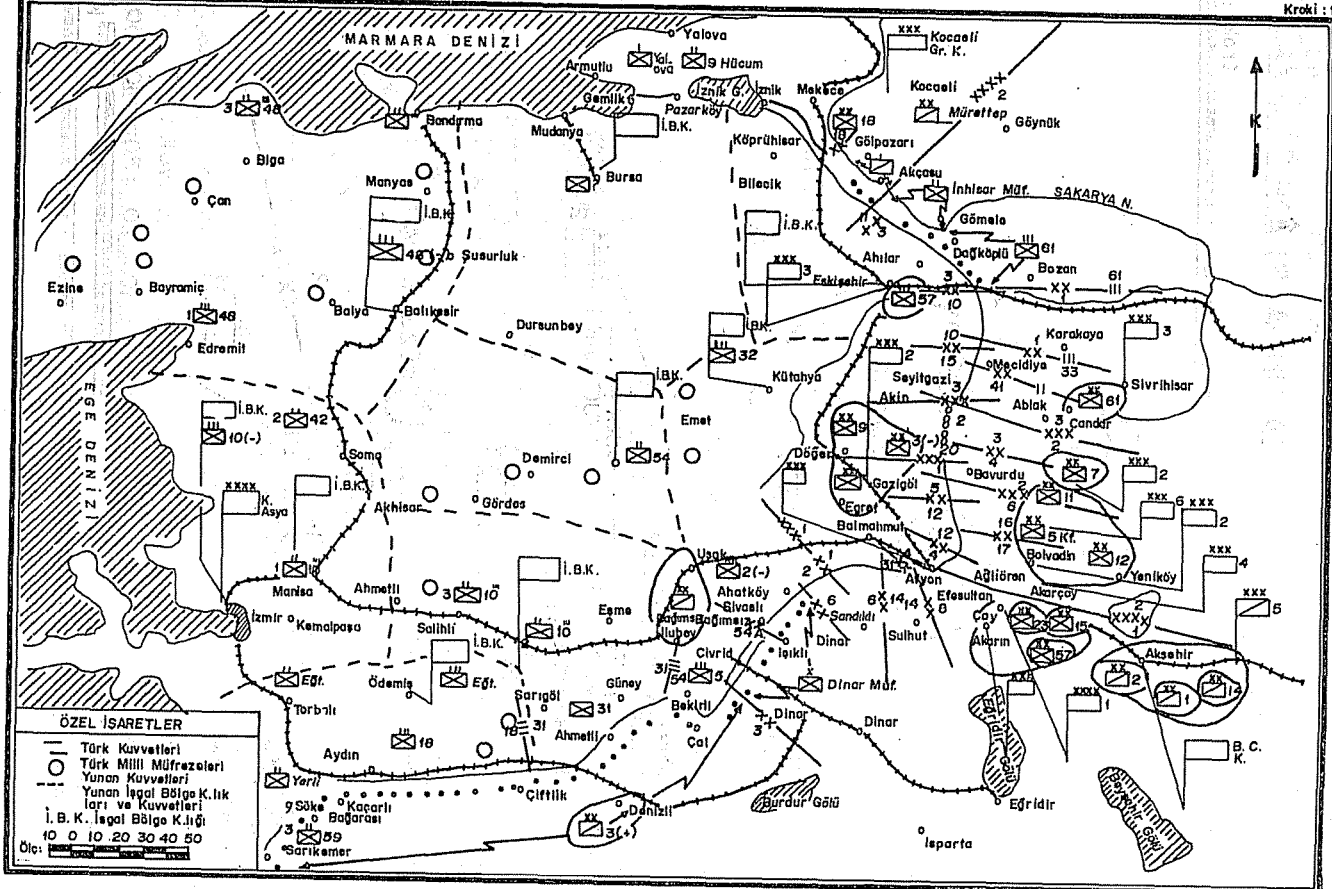
Kuruluş: 2

BATİ CEPHESİ VE YUNAN ORDUSUNUN 1 AĞUSTOS 1922 DURUMU

Gnkr.
As. T. ve Str. E. Bşk.

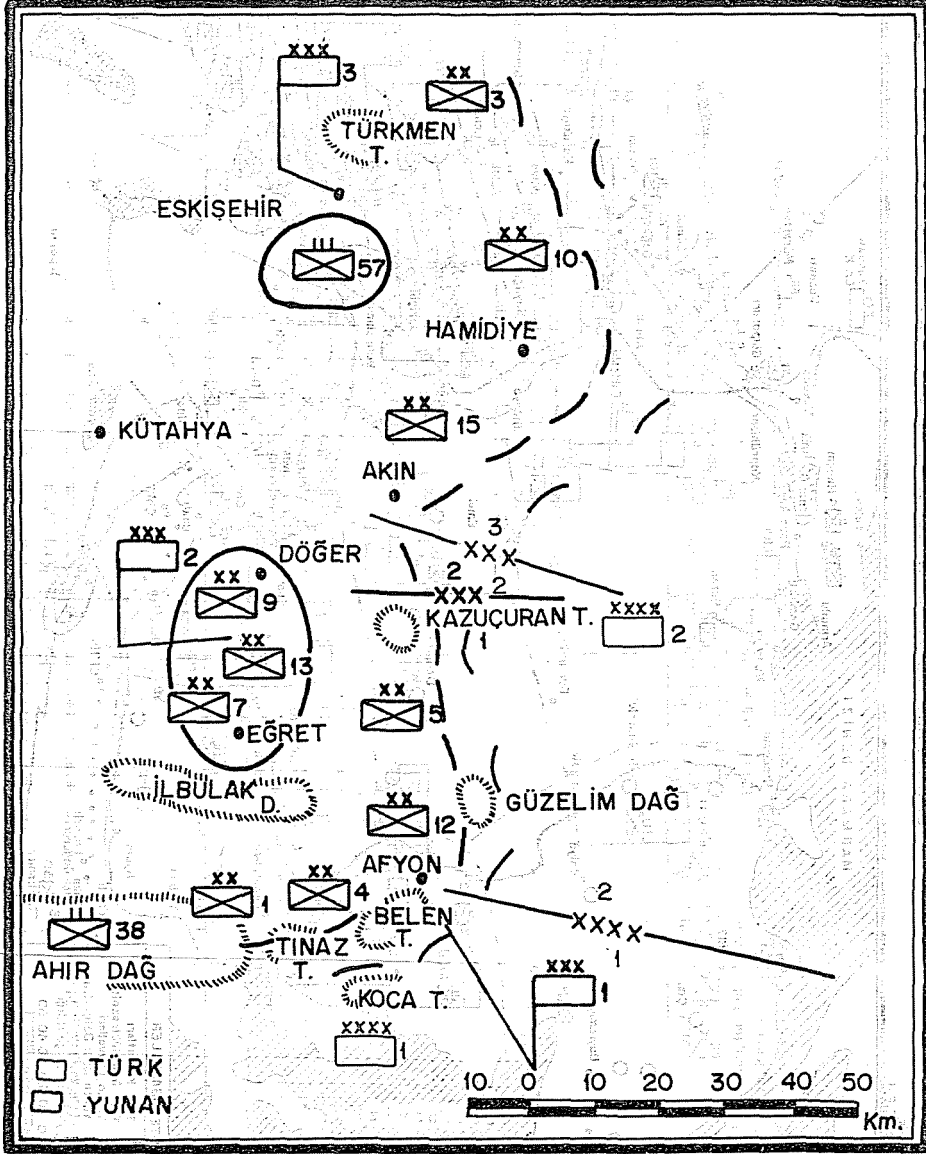
Kroki: 1

YUNAN SAVUNMA PLÂNI

Gnkur.
As. T. ve Str. E. Bşk.

Kroki : 2

Gnkur.
As.T.ve Str.E.Bşk.

xxx KOCAELİ GR.

xxx 3

TÜRKMEN D.

SAKARYA N.

ESKİŞEHİR

xxx 3

KÜTAHYA

xxx 2

AKAZUCURAN T.

xxx 6

GÜZELİM D.

AFYON

ILBULAK D.

DÜMLÜPINAR

xxx 1

TINAZ T.

BELEN T.

KOCAT.

xxx 4

xxx 5

xxx 2

xxx 1

xxx 2

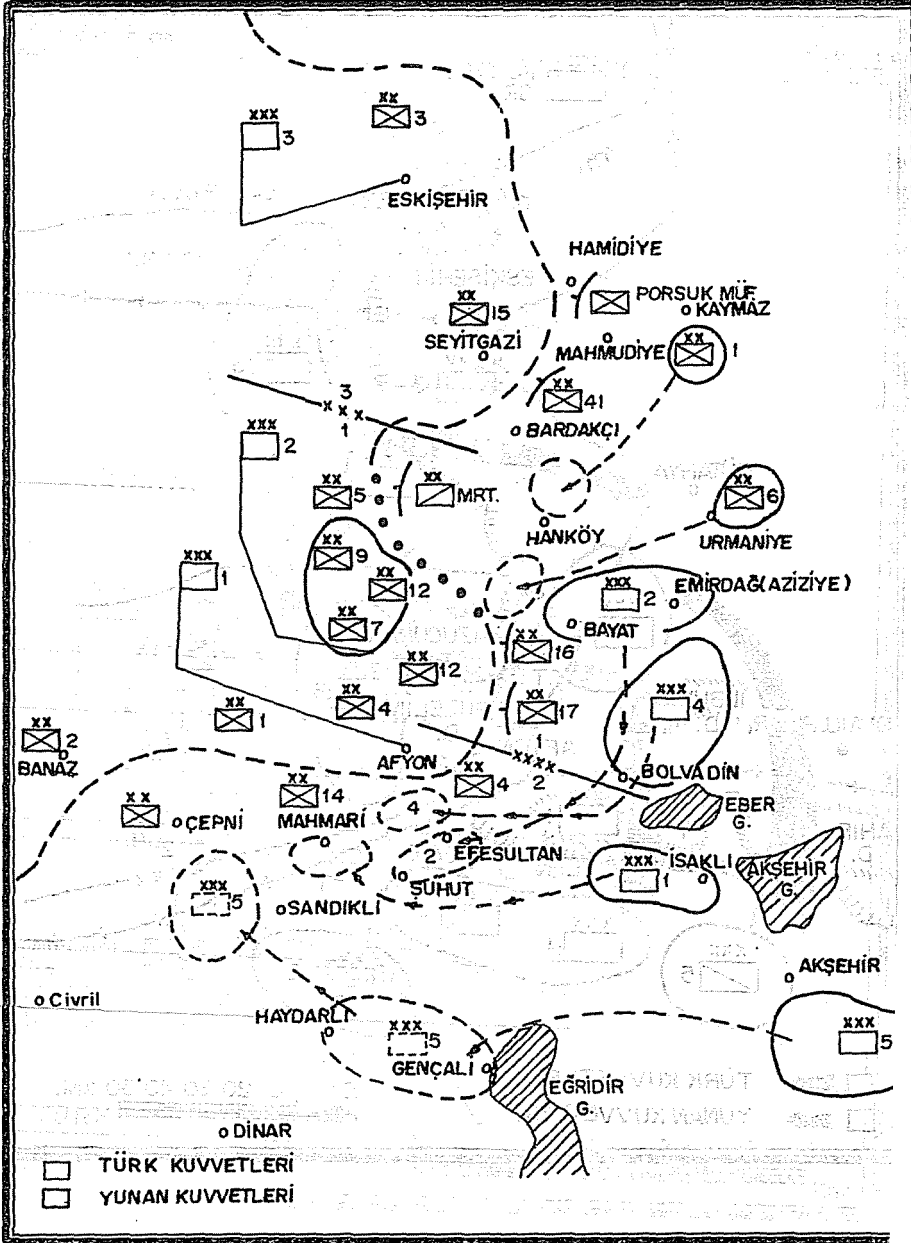
10 0 10 20 30 40 50 KM.

□ → TÜRK KUVVETLERİ

□ - - - YUNAN KUVVETLERİ

BÜYÜK TAARRUZUN YIĞINAĞI

Kroki: 4

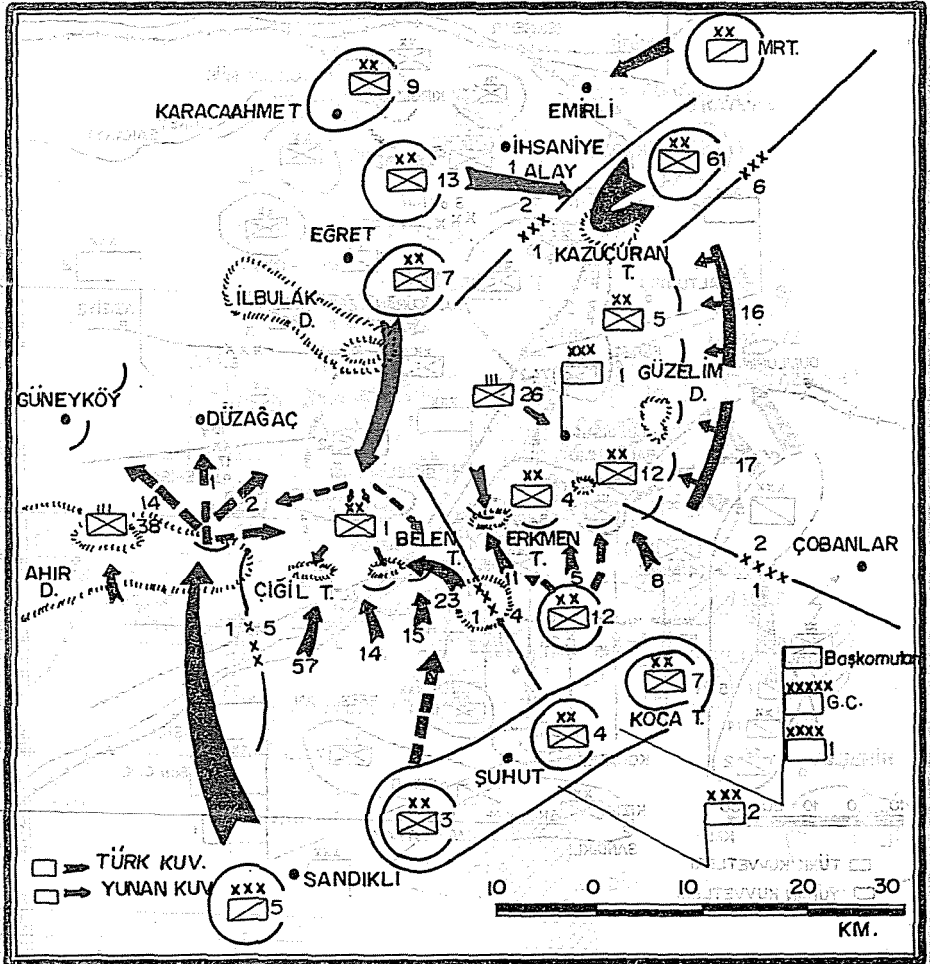
Gnkr.
As. T. ve Str. E. Bşk.

[illegible]

Gnkur.
As.Tve Str.E.Bsk.

26 AĞUSTOS 1922 DURUMU

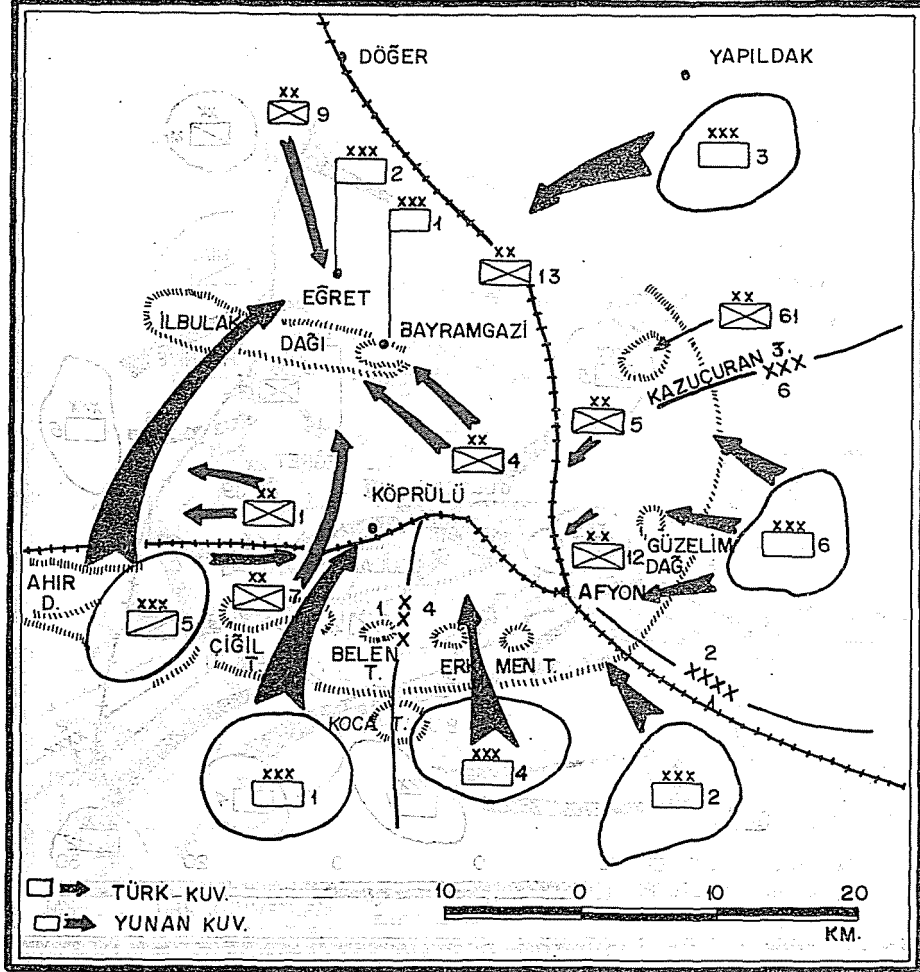
Kroki: 6

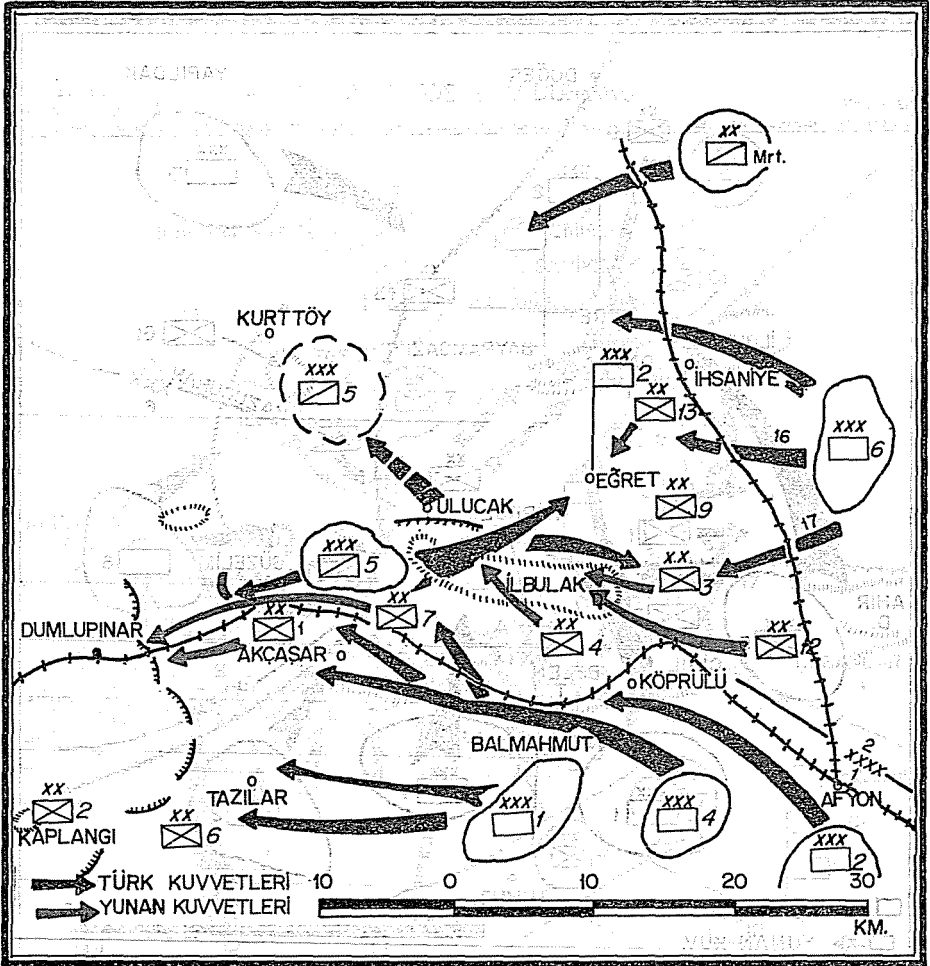

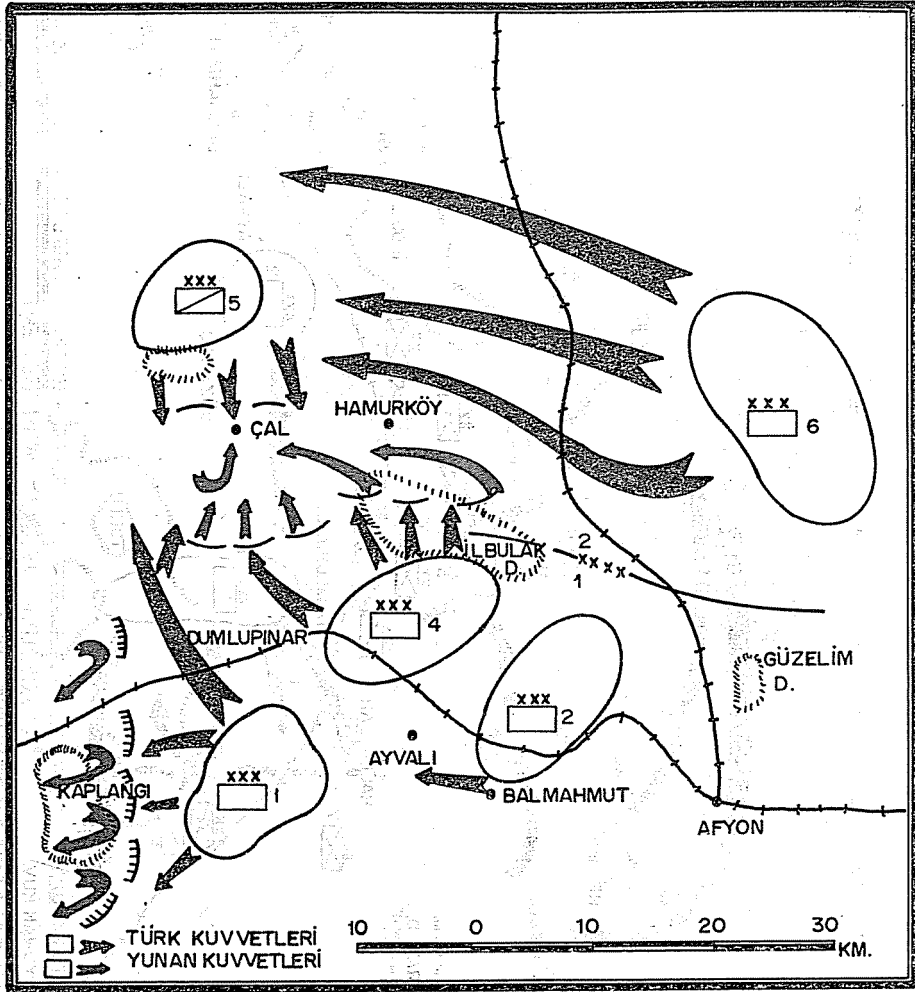
Gnkr.
As. T. ve Str. E. Bsk.

27 AĞUSTOS DURUMU

Kroki : 7

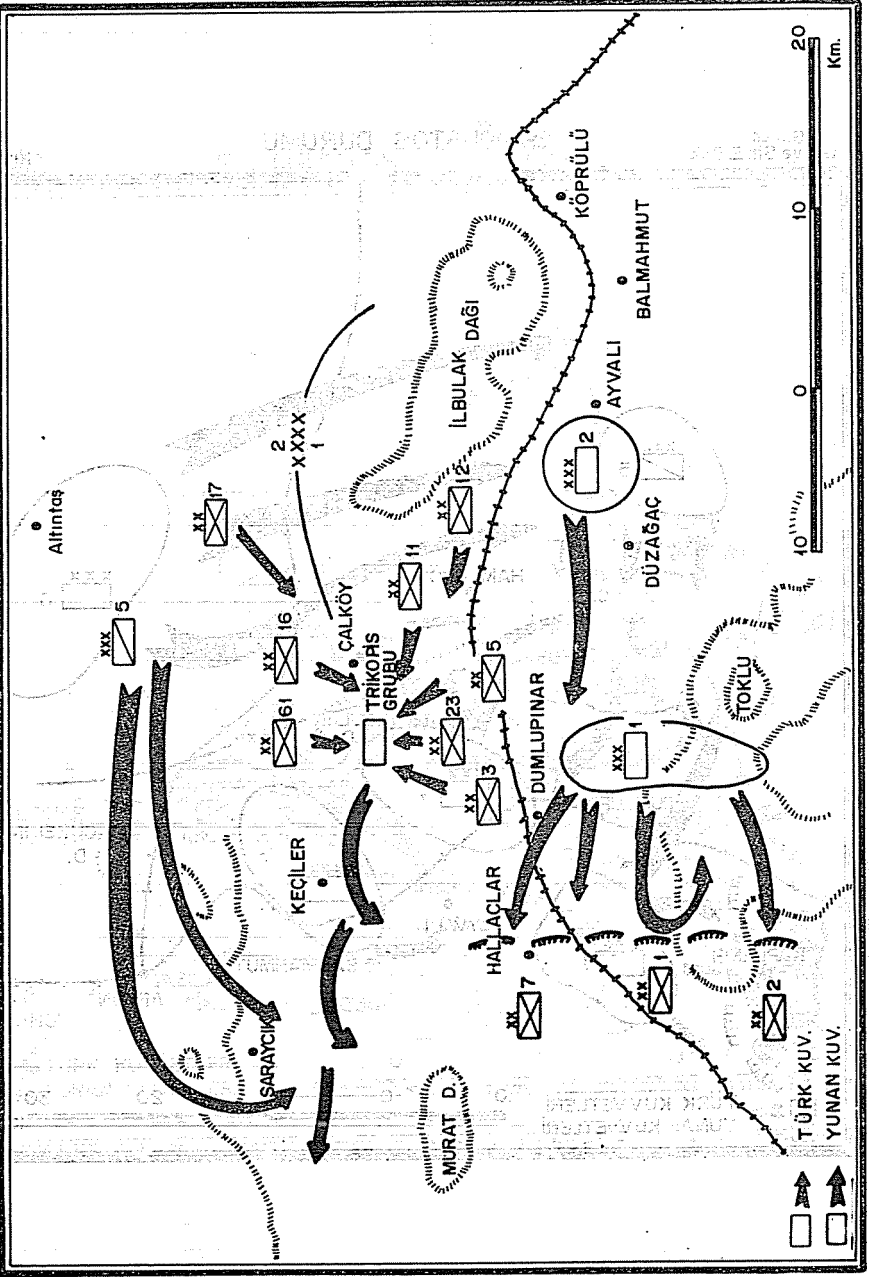

30 AĞUSTOS 1922 DURUMU

Gnkur.
As. T.Str. E. Bsk.

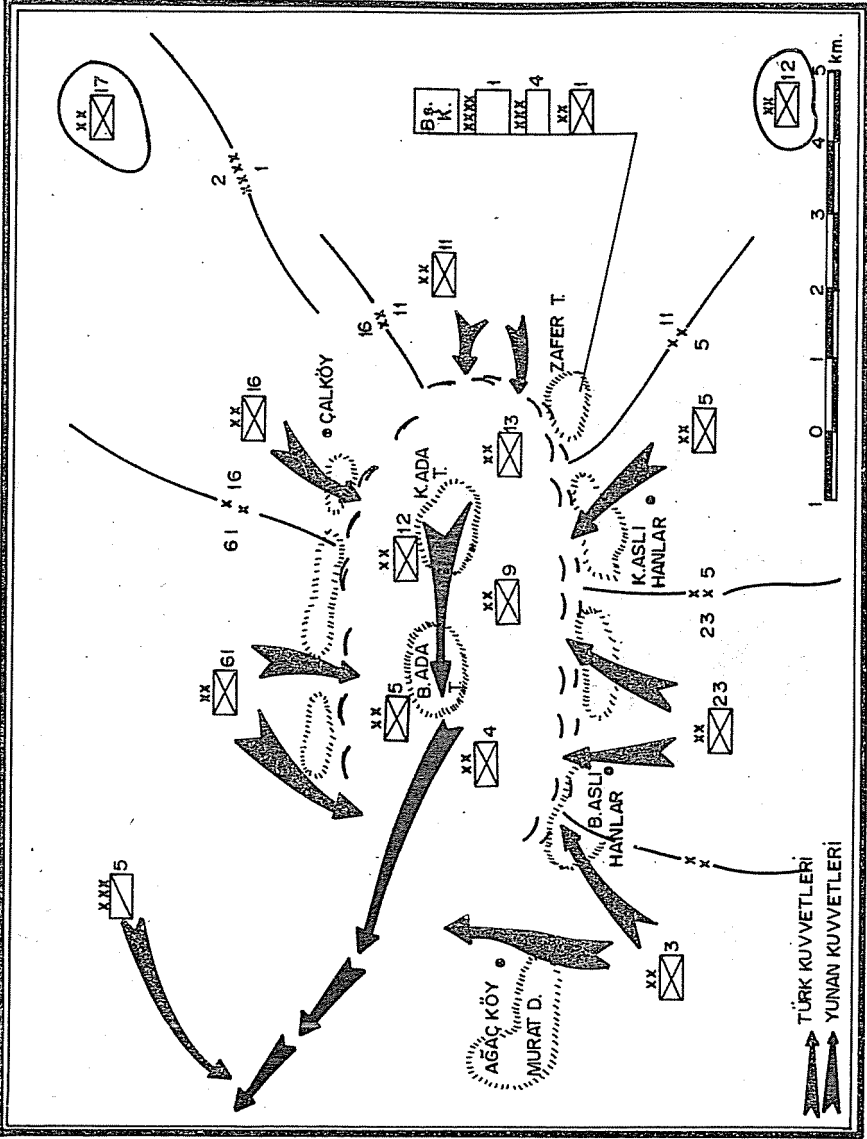
Kroki : 10

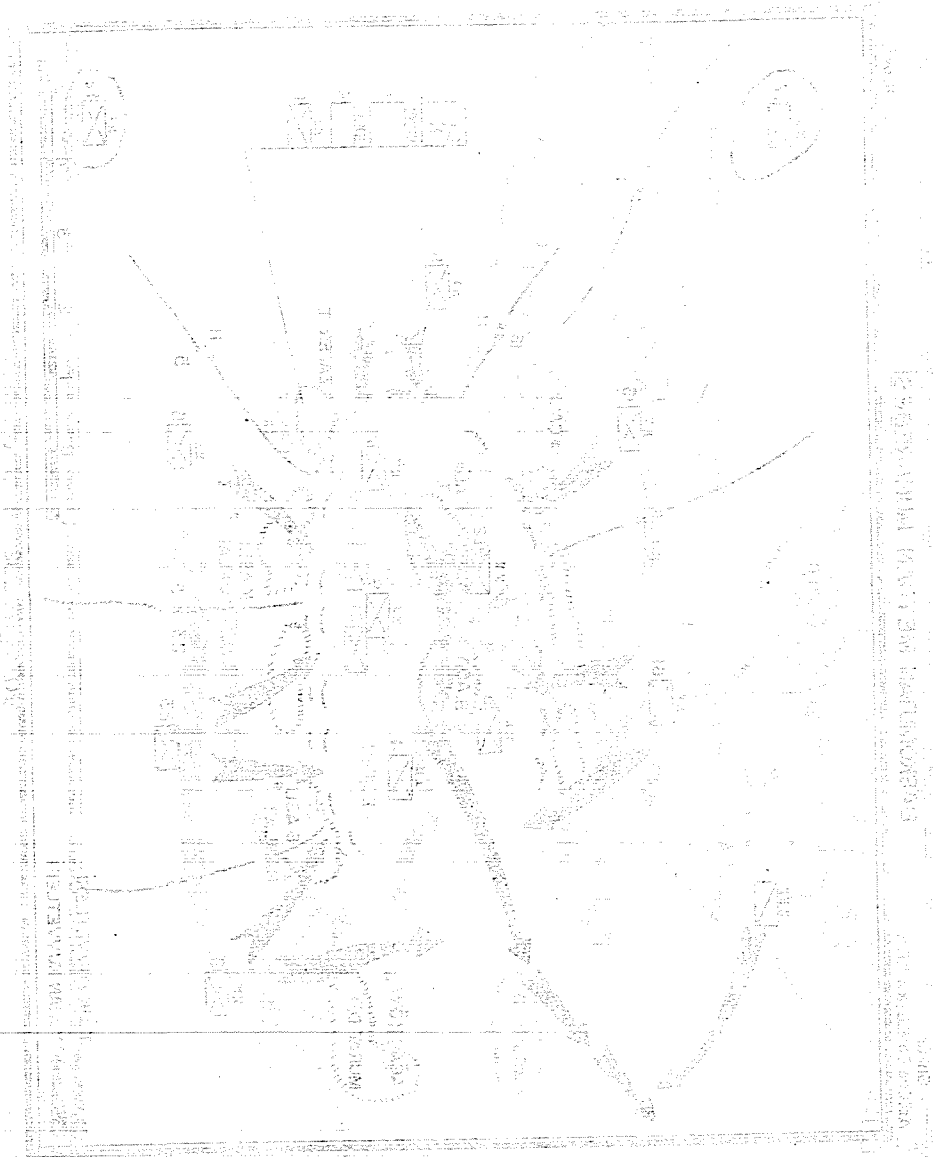

GnKur.
As. T ve Str. E Bşk

BAŞKOMUTAN MEYDAN MUHAREBESİ

Krokî: 11

A. THE GREAT OFFENSIVE

1. The Situation Prior To The Assaults (Overlay: 1)

The Greeks were quite hopeful before the start of war in Anatolia. During the great battle of SAKARYA they advanced near to ANKARA. But General Papulas, commander of the Greek ANATOLIAN Army was forced to withdraw his forces east of Eskişehir-Afyon line. The retreat of the Greek Army under General Papulas to the west of Sakarya River in one night was successfully conducted. Contrary to Government's decision to hold the west bank of Sakarya River, moving his forces back to Eskişehir-Afyon line was also a correct decision. This decision shows the ability of Papulas in taking a responsibility. The Greek Army retreated from Sakarya was twice in number of Turkish Army. Turkish Army had 92.000 soldiers, 48.000 rifles, 819 machine guns and 145 artillery pieces, whereas the Greek Army had, 180.000 soldiers 88.000 rifles, 3000 machine guns and 300 artillery pieces (1). Turkish Government, after a brief preparation, decided to attack the Greek Army which was two times larger than the Turkish Army. The chance of success of this plan depended on the low morale of the Greek Army. The financial situation was inadequate for a prolonged war. The Turkish Army also lacked what was needed for a successful attack (firepower, superiority in number and ability to move and maneuver). Ammunition was insufficient for a continuous battle. In addition, the Greek Army had burnt and destroyed the abandoned places, while retreating. The decision to attack the Greek Army after a short preparation was risky and dangerous. According to the decision made in October 1921, main forces were to attack from the flanks and the rear of the enemy, while the auxiliary attack would be conducted from the front between Eskişehir and Afyon. The movement towards the south of the First Army which was organized after the battle of Sakarya (composed of 10 th infantry Division and 4 th Cavalry Division) was also started. Preparations could not be completed in a short period of time and it was impossible to complete them. The railways were destroyed and the battlefield became a ruin. Transportation was also insufficient. Thus the (Turkish) Army was moving towards the south. There was no parity between the Turkish and Greek reconnaissance capabilities. The Greeks had a

(1) İsmet GÖRGÜLÜ; "Sesli Belgelerden Harp Hatıraları (war memoirs from recorded Audio-Documentation)", İstanbul, 1989, pp. 105-109.

number of aircraft in use so they got intelligence to counter the Turkish main attack by deploying superior forces in the Afyon-Uşak region. Thus, the superiority of force was lost and the offensive capability reduced. On the other hand the commencement of rainy and cold weather also increased the difficulties. Contrary to the wishes of the Government and the National Assembly which wished to start an immediate attack, İsmet İnönü, the Western Front Commander and Mustafa Kemal pasha, after a detailed study of the situation, decided to postpone the attack till the Spring of 1922. This was the most appropriate and foresighted decision.

Looking at the situation in Anatolia by the end of 1921 Since 1919, 18 revolts opposing the independence efforts were suppressed. This providing peace and tranquillity in the region Turkish Nation's Resolution to gain independence and their confidence in the Government strengthened gradually. Mustafa Kemal had given more importance to the internal front and internal situation than the battlefield. As regards affairs of the state, a policy of amnesty was followed only traitors were left in the prisons. Finally, common sense prevailed and the Turkish Nation's desire for independence and unity grew much more stronger.

Developments in foreign affairs were also proceeding at a fast pace. Turkish foreign policy was based on gaining support of the world opinion and achieving the legitimate National aims and realizing National pact (2). From the strategic point of view, in two of three fronts, the eastern and southern fronts their neutrality and even support was obtained from those who had earlier fought against us as enemies. A treaty known as the Moscow pact had been signed earlier with the Russians. Keeping its points as basis a pact was signed with the Armenian, Azerbaijan and Georgian Republics on 22 Oct 1921 known as the Kars pact. By virtue of this pact the eastern frontiers were secured. On 2 Jan. 1921 a pact was signed with the Soviet Republic of Ukraine. Negotiations with France which began on 3 June, ended in Ankara Pact on 20 Oct 1921, after the Sakarya Battle. According to this pact, the French would evacuate the Regions of Adana and Antep. Moreover, they would

(2) Misak-ı Milli (National Pact) is a document accepted by the last Ottoman Parliament, at the beginning of National Struggle, showing the geographic, political, economic and social boundaries of the Nation.

provide armaments for which payment could be made after the war or they could be taken as donations (3). Stated aids have been realized during the preparation phase of the Great Offensive.

After Sakarya victory the time began to run in favour of Turks. The internal and external political situation of Greece was worsening. Subversive political disputes and partisanship took place also in the Army. Commanders commenced to ask peace. Indifference against the Army and negligence toward soldier families due to the prolongation of the war were some of the discouraging factors (4). When people became aware of the evacuation of ANATOLIA, they had a sense of not uselessly shedding blood. Soldiers were deserting.

Turkish problems were only with Greeks and the English supporting them. The English public opinion and colonies were in favour of making peace with Turkey, while India was asking the restitution of İzmir and Thrace to Turks through modification of Sevres Agreement (5); (6)

In February 1922, the Turkish Government proposed negotiations for a peace agreement. On 22 nd of March, the Allied Powers laid down their conditions for armistice, stating that a buffer area of 10 km. would be left by both sides between their communication lines for three months under the control of the Allied Powers, and this period could be extended until the completion of the peace agreement. The peace proposal made on March 26 th can be summarized as follows: "The Greeks will evacuate ANATOLIA, Edirne and Kırklareli areas will be left to Greeks and the amount of salaried Turkish Army will be increased from 50000 people of Sevres Agreement to 85000". (7)

(3) Görgülü; (War Memoirs); p. 106.

(4) Fahri Belen; "Büyük Türk Zaferi (The Great Turkish Victory)", Ankara, 1962, p. 24.

(5) The Sevres Agreement was signed on 10th August 1920 between the winners of World War I and the Ottoman Empire. By this agreement a very small land in Anatolia was left to Turkey. Ankara Government under the presidency of Mustafa Kemal (ATATÜRK) has not accepted this and the Lausanne Agreement replaced Sevres after the Grand Offensive.

(6) Belen; p. 16.

(7) "Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz (Preparations and Execution of the TURKISH GENERAL OFFENSIVE)", Turkish General Staff Publications, Ankara, 1967, Vol.11, Book 1, p. 133.

Turkish Grand National Assembly asked the withdrawal of Greek forces from ANATOLIA within four months, as a clause of armistice.

On the 15 th of April this request was rejected by the Axis forces. The political negotiations continued until the 15 th of April brought no result. The nation had been exhausted by 10 years of war. During the world war I and the subsequent Turkish national and struggle the biggest part of the country was occupied and burnt down. The internal revolts brought disasters. The nation sacrificed 40 percent of its wealth in order to triumph in the Sakarya War. For obtaining a decisive victory, the nation was faced with new taxes. But the Turkish nation was ready to sacrifice everything it owned to win the victory. The Turkish Grand National Assembly was expecting the spring attack, but the army suffered from inadequate supply, even food. The armaments, vehicles and other equipment expected to come from abroad had not arrived. Hence, Mustafa Kemal, who did not want to begin an ill-prepared campaign, postponed the attack until summer. His decision became the subject of harsh criticism in the National Assembly. When responding to this criticism, he disguised the fact that the army was not ready for an attack. Until he was able to bring the situation under control, he displayed the utmost respect and understanding toward those who were against him. His waiting eventually paid off. Timing is a critical factor for an attack and demand great responsibility. For a commander, deciding when to attack or when to stop is extremely difficult. Throughout history, there have been commanders who failed because they attacked too soon as well as those who failed because they waited too long. Mustafa Kemal, having determined the time and place to attack, would triumph in a fierce battle after 10 months of preparation.

2. Preparations

Although the Turkish Army was victorious in the Sakarya War, it was not ready to conduct an offensive operation against crucial and deep targets in enemy territory. It had many major deficiencies. The ten month period following the Sakarya victory provided the opportunity to obtain missing resources. Preparations were as follows:

1. Forces which had numbered 100.000 in the Battle of Sakarya, were doubled, to 200.000 men. This amount was still less than that of the Greek Army. With the addition of other forces at the frontiers and rear support staff, a force of more than 300.000 had been armed.

2. During the 10 month preparation period the increase in arms proceeded as follows: Rifles 50.000 in Sakarya, increased to 93.000; 825 machine guns (mostly light) increased to 2864; 169 artillery pieces raised to 323. (8) One of the earlier weaknesses of Turkish fire power was the chaotic mix of different kinds of weapons throughout the Turkish Army. This was minimized by incorporating weapons of a single kind into particular divisions. In spite of these efforts, the Greek Army maintained its superiority over the Turkish Army with 2575 machine guns and 264 artillery pieces. It is important to note here that the arms and supplies provided to Greeks from foreign sources were unavailable to the Turkish Army, with the exception of some help from the Russians and the French.

3. During the 10 months of preparation great importance was placed on military training. This significantly increased the combat capabilities of the Turkish Army. Courses and training centers were established at every level and military exercises and maneuvers intensively conducted.

4. The Turkish Army had lacked sufficient mobility. Even for Sakarya battle, food and ammunition could not be provided efficiently. By incorporating the transportation resources of the entire country, the army increased its movement capability by 100 km. Due to the lack of motorized vehicles, mobility was increased through the use of horses, ox-driven carts, donkeys and camels.

Consequently, although the country's resources were fully utilized, the western frontier forces could not match Greek Army's level in terms of human resources, arms equipment and vehicles. In summer 1922 the world opinion appreciated and recognized the defensive capability of Turkish forces, but had doubts about the capability of Turkish forces to launch an offensive. In fact Turkish Army was much better than the Greek Army in administration, management and morale. With the help of dedicated work for 10 months the army was much improved in terms of training.

3. Turkish Commanders

a. Commander in Chief, Marshal Mustafa Kemal Pasha..(Atatürk)

He was a great statesman as well as being a great commander. In combat, he would properly select the location

(8) "Turkish General Offensive", V.II, Book 2, p. 13.

for a decisive result and would personally influence actions by concentrating all available forces at the decisive point. In this way he won the CONKBAYIRI and ANAFARTALAR Battles. In seizing MUŞ he demonstrated great charism. He directed the battle from places as close to the enemy as possible, like he did at, KOCATEPE and ZAFERTEPE.

Mustafa Kemal Pasha was a master at making timely and correct decisions, by selecting the optimum time and place, and taking advantage of every opportunity. He would not begin an operation without thorough preparation and precaution. He would show great patience in waiting for the right time. Before the battle of AFYON, a flood of criticism lasting 10 months could not drag him into attacking without preparation.

Our Commander in Chief was very bold. But his boldness was based on calculation and science. It would be wrong to consider his daring as recklessness. The whole world, like us, understood that his strength lied in taking responsibility. Examples of this alone could fill a book itself. We can even picture him that if all of the responsibilities that he shouldered were placed on the top of a mountain, the mountain would be crushed.

Mustafa Kemal Pasha would apply his decisions in the best possible manner. Once he had made the decision he encouraged actions showing speed and activity while applying powerful force.

He was matchless in keeping his calmness in the most critical situations, giving hope to the hopeless, strengthening morale of and serving as a good model for those around him. Even in the most disastrous instances, he would never show signs of hopelessness. (9)

b. Chief Of The General Staff, Lieutenant General Fevzi Pasha (Later, Field Marshal) 5

"While devoting his life to his profession, he educated himself in theory and practice. He had become experienced in combat from division command to army. Field Marshal Fevzi ÇAKMAK, who demonstrated the highest qualities of command and humanity, had an acute sense of perception. Even during the strongest attacks by the enemy he could

(9) Belen; pp. 114-115.

sense that it was a preparation by enemy for a withdrawal."

(10)

c. Commander Of The Western Front: (Brigadier General İsmet Pasha (General İnönü)

İsmet Pasha, Commander of the western front and one of the distinguished officers in the Turkish Army with his exceptional intelligence, energy and dedication, was assigned as corps commander while still a colonel. His command of large numbers of soldiers in battle added to both his practical and theoretical experience. Following episodes of both victory and defeat in the First World War, he demonstrated strong and steady nerves in the subsequent İnönü Wars. In terms of hard work, learning effort and patience, İsmet Pasha knew no limits. His reluctance to change his mind once a decision was made led to two disappointments beside some four other victories. İsmet Pasha was also an expert at selling his ideas to his superiors. Greek sources described him as: "İsmet Pasha acts with belief, certainty, courage and understanding."

(11)

d. Commander Of The First Army: (Brigadier General Nurettin Pasha)

Although Nurettin Pasha received no formal training as a staff officer, he learned on his own. Prior to the World War I he was one of the best regiment commanders. In July, 1915, he was appointed commander of forces deployed in and fought against the English Army. Until the end of the war, he served in various corps as commander. In the Independence War he commanded the Central Army and took part in the settlement of the Kockiri and Pontus rebellion.

(12)

e. Commander Of The Second Army: (Brigadier General Yakup Şevki Pasha) (Gen.Subaşı)

Prior to the Balkan War he taught tactics at the War Academy. Then he acted as chief of staff and Division

(10) Görgülü; "Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar (The Names of the Leading Commanders in the Turkey's Military History)", İstanbul, 1983, p. 275.

(11) Görgülü; (The Names of the Leading Commanders...) p. 540; Belen, p. 115.

(12) "Türk İstiklâl Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri (The Biographies of the Commanders at divisional and higher levels)", Turkish General Staff Publications, Ankara, 1972, pp. 31-33.

Commander during World War I; he became corps commander in Dardanelles and at the Eastern Front. In 1918, during the offensive following the withdrawal of the Russian Army, his corps successfully liberated Erzurum and Kars. (13) He was then appointed to the command of the newly formed 9th Army. He was later exiled to Malta (14) by the English because he delayed the evacuation of East Anatolian cities contrarily to the Moudhros Armistice (15) and armed Turkish citizens against the Armenians. Later, upon his return, he joined the Independence War in Anatolia and became the Commander of the 2nd Army. Although he was commissioned 5 years earlier than the Commander in chief and 7 years earlier than the Commander of the Western Front, he never considered this fact as a problem.

The Corps Commanders were those who had been successful in the First World War as Chiefs of staff of armies, commanders of Divisions or Corps or those who were successful in the earlier stages of the war of Independence. These commanders at the age of 35-40, served as models for the Army and provided it with the needed energy.

Most of the division commanders were those young officers promoted as division commanders in the First World War. The staff officers, too, were very young. After the Moudhros Armistice, those who finished their education at the War College in Istanbul learning the new techniques of the First World War came to Anatolia. Most of the officers took part in the First World War. Those who followed them gained experience in the beginning of the war of Independence. The officers who had willingly joined the National Resistance, were models of sacrifice, and cognizant that what they were doing was a matter of life and death.

According to Greek sources, Turkish officers were young, hardworking, courageous people who believed in victory and who had the knack for the art of war. Turkish officers kept on fighting until the end and they challenged the modern armies of the world. In a Greek book titled. "The Loss of Asia Minor" the author says the following about the Turkish Army: "It is an enemy that is wise and heroic, that can

(13) Ibid; pp. 297-301.

(14) The Armistice of Mudros was signed between the British and Ottoman delegations on 30th October 1918.

(15) After the Mudros Armistice many leading state officials and officers were exiled to Malta.

endure starving and thirst, that is insistent and courageous, a rival who can defend expertly although it has less than the Greek Army in material terms it contains the seeds of victory from the Commander in Chief down to the single soldier." (16)

4. The Pre-War Situation Of Turkish And Greek Forces

Situation before the Turkish Army had began to concentrate for the attack, in other terms, defensive deployment of forces to meet a probable attack of the Greek Army were as follows: OVERLAY-1, ORGANIZATION-1.

In the formation of the western front of the Turkish Army, from north to south, there exists; Kocaeli group, 2nd and 15th Armies and 5th Cavalry Corps, respectively.

a. Kocaeli Group : Under the command of Colonel Halit, one infantry, one cavalry divisions, a few detachments at the north of Bilecik.

b. 2nd Army : Under the command of Yakup Şevki Pasha it was composed of 2, 3, 4 and 6th Corps. These corps consisted of two infantry divisions and one cavalry division. Three corps of the 2nd Army were on the defence positions on the east of the Eskişehir-Afyon line and one corps was in reserve.

c. 1st Army : Under the command of Nurettin Pasha, with 1st Corps and 3 separate divisions at the south and east of Afyon and with the 3rd Cavalry division and separate divisions, it was positioned by the Menderes River up to Aegean Sea.

d. 5th Cavalry Corps : Under the command of Fahrettin Pasha, it was composed of only 3 cavalry divisions. At southeast of Afyon they were waiting as a reserve. (17)

e. Greek Army : Under Hacı Anesti's command, the Greek ANATOLIAN Army was composed of 3rd Corps and a cavalry division together with army troops. In addition, there were independent infantry regiments under the army corps and Invasion Regional Headquarters Command. (ORGANIZATION-2, OVERLAY-2)

f. Bilecik Group : A division from the 3rd corps and a separate regiment in position within Bursa-Bilecik region.

(16) Görgülü; (War Memoirs), p. 111.

(17) (The Turkish General Offensive), Vol.II, Book 2, Overlay-1.

g. 3rd Corps : Three divisions at the north, south and southeast of Eskişehir defence position with a regiment on reserve.

h. 1st Corps : Under the command of General Trikopis, there were mainly two divisions north of Afyon and two division west of Afyon. Occupied the defence positions. The corps had no reserved forces.

i. 2nd Corps : Under the command of General Diyenis, this three divisioned corps was army reserve at northwest of Afyon.

Apart from these, Greek Army had one division on defence position and one cavalry division on reserve in Uşak region (18). The valley of Menderes River was held by independent regiments. According to this disposition, Turkish and Greek Armies were arranged on the front between Eskişehir and Afyon. Both armies maintained reserve forces in the areas from Marmara Sea to Aegean Sea.

Before the attack, the strength of the Turkish Western Front and Greek Anatolian Army were as follows: (19)

	TURKISH:	GREEK:	THE	SITUATION:
Infantry				
Division(20)	18	12	+	6 Turkish
Cavalry Division	5	1	+	4 Turkish
Independent				
Regiment	-	6	+	6 Greek
Officers	8659	6565	+	2094 Turks
Soldiers	199283	218432	+	19149 Greeks
Infantry				
Rifle	100352(21)	90000	+	10352 Turkish
Light				
Machine				
Guns	2025	3139	+	1114 Greek
Heavy				
Machine				
Guns	839	1280	+	441 Greek

(18) Ibid; Overlay-1.

(19) Ibid; p. 13.

(20) The Turkish divisions consisted of 8000 soldiers while the Greek divisions had 12000 men. The ratio was 2/3 in Greek's favor.

(21) 15% of the rifles were in depots.

TURKISH :		GREEK :	THE	SITUATION :
Artillery				
Pieces	323	418	+	95 Greek
Sword	5282	1280	+	4002 Turkish
Truck	198	4036	+	3838 Greek
Automobile-				
Ambulance	33	1176	+	1143 Greek

5. Attack Plan

During the winter of 1921-1922, political efforts did not bear any fruit. The occupation forces had no intention to leave the country. To liberate the land there was no other option but to expel the enemy by use of force.

The Turkish High Command decided to launch the attack in August 1922. It had been originally planned for the Autumn of 1921, but later postponed to the Spring of 1922. The attack plan had been improved during the past 10 months. Some changes were also incorporated.

The situation and the factors considered during the development of the plan were as follows:

a. Regions Selected For Attack (Overlay: 1)

Three regions were selected for main attack. (22)

1st Region

An attack from Sakarya's northern part and Sivrihisar-Seyitgazi region to Eskişehir area. (attack from the north along Porsuk River valley)

b. Advantages And Disadvantages Of Such Attack

- Attack was to be directed at the auxiliary part of Greek forces. It was not possible to destroy the whole forces.

- Surprise attack was not possible as the eastern part of Eskişehir is flat and open and preparations for attack could not be concealed.

- In this region the enemy being on the dominant ground had better observation and fields of fire. Moreover adequate deployment areas were available for Turkish Artillery Groups.

- Even if the attack was successful in this region the enemy could withdraw to a possible defence line towards Kütahya.

(22) "Türk İstiklâl Harbi Tedrisat Notları (Lectures on Turkish Independence War)", General Staff Colleges Publications, İstanbul, 1963, pp. 271-272.

- The enemy could receive reinforcements from the North and South. Moreover an attack by the enemy from the South could shift the centre of Turkish forces to the North, thus preventing the cooperation between Turkish Army and Anatolia. The annihilation of own forces was possible in this mountain region.

- The railways between Ankara and Eskişehir were not capable of supporting the attacking forces operating in this region.

- Consequently, frontal attack would have to be launched from this region. It would not be possible to destroy the majority of enemy forces.

2nd Region

An attack between Seyitgazi-Afyon area (Central Region). The attack in this area could be launched from two directions. The first one was towards Seyitgazi-Eskişehir and the second one towards Döğeri in order to surround the forces of Afyon region. An attack in this region had the following limitations:

- The attack had to be launched frontally and the Turkish forces were not capable to do this.

- It would have to face the Greek reserve corps.

- The main attacking force would be trapped in between two strong groups of Greek army.

- The ground was hard and full of forest. The roads were in bad conditions and movement of supply was difficult.

- Even though such an attack be successful, as long as the Greek forces held AFYON area in their possession, it could be possible for them to continue the defence in the depth by moving their northern flank towards KÜTAHYA. Therefore the victory would be doubtful.

The advantage of the main attack from this area would be that it was easy to continue to make defence without losing liaison with the inner parts of ANATOLIA.

3rd Region

Afyon region. This region can be divided into two parts as north eastern Afyon and south western Afyon.

The first part was devoid of cover and unsuitable for good observation; in addition it did not have fields of fire and adequate deployment areas.

An attack from this part would have hit the strong portion of the Greek Army and push it to Afyon-Uşak area. Attack from the south west of AFYON had the following advantages:

- The majority of the Greek Army would be destroyed or surrounded before they could turn back to west.

- The İzmir-Afyon supply route was the Greek Army's most sensitive place. It would be cut-off in the shortest period of time and from the shortest direction. All of the Greek forces could be shaken by a powerful attack from a single point. For this reason it would be impossible for them to defend the positions they prepared in the depth.

- The Greek positions in this region were on a long, but narrow plateau. If this valley could be captured, the Greek forces would be driven out onto the plains. The ones being driven out, while being withdrawn in the direction of Dumlupınar, would find it difficult to hold positions around if they want, furthermore they would be cut-off from their main force which was in the north. If they would do the opposite and withdraw to the north the way to İzmir would be opened. Also they would distance themselves from the İzmir-Afyon main supply route. And in this situation a part of the force could be advanced in the direction of İzmir while the main force would be pursued to the north. If the Greeks intend to withdraw to the west, pursuit and operational support would be easier with respect to the roads.

- Furthermore, the intervention of Greek forces in the vicinity of Eskişehir to the Afyon area would take a very long time. Also, if the detection of the front would be successful, this would also make it impossible.

- If the massing of troops can be kept secret, the Greek reserve corps intervention in the area would be late and rendered ineffective.

- Afyon's south and southwest parts are quite favorable with respect to concentration, security, observation, and artillery positions.

- As a result, an attack from this area could, in a short time, become an envelopment.

However, the attack from the Southwest of AFYON had dangerous and objectionable aspects. If the Greek forces, with reserve corps, intend to attack from the Afyon area in

the direction of Bolvadin-Çay, the large part of our forces would be trapped in the lake region and destroyed.

One aspect of this plan which caused concern was the possibility that both forces would lay siege on each other. In the history of warfare we can see many such examples.

In the Prussian Campaign (1807) NAPOLEON and his enemies were in the same situation. Both sides were trying to surround each other.

Allied commander General BENIGZEN, after leaving a weak corps in the south of the Narev region, advanced his remaining forces to the west in an attempt to surround NAPOLEON'S Army. His forces reached to the Praysted-Aylauosterodot line.

NAPOLEON, in order to meet this envelopment by a counter-envelopment advanced in the north toward the enemy with his entire force. As a result, the allies who were both weak and timid, were forced to pull back and defend.

Compared to contemporary times, the vulnerability of the rear areas of the armies in those days were smaller. It was very easy to move armies on the battlefield. Also supplies were procured from the local areas. The cost of armament was very little. Therefore, logistic service support took on little importance. But the conditions in the Turkish war of independence were similar to those of today. That is why the Greek envelopment operation could have been disastrous for the Turkish Army. The Commander-In-Chief would find a solution for this (Which will be revealed later). In this matter the following statement may be made under the light of historical war examples:

"In envelopments, the side which can control their nerves and take the initiative can turn the advantage to themselves."

c. Evaluating The Greek Forces Possibility Of Reinforcement

The Greek 1st and 4th divisions were positioned where the main attack was contemplated, and a separate regiment was present on Belen Hill. Support requirements had been evaluated taking into account both road and roadmarch possibilities of the time. (23)

(23) "Lectures on Turkish Independence War", p. 278.

- The 7th and 13th divisions of the reserve corps could reinforce the front in one and a half days, at the earliest.

- The 9th division of the reserve corps could reinforce the attacking forces on the third day of the attack, after a two-day roadmarch (50 km.)

- Also the 2nd division, being in the vicinity of Uşak, could reinforce on the third day after a 50 km. roadmarch.

- The cavalry division, in the area of Uşak (60-70 km.), could support the attack on the second day.

It was estimated that if the concentration at the decisive direction be carried out in great secrecy, the Greeks could employ certain amount of its divisions at the critical region:

First Day: 2 Divisions (1st and 4th Divisions)

Second Day: 5-6 Divisions

Third Day: 7-8 Divisions

Considering the Greek capabilities the proper amount of attacking forces for decisive result was calculated as follows. The principles of numerical and maneuver superiority against the Greek Army were accepted. In order to attack, two divisions were required for each Greek division. Seeing that the Greeks would be able to mass 5-6 divisions on the second day, at least 10-12 divisions were deemed necessary.

d. The Plan Of The Western Front Command (Overlay: 3)

The main idea of the plan was to hold the Greeks at Eskişehir-Afyon front with a part of own forces while most of the remaining forces would attack the enemy's south flank from the southwest of Afyon. They would be pushed northward, and thus separated from the İzmir line of transportation. Accordingly the western front operations plan can be summarized as follows:

2nd Army, 3rd and 4th corps (5 infantry and 1 cavalry division) were going to attack the enemy's Eskişehir-Afyon front; the 1st Army with the 1st and 4th Cavalry Corps and three separate divisions (9 infantry and 3 cavalry divisions) were going to push the enemy to the north from the southwest of Afyon. 2nd Corps would be in reserve (24). The decisive victory fell to 1st Army. The area and enemy

(24) Görgülü; (War Memoirs), p. 113.

disposition where 1st Army was to attack was as follows: The mountains are extending from the south toward Afyon pass between ŞUHUT and SANDIKLI and form a T-Shape with ZAFER mountains (25). Within these mountains is the 1330 m. high KOCATEPE. The enemy positions were in the upper part of the T-Shape in the ZAFER Mountains. These mountains begin south of AFYON, rise as they pass westward through KALEÇİKSİVRİSİ, ERKMEN, BELEN, TINAZ and join the AHIR Mountains. At the north of three mountains there are AFYON and SINCANLI plains. The ridges from KOCATEPE stretching to the east to ŞUHUT and to the west to KÜÇÜKSINCANLI plains block the enemy's observation. It was justlike that the god has created KOCATEPE to hide a big force and watch the enemy (26).

This area gives you an idea of hiding the biggest part of own forces at the back of KOCATEPE Hill and its arms and attacking from the plateau between KOCATEPE and ERKMEN Hill.

ERKMEN TEPE; it seems that it's an important attack target just because you can totally control AFYON and SINCANLI plains from this hill and it's a place at which the mountains meet with each other. When at least 10 km. of enemy's position was required to be broken BELEN and TINAZ Hills were added to that breaktrough area after ERKMEN.

The other forces were going to attack from this breaktrough area's east and west. There was no reserved forces in our army when 5 divisions were needed for the breaktrough and 4 divisions for the sides. Before the intervention of the enemy's reserved forces it was important for us to break the enemy's front and let the cavalries in at the 1st day.

The Commander of the 1st Army presented his proposals to the Commander of the Western Front as mentioned above. In addition the Commander-In-Chief ordered that the 1st

(25) Zafer Mountains are the hills between Erkmen Hill and Ahir Mountains at the southwest of Afyon, where the Greek defense positions were set up and the Turkish main offensive was directed. Those hills renamed "Zafer (victory) mountains" after the war.

(26) Görgülü; (War Memoirs), p. 113.

Army should be reinforced with 2 additional divisions (27). The Commander of the Western Front decided to put the 2nd Corps at the back of 1st Army according to the instruction. Thus there would be 12 infantry divisions and 3 cavalry divisions at the main attack area. At this point the War History's most important center of gravity was going to be set up. The decision was very bold. This can be expressed as follows by using numbers:

2nd Army; with 50.000 soldiers and with a front of 120 km. would attack Greek forces of 120.000 soldiers. 1st Army with 110.000 soldiers was going to attack Greek forces of 40.000 soldiers (28). The decision was courageous. Because the weak 2nd Army on a wide frontier would be thrown back by Greek strong and crowded forces so that we could open them the Konya-Ankara direction. This would cause the 1st Army to be diverted from its main attack direction. In the annals of military history there are many examples of annihilation battles in which such risks had been taken to defeat superior forces by using concealment, maneuver and surprise. Almost half of the 1st Army was deployed successfully on August 24th. As a result of this covered action, it could be said that the Turkish Army gained half of the victory. On the other hand, the Greeks needed two more days to alter their center of gravity accordingly. The enemy became aware of the concentration on the following day. But they were wrong to estimate the number of 120.000 soldiers as 30.000 (29). They moved the 7th Division to the south. However if they moved the reserve corps to the south instead, they could cause a big problem to the Turkish 1st Army. They took unhealthy precautions and it was the first mistake that the Greek army had made.

The outlines of the offensive can be summarized as follows: (30)

- The purpose was to destroy the Greek forces.

(27) Marshal Mustafa Kemal Paşa, the Commander-in-Chief, instructed the Frontier Commander that the reinforcements be deployed near the valley of Akarçay. Thus he intended to counter a possible Greek attack from the northeast of Afyon toward south while preserving the capability to reinforce the troops in the break-through area.

(28) Görgülü; (War Memoirs), p. 114.

(29) Ibid; p. 114.

(30) (The Turkish General Offensive), Vol.II, Book 2, pp. 21-22.

- The gravity center would be at south and southeast of Afyon, at this area the 1st Army will conduct the main attack the 2nd and 4th Corps were to support the 1st Army.

- The Greek lines were to be broken through between KALECİK SİVRİSİ and TINAZ TEPE following this an attack was to be directed toward north.

- The 5th Corps would approach to the west wing and pass the mountain (Ahır), then cut the supply lines of Greeks and attack them from their back by fighting against enemy reserves and preventing their intervention to the front.

2nd ARMY

It would comprise the secondary attack group; the mission of this army was to hold the 2nd and 3rd Corps of the Greek Army as well as the two divisions by attacking from north of the railroad; to cut off lines of communication of the Greek Army between Afyon and Eskişehir; and, to gain time by occupying successive positions, in case the Greek Army attacks east.

- The group comprising cavalry and infantry in Denizli and Sarayköy regions would block the Greek forces in the region and deceive them. Later, this group would attack in the direction of Eşme.

- Kocaeli group would also hold the enemy forces in the region with a view to threaten the lines of communication of the Greek forces at Marmara Sea.

Countermeasures against various maneuvers of Greek forces during the offensive had been planned as follows :
(31)

- If the Greek Army decides to attack the 1st Army with the Reserve Corps initially, the attack would be met by 1st Army. 2nd Army and cavalry corps would continue to attack the Greek forces from the flanks and put them in an untenable position.

- If the Greek Army moves in the direction of Afyon-Konya, with the corps at the north of the reserve corps, the attack would be stopped in the centre. With 1st Army attacking from the north and northern units of 2nd Army attacking from the west. The Greek forces would be pressed between the two armies.

(31) (Lectures on the Turkish Independence War), p. 274.

e. Build-Up (Overlay: 4)

8th and 14th Divisions of the 1st Army were present in the main combat region when the plan was finalized. 2nd Corps which was planned to be employed in the main attack was in Aziziye region. 4th Corps was in Bolvadin region, 1st Corps in Çay region and the 5th Cavalry Corps in Ilgın region. (32)

According to the plan, these 4 corps (12 divisions) were supposed to concentrate in a 25 km. wide area south of Afyon. For this concentration 2nd Corps had to move 120 km., 4th Corps 110 km., 1st Corps 130 km., and the Cavalry Corps 150 km. The three Corps except the Cavalry corps marched on foot. To move such a large number of troops over a distance of 100-150 km., and keeping the Greeks unaware of it, was of utmost importance, because the plan for main offensive rested on achieving a complete surprise over the enemy.

If the Greek headquarters had been aware of the plan, they might have shifted their reserve corps to the south and upset the Turkish plan. Furthermore, while the four Turkish corps moving to the south, they would have detected the weakest point of the Turkish Army and put it in great danger by an attack from west to east. For these reasons it was a particularly critical and sensitive time for the Turkish Army. It was the most dreadful moment for Commander-In-Chief ATATÜRK. During this phase he had often inquired about the situation of the Greek reserve: "What is the position of 2nd Corps?" That was Atatürk's EEI (Essential Element of Information). When he got the answer that it was inactive he felt greatly reassured. For this reason, front commander Ismet Pasha personally directed the concentration by fragmentary orders.

The roads for movement were reconnoitered and improved, resting areas were selected, schedules for night march were prepared to carry out the movements during the dark hours and the logistic plans were completed.

Concentration activities commenced on the night of August 14th and were completed on the night of August 24th.

When the Turkish Army was concentrating for the attack, the Greek Army moved a force of over a division size from

Anatolia to Thrace, they were eager for occupying Istanbul too. But their attack against ISTANBUL failed.

The following measures proved to be effective, served to keep the concentration activity secret: (33)

- The entire concentration of troops was undertaken at night to avoid being spotted by enemy aircrafts. The troops rested under cover during the day. Great care was taken for not leaving any footstep.

- Some elements of 2nd Army moved from south to north during the day with the aim of deceiving the enemy. Troops in contact with the enemy maintained normal defensive activity.

- As in the 1st army's region, deployment and positioning activities of the artillery were also carried out in the region of the 2nd Army.

- Rumours about the hesitation of Ankara government to go ahead with the attack were floated, the press too worked in this regard and an impression was created that the Turkish Army was going to be static in the near future.

- False news about rebellion, revolution and disorders in Anatolia were spread.

- Communication between Anatolia and the outer world was terminated.

- Troops taking part in the attack moved to their positions only on the night of 25th August. (OVERLAY-5)

- When the Turkish Army was taking up battle positions, commanders and officers of the Greek Army were having a ball in Afyon.

6. Battles

a. 26 August 1922 (Overlay: 6)

The Turkish Army prepared for the attack on 25th August. The enemy controlled the area from south of Afyon, through Kalecik Sivrisi, Erkmen, Belen, Tınaz Hills to Kırcaaslan, Çiğil Hill. The enemy formed a resistance point at the highest hill of the region. Toklusivrisi, by not holding the steep and high hills west of Çiğil Hill and leaving a gap in the defence positions of 15 km. After having learned that the narrow pass in the gap is protected by a cavalry company during

(33) (Lectures on the Turkish Independence War), p. 282.

the day time and left unprotected at night, the cavalry corps commander found a place for the passage for his corps (34). As mentioned above the enemy's 10km. front, comprising Kaleciksvirisi, Erkmen, Belen and Tınaz Hills was to be broken. In this sector there were five divisions including one reserve division. The artillery was to support the attacking troops with first priority. The attack plan was as follows: (35)

4th Corps with four divisions were to attack the rocky mountains south of Afyon and Erkmen-Kaleciksvirisi line leaving two divisions in the centre facing Erkmen Tepe. 1st Corps was also tasked to attack Belen, Tınaz, Kırcaaslan and Çiğil Hill with four divisions. Cavalry corps leaving behind the field artillery and horse drawn vehicles, was to pass through the uncontrolled mountain passes and attack the enemy from the rear. 2nd Corps was to protect the western front in the Şuhut-Sandıklı region and the 6th Division was tasked to protect the left wing of the Army facing Toklusivrisi. 2nd Army, being the force for frontal attack was tasked to attack the enemy forces at the north of AFYON, and provide security against the 3rd Corps of the enemy at Seyitgazi and east of Eskişehir.

Enemy forces facing 1st Army consisted of 2 infantry divisions and an independent regiment. By coincidence, 4th Greek Division was deployed against 4th Corps while 1st Greek Division faced 1st Corps. Although the Turkish Army had superiority over Greek Forces, it would have been quite hard or impossible to penetrate the enemy positions if 2nd Greek Corps in reserve at İhsaniye moved south facing 1st Army. The enemy intended to shift only one division out of these forces. Greek Army Commander Hacı Anesti who could give a decision according to the situation was in İzmir, far

(34) The Cavalry Corps was initially planned to be employed for exploitation. But, when the Cavalry Corps commander, Fahrettin Pasha, learned the situation in the gap from a Turkish villager, he proposed that his corps should pass the Ahir mountains in the night of 25/26 August with the aim to prevent the enemy reserves to reinforce their forces in the break-through area. His proposal was approved by the high command and thus, one of the initial examples of the "Blitzkrieg" of The Second World War as well as the current FOFA Concept had been given.

(35) Görgülü; (War Memoirs), p. 115.

away from the front. This too was the greatest mistake committed by Greeks. Realizing that he is far away from the front, Hacı Anesti gave authority to the commander of the 1 st Corps, Trikopis, to command the Reserve Corps (36). With the given authority, Trikopis moved a division of the Reserve Corps to the south. But this precaution was insufficient. Trikopis had no idea of ATATÜRK's plan at that time. Only after the Turkish attack began, he demanded from the commander in chief, to shift two more divisions of the Reserve Corps to the south.

On the night of 25th of August Turkish Forces advanced towards the Greek positions. Advance lines approached to 400 m. of the enemy positions and started to attack the positions with the support of the artillery fire beginning at 5:00 am (37) and becoming effective at 5:30 am. At 6:30 am, 5th Division of the 4th Corps entered Kaleciksisvrisi and the enemy front west of Kaleciksisvrisi. 11th Division in the west of 5th Division was to attack the second line of the enemy after the seizure of the first line 25th Division of the 1st Corps was to attack Belen Hill. But this division delayed in attack. (38)

Commander of the 23th Division halted his forces when they were 1,5 km. close to the enemy at midnight. Because, his division had suffered heavy losses during Eskişehir Battle when the units on both sides of his division delayed in advancing at night. Since one side of Belen Hill was a precipice it was very difficult to advance at night. He sent a liaison officer to each division on two sides. They could return back at dawn with necessary information. When the 23 nd Division was advancing, Kaleciksisvrisi at east was seized, and 15th Division west of 23 nd Division seized the front line frontline of Tınaz Hill at 6:55 am.

14th Division, west of 15th Division, attacked Kırcaaslan Hill from both sides of the Afyon-Sandıklı highway and seized some part of it. 8th Division, advancing in the direction of Afyon was not expected to breakthrough enemy positions. At the far west, 57th Division which attacked Çiğil Tepe was not in the area of main attack. Because of that, any

(36) The Greek high command, recognizing the weak points in command relations attached the 2nd Corps under the 1st Corps commander at the night of the second day of the battle.

(37) (The Turkish General Offensive), Vol. II, Book 2, p. 89.

(38) Ibid; p. 90.

delay of the 23 rd Division could make it difficult to breakthrough the enemy front. ATATÜRK, who was controlling each move of the divisions from Kocatepe, made a phone call to the commander of the division and told him to hurry and seize Belen Hill at once. According to the eyewitnesses the famous photo of ATATÜRK at Kocatepe was taken while he was going to the communication centre to phone to the commander of the 23 rd Division. Troops of the 23th Division which were late, moved fast after this warning. Belen Hill was seized at 9.00 am. (39)

The attack of the 4th Corps to the second enemy defence line at Erkmen Hill was stopped before noon. 15th Division which seized Tınaz Hill retreated as a result of the counter attack of the enemy. 14th Division too, was obliged to leave and retreat from the positions they had seized at Kırcaaslan Hill. The new Greek Division which was shifted from north to south started a counter attack. By horse riding all night, the Cavalry Corps succeeded to pass Ahır Mountain through the narrow pass one by one approximately one division of it was at Sincanlı Plateau behind the enemy positions at the time the attack began. That day, one division of the cavalry corps attacked Kırca and Çigil Hill from the rear. Two divisions of the corps moved to Düzagaç and Balmahmut, destroyed İzmir-Afyon railroad, cut telegraph lines and stayed in the plain all the night. (40)

61st Division attacking from the northern flank of 2nd Army captured Kazuçuran Hill at 07:00 hours, but had to retreat at 15:00 hours because of a counter attack by Greek forces (41). Thus the Turkish Command could not break the enemy lines as was expected on the first day of the battle.

Trikopis started the 9th Division to move from Ihsaniye to Afyon by train, further he took some forces, numbering approximately four battalions, from the 9nd Army front. He was convinced that with these forces he would be able to control the situation on 27th August. But the Turkish Command had four more divisions in reserve. Besides that, great success could be expected from the Cavalry Corps which had reached behind the enemy lines on Sincanlı Plains. Inability of the Greeks to use their reserves as a whole was reducing their chances of success. Moreover, they continued to commit

(39) Görgülü; (War Memoirs), p. 117; Belen; p. 37.

(40) (The Turkish General Offensive), Vol. II, Book 2, pp. 104-106.

(41) Ibid; pp. 109-110.

mistakes. While Trikopis was in hope to control the situation on the battlefield with his new forces, the order he received at 18:00 hour on 26th August from the Supreme Greek Command in Izmir greatly disillusioned him. In the order, the Supreme Commander asked the 2nd Corps to carry out a counter attack from north of Afyon towards Bolvadin by taking 15th Division (Seyitgazi) under its command, while the 1st Corps would be in a defensive role (42). His move could only succeed if it was planned to start not later than the decisive Turkish attack. Apart from that, 7th Division of 2nd Corps had already been used earlier. Kazuçuran Hill was occupied by part of 13th Division (approximately a regiment) and the 9th Division was about to move by train. Under these circumstances it was not possible for the divisions to start their attack in the morning because of time limitation. General Diyanis, Commander of 2nd Corps, who was to conduct the attack, reported that the attack could be launched 48 hours later. Despite General Trikopis's desire to abandon the attack, the Greek Supreme Commander insisted on the operation with the aim of not yielding to Turkish forces. On the eve of 26 August while the leadership and administration of Greek forces was approaching to a state of anarchy, the situation of the Turkish forces was as follows:

4 Corps moved its 12th Division, which had been in reserve, closer to Erkmén Hill. 3rd Division of 2nd Corps was shifted from Sandıklı to Tınaz Hill, towards the rear of 15th Division. As a result of an attack by 23rd Division toward north of Tınaz Hill, the enemy counter attack was stopped. After a surprise night attack by 15th Division on Tınaz Hill, part of the positions which had been seized by Greeks, was regained. (43)

At the end of the first day the Turkish Army could not break the enemy lines but put the Greek leadership in confusions. Secondary attack group managed to attract some parts of Greek reserve forces and took parts of Kalecikşivrisi, Belen, Tınaz and Kılıçaslan Hills.

If the orders by Hacı Anesti had been realized, the Turkish Army was to start the second day in a highly advantageous position. Had the Greek Army started its counter attack as it was ordered, it would have had the majority of

(42) Ibid; p. 113; Görgülü; (War Memoirs), p. 118.

(43) Görgülü; (War Memoirs), p. 118.

its forces in front of the centre of gravity of the Turkish Army. The second Turkish Army from the north and the 1st Army from the west would have encircled the Greek forces thus causing total destruction, but alas they did not obey the orders.

b. 27 August 1922 (Overlay: 7)

As the commander of the Greek Army wanted to carry out a counter attack from the north, the move of 9th Division to the south was stopped at night. Only one regiment from this division was brought to Afyon. Gen. Diyanis could not start the counter attack earlier than the morning of 29 August. Thus the Turkish Army command could easily break the front reinforced with two divisions. The actions taking place on 27 August with these forces took place like this:

Following an intense artillery preparation fire in the morning, the 4th Corps, supporting the front line by the 12th Division, began to attack. Corps commander Colonel Kemalettin Sami directed operations from the front lines. 4th Corps units entered enemy positions at 07:00 hours. At 08:00 hours the Erkmen Heights were seized (44). The Erkmen Heights were being defended by three Greek regiments. After the fall of Erkmen Hills Greek forces resisted on the steep terrain in the rear until they received the orders to pull back. At 17:00 hours the Tezekliyayla area fell and the city of Afyon could be seen in the distance. In this combat the Greek losses numbered close to 3000 dead and wounded. A battalion of 700 men suffered 500 losses (45). The 8th division attacking on the Corps's eastern flank had taken Kurtkayasi Hill at 04:00 hours by a bayonet charge (46). Thus, the corps had taken all of the terrain upon which Greek forces were going to resist.

Attacks at the 1st corps front occurred as follows:

Belen Hill was seized on the previous day by the 23rd Division. Although the 15th Division which had taken Tinaz was forced to withdraw due to heavy enemy counterattacks, they had managed to restore the situation by nightfall.

On the night of 26 August, 3rd Division was brought up behind 15th Division. One detachment from the 23rd Division was also attacking the rear of the enemy facing the 15th

(44) (The Turkish General Offensive), p. 118.

(45) Görgülü; (War Memoirs), p. 119.

(46) (The Turkish General Offensive), p. 117.

Division. In the early morning hours the 3rd and 15th Divisions led by 1st Corps commander, Colonel İzzettin, attacked the enemy front, while a detachment commanded by 23rd division commander Lieutenant Colonel Ömer Halis stormed the enemy's rear at 1200. As a result of this attack some of the Greek forces of about 8 battalion were repelled to the plain of Sincanlı.

The bulk of the 23rd Division, after eliminating the enemy resistance at Türkmen Hill, pursued the Greek forces up to Sinirköy at the Sincanlı Plain. Thus it became the first division reaching the plain. The villagers that had remained under fire and hidden themselves in the nearby mountains, welcomed the Turkish soldiers with great joy and kissed the hands of the soldiers regarding them as their savior. The demonstration of joyfulness together with the jubilation of being freed from slavery created a heavenly scenery difficult to define. (47) After seizure of Tınaz Tepe by the Turkish forces, the 14th Division at the west entered the enemy positions at Kılıçaslan Hill, and by 15.30 hours completely took under its control the high ground overlooking the plain. (48) Only the Greek detachment at Çiğil Tepe was continuing its resistance. As Çiğil Tepe was steep and fortified as a stronghold, the attack of 57th Division with insufficient artillery support proved to be unsuccessful. Despite heavy losses, nothing significant had been achieved from the attack on 26 August. Next morning they attacked again with the artillery support of the neighbouring 14th Division. Artillery support proved to be insufficient against the Greek resistance at Çiğiltepe and the hill could not be captured. Meanwhile the division commander Lt.Col. Reşat received orders from the corps commander to seize the hill before noon, because all other divisions had captured their objectives one by one. This was the only division which could not launch a successful attack. Upon this order, Reşat conducted another attack and failed again. It was too much for this proud division commander and he killed himself with his pistol at 11:00 hours, leaving behind the following note: "The failure made me sick of living". (49) He was promoted to the rank of colonel after his death. There are many examples of this kind in Turkish history. In World War I staff Lt.Col. Süleyman Askeri, commander on Iraqi front, also committed suicide

(47) Görgülü; (War Memoirs), p. 119.

(48) (The Turkish General Offensive). p. 125.

(49) Ibid; p. 129.

after losing a battle. Although this episode has a sad end, yet it is very important as it displays the Turkish officer's devotion to duty and his concept of honour. At 14.15 hours, the commander of the 1st Army issued orders to pursue the enemy (50). According to this, 1st and 4th corps were to advance northwards while the Cavalry Corps had to create disorder and confusion behind the enemy lines, in order to deny Resulbaba Tepe-Balmahmut line to the enemy.

Towards the evening all those divisions who received orders started their advance on the plain. After having driven out the entire Greek forces from the hills towards the plains, the Çiğil Hill also fell at 15.30 hours.

On the morning of 27 August, the Cavalry Corps was in Düzağaç-Ayvalı-Akçaşehir-Kırka-Çayhisar region and was in contact with one part of the enemy. In the morning, at 04.30 hours, Corps Commander received an order from the commander of 1st Army to carry out the reconnaissance of Greek Reserve Corps and forces in Dumlupınar area and delay the (enemy) forces coming for reinforcement (51). Consequently he positioned his divisions on three sides of the Akçaşar Plateau and allotted each reconnaissance regions. In the afternoon, the 1st cavalry division started its attack against the rear of the enemy's broken line while the 2nd Cavalry Division charged towards Yelgediği over Başkimse. The 2nd Cavalry Division destroyed the Yıldırım Kemal railway station and clashed with the troops defending the railway line. 14th Cavalry Division also clashed with the enemy in the north of Karacaören, at Tazılar and in the southeast of Kızılca, until evening, employing a regiment in each case.

At 15:30 hours the Cavalry Corps received another order from the Army (Headquarters), issued at 10:00 hours (52). In the order, it was directed that the Corps be concentrated around Akçaşar and advance towards Balmahmut direction. Fahrettin Pasha had almost performed this before the arrival of the order. After receiving the Army order he directed the 1st Cavalry Division to Balmahmut and sent 2nd Cavalry Division to block Afyon-Kütahya railway line by cutting off Ihsaniye from the region. He also tasked 14th Cavalry Division to secure the western flank against Greek Division coming

(50) Ibid; p. 125.

(51) Ibid; p. 129.

(52). (The Turkish General Offensive), p. 131.

from Uşak. The 2nd Division after cutting off the railway line was to join the 1st Division. Fahrettin Pasha wanted to surround the Greeks from the north with two divisions.

Army order for the pursuit came at 18:45 hours (issued at 14:30 hours). (53) Fahrettin Pasha did not see any need to change his own order since both served the same purpose. Fahrettin Pasha was going ahead of the orders. 2nd Cavalry Division after marching the entire night reached Egret at dawn. 14th Cavalry Division also reached Olucak. With this maneuver Fahrettin Pasha had laid hand upon the dominating Ilbulak Mountain separating Sincanlı Plains from Altıntaş Plains, thus he was able to prevent the retreat of Greek forces in Sincanlı Plains towards the north and the ones in the Altıntaş Plains towards the south to reinforce the troops there. The effect of this maneuver would be seen in the next day of the battle.

The 2nd Army conducted position battles the next day and did not make any active move. After the front in the south had been breached, commander of the 1st Army suggested that 2nd Army Corps should also start the attack and advance together with 6th corps. Ismet Pasha passed this point as an order. Commander of the 2nd Army informed that it would be more beneficial for them to maintain the front (troops facing the enemy) intact while the 4th Corps attacked the enemy from the rear and the flanks (54). Despite this, the troops were ordered to attack. At 14:00 hours 16th Division captured Yanık Hill and Uzungüne Hill 17th Division first took (18:00 hours) Kabaçkiran Hill and then captured Dedesivrisi and Evliya Hills (19:30 hours). 61st Division recaptured Kazuçuran Hill (55). Before dawn it was learnt that the Greek forces facing 2nd Army had been completely withdrawn. Army Commander ordered the earmarked cavalry to block the Afyon-Eskişehir railway line, to disrupt its link with the eastern part.

The operation of the Greek forces progressed in the following manner that day: Trikopis ordered an assault on Erkmen Hill in the morning. However, this could not be carried out since the Turkish attack started earlier. When bad news from the divisions began coming in at 10:00 o'clock, Gen. Trikopis ordered to retreat to the ridges of the mountains

(53) Ibid; p. 132.

(54) Ibid; p. 125.

(55) Ibid; p. 138.

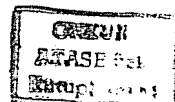
at the north of Afyon and Sincanlı plains (56). Meanwhile the 1 st and 7th Greek Divisions were in a wretched situation against the 1 st Turkish Corps. They too were willing to hold onto the hills in the north although they had not received Trikopis's order. But their precautions were not in conformity with Trikopis order, moreover Trikopis could never provide liaison with these units. These new positions were the branches of Mt. Ilbulak. One branch extending north from Erkmen Hill to Resulbaba Hill divides Afyon plains from Sincanlı Plains. The ridges which fall to the west of Sincanlı Plains join Ahır Mountains. This position was very suitable as it overlooked both plains, and the west wing of it blocked Izmir direction. Toklusivrisi in Mt. Ahır was being held by some Greek division in the district. Although this position of Greeks was suitable for defence, the Greek forces in this position were in complete confusion. Trikopis who considered this situation had to withdraw the 2nd corps in the northeast toward west. In fact Trikopis was planning a large withdrawal operation. The best action was to disengage from the Turkish forces and move toward Kütahya in order to join the corps in Eskişehir (57). Once the enemy forces broke through the front line, the Commander in Chief of the Army wanted a step by step defence of the region up to Izmir. It was the first time that the two commanders agreed on a plan. However, the road to Izmir was blocked by the Turkish Cavalry Corps and new Turkish forces began to threaten the Greek routes of retreat. As the bulk of the Greek Army were facing to the south it was difficult to shift them to the west. In order to make the Greeks' situation worse, the Commander in Chief of the First Army, Nurettin Pasha, decided to advance to the north on the night of 27/28 August and to attack the enemy's defensive line. In compliance with this decision, Turkish troops, which fought 2 days and nights uninterruptedly, continued their advance to the north beginning from the evening of 27 August. Afyon, relinquished by the enemy, was rescued by the 8th Division under the command of Colonel Kazım (58). On the evening of 27 August, higher headquarters on both sides passed hours with anxiety and discussions.

The Turkish Army captured all of the Greeks' main positions with the exception of Eskişehir. The important

(56) (The Turkish General Offensive), p. 142.

(57) Görgülü; (War Memoirs), p. 120.

(58) (The Turkish General Offensive), p. 127.

question was in which direction the Turkish Army would continue its pursuit. With the order of the Commander in Chief of the 1st Army, Turkish forces were advancing to the north. This would ultimately keep the Greeks away from the Izmir railroad and prevent them to make defence on the Ilbulak Mountain. The Commander of the 2nd Army, however, did not believe that the Greeks would withdraw their forces and consequently he was too precautions in moving his army. The situation at the line of contact gave the Greek 3rd Corps in the region of Eskişehir the opportunity to threaten the rear of the 2nd Army. This threat would be increased if the 2nd Army advanced towards the west for pursuit.

Commander of the western front estimated that Greeks would withdraw towards west, not to the north as 1st Army Commander thought. The Commander in Chief, Mustafa Kemal Pasha, who had arrived in Afyon at night shared the deliberations of Ismet Pasha and a directive was issued by the front commander to armies at 00:30 hours reading as follows:

"In order to surround from two sides and annihilate the enemy which is supposed to hold positions at Ilbulak Mountain and to prevent their retreat towards the west and north, the 2nd Army will advance in the direction of Döğür-Muratlar-Belce while the 1st Army in the direction of Bakırçık Tepe Dumlupınar-Ahatköy." (59)

Commander of 1st Army issued order for change in direction at 02:45 hours. 8 divisions moving towards north had to turn left and move west. This message was to be transmitted under very difficult circumstances: By using horsemen messengers, to the units spread over a large area and moving on foot.

Taking a look at the command structure of the Greeks, we could see that the chaos started the day before was still going on. Orders forwarded by the army Commander Hacı Anesti from Izmir were making the situation worse. Hacı Anesti had sent an order at noon while the 1st Corps was withdrawing from Ilbulak mountains. That order caused the commander of the Corps to loose their confidence in him. According to that order all the three corps were to attack. 1st Corps would take back the positions that they lost;

(59) (The Turkish General Offensive), p. 145.

2nd Corps was to attack in the direction of Çobanlar, east of Afyon and the 3rd Corps was to attack in the direction of Bavurdu. (60)

As Commander of 2nd Corps replied in negative saying "I am unable to do it" Hacı Anesti, at 03:00 hours, gave orders to block Izmir road and to defend the region step by step. He placed 2nd Corps under the Command of 1st Army with the purpose of providing a unity of command and order (61). Turkish Second Reserve Corps under the command of Colonel Ali Hikmet had also been moved at night in the direction of Afyon; to shift 1st Army towards west might have been easier if the 2nd Corps moved through the gap on the Sandıklı-Sincanlı road (62).

c. 28 August 1922 (Overlay: 8)

In accordance with the directives of western front command, the 2nd Army moved its forces towards west and southwest, with a view to blocking Kütahya road. On 28 august morning, only rearguard of the enemy was engagement with the 2nd Army. 2nd Army advanced cautiously thinking that the enemy had been still holding the front, thus they lost contact with the Greek main forces. The forces of the 2nd Army was able to move approximately 18 km. Commander of 2nd Corps Yakup Şevki Pasha was very cautious to move forward. Had the 2nd Army Forces been able to advance 10-15 km. more, the Greek forces would have faced the threat of being surrounded. The composed cavalry division of the Army seized Döğer and moved in the direction of Altıntaş and by blocking Kütahya-Afyon road, advanced toward the North providing protection to northern flank of the Army and spending the night at Hacıbeyli. 6th Corps and 61st Division advanced up to Ihsaniye-Gazlıgöl line (63).

1st Army's operations developed in the following manner:

In the early hour of morning, 4th Corps in accordance with the initial order to move, continued its advance from west of Afyon towards Altıntaş. Approximately an hour and a half later, the order to change direction was received.

(60) Ibid; p. 148.

(61) Ibid; p. 149.

(62) Görgülü; (War Memoirs), p. 121.

(63) (The Turkish General Offensive), pp. 173-176.

Commander of the Corps moved his units towards west with an order passed at 07:30 hours (64). However, it took some time for the order to reach the divisions. Meanwhile, 5th Caucasian Division had moved from Çakırsaz to Inaz (8 km.); 11th Division from Boyalı to Köprülü (8 km.). In compliance with the new order, the Corps arrived in the region of Yıldırım Kemal-Başkimse-Akçasar (25-30 km.). Thus the divisions advanced 40 km. in one day. The importance of attack can be better understood if we consider that troops were moving continuously (since 14 August and) fighting for the last 3 days.

The troops of 1st Corps had spent the night at Balmahmut and Boyalı region. Change in the order did not affect this corps since the new order was received and sent to the divisions before the operation started (65). The pursuit operation finally started at 05:00 hours and forces reached the target area of Düzağaç-Karacaömer-Tazılar at 16:00 hours. During this operations 20th Division, first launched a surprise attack on Greek 12th Division north of Köprülü and later on launched another surprise attack on the enemy 4th Division at Köprülü and inflicted heavy losses on them.

Greek troops, surprised by attacks, withdrew towards north. Supply depot in Balmahmut was captured intact by Turkish troops. This was a great prize. Some units were supplied from this depot.

On 28 August morning cavalry troops launched two important surprise attacks. 5th Cavalry Corps had cut the withdrawal routes leading from Afyon to Dumlupınar and Uşak in the area of Küçükköy in the evening of 27 August. Corps Commander Fahrettin Pasha decided to leave a division there and advance towards Eğret in Ilbulak Mountain on the night of 27/28 August. He intended to launch a surprise attack on the Greek 2nd Corps. Unfortunately one of the two divisions, the 14th Cavalry Division under the command of Lt.Colonel Suphi got late because it took a long way to meet the enemy units, whereas 2nd Division ahead under Lt.Colonel Zeki was divided into two because of the darkness. One regiment went towards Bayramgazi. Thus instead of divisions reaching the village of Eğret, only 2 regiments managed to reach. In the village 9th Division part of 2nd Greek Corps, which had not been in combat as yet, was

(64) Ibid; p. 151.

(65) Ibid; p. 155.

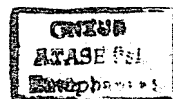
camping and resting. It was attacked by the Turkish cavalry regiments at dawn. Strength of Turkish Cavalry was 1200 as against 12.000 troops of the Greek division (66). The attack caused confusion and chaos in the Greek ranks and they suffered a lot of casualties. However when the enemy regrouped and regained balance the cavalry troops had to withdraw towards Ulucak. Meanwhile the regiment which had gone in the direction of Bayramgazi met a Greek detachment near the headquarters of General Trikopis and managed to surprise the enemy, however due to intense artillery fire they withdrew towards Ulucak. There is a distance of 10 km. between Bayramgazi and the Bridge where 23rd Division had attacked. At the time when 23rd Division launched a successful surprise attack against 4th Greek Division (at dawn) Trikopis was also attacked at Bayramgazi. If 14th Division could have taken part in the attack a great victory would have been achieved. However, 14th Division undertook a meaningful detour. As they were advancing they came across Greek troops in the area of Başkimse. Because of darkness they thought that the road was blocked and took a longer detour. These troops had come in contact with troops of 1st and 7th Greek Divisions under command of Franko.

Franko in his memoirs describes that the battle of this night demoralized the troops very much, they ran away shouting "Turkish Cavalry"; despite the best efforts of the officers the panic could not be controlled and the troops were reorganised at Dumlupınar (67). These three events caused further demoralization in the Greek forces. Bad luck continued its presence with the troops under command of Franko. While they were deserting towards Dumlupınar they were intercepted by 1st Cavalry Division at Yıldırım Kemal on road leading to Dumlupınar, in the early hours of the morning.

However since the division under command of Colonel Mürsel had not enough power 1st and 7th Divisions under command of General Franko along with the detachment of Colonel Plastras managed to bypass 1st Cavalry Division and retreat towards Dumlupınar position and with 2nd Greek Division present there made a block in the direction of İzmir.

(66) Görgülü; (War Memoirs), p. 123.

(67) Fahrettin Altay; "On Yıl Savaş ve Sonrası (10 Year's War and Aftermath)"

There were five divisions under the command of Trikopis around Ilbulak Mountain to stop the escape of these forces was a matter of great importance for the Turkish Army Forces. By about noon on 28 August, 2nd and 14th Cavalry Divisions united in Ulucak region. Fahrettin Pasha ordered these divisions to take up defensive positions in this region facing north and north-east. Meanwhile Trikopis wanted to go to Dumlupınar by passing through Yelgediği. After having seen the road blocked by the cavalry he mounted the attack.

Cavalry forces delayed the Greek forces till evening. At evening to avoid being destroyed they retreated towards Altıntaş (68). Thus the joining of Trikopis group in the north of Ilbulak Mountain with Franko's group in the South was prevented. The Turkish Infantry would have come in between by the evening. Turkish cavalry played a historical role in today's manoeuvres. Fahrettin Pasha was able to block the Kütahya road before 2nd Army by withdrawing his two divisions towards Altıntaş region.

General Trikopis spent the night in the north of Ilbulak Mountain. Thus giving a chance to the Turkish Army to intercept his forces. It was necessary for him to march by day and night with short rests. Trikopis in his memoirs has defended by stating that the march at night could have caused disorder since they did not have reliable guides. The writers also, have compared the Trikopis march with snail's pace (69). To avoid being encircled by the Turks and join the Franko's group at Dumlupınar position, Trikopis wanted to start the march at 03:00 hours on 29 August. But due to the late receipt of the orders the troops could start marching at 05:00 hours.

His desire to adopt the shortest route to Dumlupınar was his second mistake. There were Turkish units positioned in this direction. Even though he had taken the risk of achieving a breakthrough by attacking the Turkish forces, his troops would not have had the requisite power. It would have been more safe and successful to follow a bit longer route in the north.

Here it would be worthwhile to give some explanation about the Dumlupınar positions:

(68) Ibid;

(69) Görgülü; (War Memoirs), p. 124.

These positions, starting from the east of Murat Mountain ran towards the south up to Toklusivrisi and Ahır Mountains. Afyon-İzmir Road and Railway line passed through it. These had previously been prepared by the Greeks. The area was mountainous and, difficult to access, and the position could not be Surrounded/from the north and south. Had Trikopis succeeded in withdrawing his five divisions and joined the three divisions in this position, Turkish Army would have to breakthrough a very strong position. At that time, signs of retreat were observed in the 3rd Greek Corps in Eskişehir region. Meanwhile Turkish reserve Corps was brought close to the east of Resulbaba Hill from Afyon.

d. 29 August 1922 (Overlay: 9)

According to the orders issued by the commander of the western front, Trikopis's forces were to be enveloped from the north by the units of 2nd Army (Four infantry divisions) and the Cavalry Corps and from the south by the 4th Corps of the 1st Army, while 1st Corps was to attack Dumlupınar position. 2nd Corps was also to march towards Dumlupınar position as reserve (70).

This day the units of 2nd Army reached Altıntaş and its south after having marched 30 km., but still they were not able to contact the enemy.

1st Division of the 3rd Corps which was ordered to cut off Greek Forces from the behind in Eskişehir region, started the march on 28th August and reached Döğler today and stayed the night there (71).

The Composite Cavalry Division of 2nd Army reached Genişler; Kurtköy region by about noon. According to the order issued by the Army, the Division, with attached National Assembly Guard Batallion, was instructed to rescue Kütahya and reach İnönü region. The Division spent the night north of Altıntaş (72).

The personnel of the Cavalry Corps had become very tired. Only one of its division was in contact with the enemy. However it was deployed to prevent enemy forces to withdraw to the west.

(70) Görgülü; (War Memoirs), p. 125.

(71) (The Turkish General Offensive), p. 119.

(72) Ibid; p. 125.

As for the operations of 1st Army, it was assigned the mission to cut the route of withdrawal of the Greek 4th Corps at the south of its main forces.

Trikopis repeated the same error he experienced a day before. In spite of assigning his forces the direction of withdrawal towards the west he ordered to withdraw to the southwest. That implied the withdrawal of the Greek forces through Turkish lines. Trikopis's desire to reach Dumlupınar through a short cut caused him to be engaged with 4th Turkish Corps at the early hours of the morning. In that engagement there arose a possibility of cutting Dumlupınar direction by employing the reserve division, but in exaggeratedly optimistic report from the far eastern division of the 4th Corps caused the high command to give up such course of action, and thus a gap of 15 km. in the Dumlupınar direction remained to exist. Although the 3rd division of the 2nd Corps was later sent to take part in the offensive along the western flank of the 4th Corps, it was too late to close the gap.

The 1st Corps which was assigned the mission to attack Dumlupınar positions was 12 km. away. The 6th Division was in front of Toklusivrisi at the southern flank of Dumlupınar defence line. When the 57th Division of the 1st Corps engaged with enemy's front-line troops, the main body of the Corps was rather far away to produce timely influence on the battle.

The 23rd Division of the 1st Corps was located at the north, in "Düzağaç" village. The Division was attacked by de Greek's aircraft at the early hours of the morning. That event caused the Division to begin its advance movement earlier (73). As the action of the 23rd Division happened to be one of the reasons of annihilation of the Trikopis's Group, it will be useful to mention about its detail. The 23rd Division had been assigned the mission to seize "Arpagediği". As the objective was clearly defined, the division immediately began to advance without waiting any detailed orders.

At the south of the Division, the 14th and 57th Divisions were moving forward. The 15th Division was to follow the 23rd. Although it would be much better to attack a fortified positions simultaneously, as a result of the Greek's air-raid the 23rd division had to move forward an hour earlier than the others. In the afternoon the division maintained contact

(73) Ibid; p. 125.

with the enemy and attacked him with the regiment in advance guard. While its main body was proceeding from the north to attack "Arpagediği" a message was received, which notified that a long march column of the enemy was moving toward Dumlupınar through Çalköy. Upon receipt of this message, the division commander changed the direction of movement from the West to the North.

They spotted the advancing Greek forces in the area of Aslıhanlar. This destroyed once more Trikopis's hope of moving to the south and joining his forces. The Greek forces which were blocked began massing in a U-Shaped terrain in the vicinity of Çalköy. This set the stage for their destruction in the fighting that followed on 30 August. The 23rd Division had a big role in creating the situation. The commander of the division, Lieutenant Colonel Ömer Halis, using his own initiative, decided that it was more important to follow the movements of Greek forces coming from the north to capture the target assigned to him by the corps.

Trikopis, in his diary, talks about the 23rd Division's offensive which cut off his path of retreat to Dumlupınar, and thus put him in a critical situation. Some officers even pushed for negotiating at surrender (74). Trikopis, violently rejected these suggestions and decided to withdraw in the direction of Çalköy. At this point, some other units from 1st Corps were approaching the Dumlupınar positions. The 10th Regiment of the 23rd Division, which was located on the northern flank of the area, was under pressure. While a large part of the 23rd Division was caught in crossfire, Trikopis' withdrawal in the direction of Çalköy restored the situation to some extent. According to Greek sources, General Franko prepared to attack the rear of the 23rd Division using Colonel Plastras and the 7th Division located at Arpagediği, north of the Dumlupınar position. When he saw that units from the 1st Turkish Corps were also approaching, he gave up his plan (75). If General Franko's plan had been implemented the 23rd Division would have been severely threatened and Trikopis's route would have been cleared.

Overlooking the Dumlupınar position to the south was Toklusivrisi Hill. Opposite the hill was the 6th Division which

(74) Görgülü; (War Memoirs), p. 126.

(75) Görgülü; (War Memoirs), p. 126.

had been in the vicinity since the evening of 26 August (76). Under those circumstances, before General Fränko was able to order the 1 st Corps, which was advancing from the front, to attack, he was forced to vacate the area and withdrew 10 km. to the position at Kaplangı. Only Colonel Plastras, who had occupied an inaccessible position at Arpagediği held his ground.

Turkish forces continued their attacks during the night to prevent the Greek forces to escape from being surrounded by taking advantage of darkness. The 4th corps extended its envelopment curve towards the west.

The second corps was moved to Düzağaç-Karacaören area. Although the 4th day of the battle was coming to an end, the Greek 2nd Corps which was held in was not employed as a whole. Sometimes a division was assigned to a corps, but after a short while another division was deployed in its place as reserve. At one time there used to be 2-3 divisions in reserve.

At the end of the day, a large part of the Greek forces was surrounded by the 1st Army in the south and south west, by the 2nd Army in the north and east and by cavalry corps in the north and northwest. Only the area along Kızıldağ River which extended west and Murat Mountain was left open. Here was an opportunity to use one of Sun TZU's Art of war, which says "Give the enemy an opportunity to escape through an unguarded gap and then block it after a short while". This was the decision that Turkish Army High Command took on the night of 29 August 1922.

e. 30 August 1922, Battle Of The Generalissimo (Overlay: 10, 11)

The Supreme Commander, Mustafa Kemal Pasha was in Afyon, on the morning of 30 August, he studied the battle field situation map and summoned the chief of general staff and the battle field commanders. Situation of 29 August was highlighted on the map. An order was given to the front commanders to destroy the surrounded forces. in order to speed up operations, he himself went to the area of 4th Corps, sending the chief of general staff to 2nd Army and leaving commander of western front in Afyon to direct the whole operation (77).

(76) (The Turkish General Offensive), p. 208.

(77) Ibid; p. 232.

After the road to Dumlupınar was cut, Trikopis's Group could have retreated to Gediz from north of Murat Mountain. For this reason, on the night of 29 August Cavalry Corps was ordered to block this route of retreat. 2nd Army, coming from Altıntaş and the south, was ordered to attack Trikopis from the north. 4th Corps was ordered to encircle from the south and west. 23rd Division north of Dumlupınar was placed under this corps. Thus, the divisions of the 4th Corps amounted to 5 divisions. The 61st Division was placed under the command of 2nd Army. This way General Trikopis's five divisions had to face eight infantry and three cavalry divisions.

The 1st Army which reached Dumlupınar the day after the Greeks vacated it. On 30 August morning they moved west to attack Franko Group in the area between Murat and Kaplangı Mountains. 2nd Corps consisting of two divisions commanded by colonel Ali Hikmet was in reserve.

Although, the offensive forces deployed properly, the enveloping forces were still 15-20 km. away from those of Trikopis. 23th Division and 3th Division were facing Trikopis's forces from the east. They were tasked to hold the enemy till new forces arrived. Towards the end of the day, some Greek troops started concentrating around Çalköy and Ada Tepe and some started retreating towards Gediz through Kızıldağ Dere. At dawn, the two Turkish divisions started artillery fires which displaced the enemy from its positions. The enemy tried to take refuge at the rear of Ada Tepe, however, their escape route was blocked. The Ada Tepe area was surrounded by mountains and steep hills north of Aslıhanlar. This area was 2-5 km. from east to west and 1-5 km. from north to south, central portion of this region was higher than the surrounding area. Trikopis later explained his retreat to Ada Tepe. According to his explanation he stayed in Dumlupınar until noon, thinking that he could cooperate with General Franko's group. As he was retreating towards Banaz he attacked from all directions and this forced him to defend until sunset (78).

Turkish forces which cut Trikopis's retreat towards Banaz continued the attack in the following manner. In the north 2nd Army with 61th Division attacked Büyük Ada Tepeler from the direction of Alçı Ören, and 16th Division of 6th Corps was attacking west of Çalköy, 17th Division of this

(78) Görgülü; (War Memoirs), p. 128.

corps was in reserve. 11th Division of 4th Corps was attacking Çalköy from the south. Supreme commander Mustafa Kemal Pasha was in the command post of this division. 5th Division at the south of 11th Division was attacking Ada Tepe through the direction of Selkisaray; at the further west, the 23rd Division was also attacking Ada Tepe from Aslıhan. 12th division was in reserve of the corps.

While the fighting was in progress, a march column of Turkish troops was ree behind the 23rd Division. This was 3rd Division under command of Colonel Kazım which was also ordered to attack Ada Tepe, already under attack by troops of 23rd Division. According to the orders from the Corps headquarters, 23rd Division was supposed to attack the rear of Greek forces further west from the direction of Ağaçköy. In this situation the two commander decided to change their missions with each other. 3rd Division was to attack the enemy from the rear. But, this division could reach at the rear of the enemy after the sunset. During forward movement one regiment lost its way and the division was left with two regiments. It was not possible for these two regiments to stop a large body of troops moving west during the night. Elements of 61st division, which were supposed to attack the enemy from the rear, suffered a counter attack by the enemy. This caused a gap of 1-5 km. at rear of the enemy. Thus Trikopis along with 6000 soldiers managed to escape through this gap (79).

The battle of Supreme Commander was planned very well, but due to delays in attacking, the surrounded forces could not be destroyed completely. Nevertheless, the Greeks left thousands dead and injured on the battlefield. The escaping enemy could only take their rifles along and left artillery pieces and transport on the battefield. Some of the escaping soldiers would be taken prisoners on the way and Trikopis with 5000 soldiers would surrender later on at Uşak.

In the battle of Supreme Commander the following Greek divisions were destroyed:

- a. 4th Division : It fought against 14th Corps South of Afyon
- b. 5th Division : It had foughgt against 16th division north of Afyon.

(79) (The Turkish General Offensive), p. 153.

c. 9th Division :It was part of 2nd Reserve Corps and did not take part in the battle.

d. 12th Division : It was pitched against 17th Division north of Afyon.

e. 13th Division : It was also part of 2nd Reserve Corps and did not enter the battle.

Destruction of enemy continued till midnight and with the first light of dawn, a great stillness and silence descended upon the battlefield. Greater part of the Greek Army had been destroyed and its will to resist broken. The Supreme Commander Mustafa Kemal Pasha was almost in the range of rifle fire and commanded the battle himself from Zafer Tepe (80).

While the 30 August victory was in progress, situation in other region was as follows :

On 30 August 1st Corps attacked Franco Group (3 divisions) in the area between Kaplangı Mountain and the Hallaclar-Murat Mountains and managed to capture Kaplangı Mountain (81). At night Greeks launched a counterattack and recovered the lost positions. However on the next day, 31 August, Franco Group was thrown out of this area and were followed up to Uşak.

2nd Corps which was in reserve was brought forward and spent the night of 30/31 August in the area of Dumlupınar-Büyükoturak, but it was not employed that day either (82).

1st Division of 3rd Corps was brought to Altıntaş region and spent the night there. This division was not used until that day; on 31 August it was shifted to the north for pursuing the enemy.

Cavalry division destroyed a Greek regiment on Porsuk bridge at the southeast of Kütahya. It captured Kütahya and Alayunt and continued to advance towards the north.

The course of events after this turned to be a mopping-up operation. The Greeks were running away for their lives demoralised and destroyed by the Turkish forces chasing

(80) This phase of the battle therefore is being called "The Commander-In-Chief's Battle"

(81) (The Turkish General Offensive), pp. 263-264.

(82) Ibid; p. 264.

them. In Turkish, those who runs away from the battle are called "Kılıç Artığı (the remnants from the sword assault."

As for the Greek 3rd Corps in ESKİŞEHİR area, they also withdrew to BURSA on 31 August.

f. Chasing The Greek Forces Into The Sea (1-18 September 1922)

The Supreme Commander, Mustafa Kemal Pasha after analysing the situation on 31 August made the following decision;

"The bulk of the army must march towards Izmir, while trying to destroy the enemy retreating towards Bursa." (83)

He expressed his decision in the following short directive:

"Armies, your first objective is the Mediterranean... GO AHEAD!". (84)

The Commander-In-Chief's directive for the pursuit was so simple, but meaningful and rhetorical.

The troops reorganized and rested on 31 August on 1st September. They began chasing the enemy. Cavalry Corps from the direction Gediz moved towards Izmir along the route Selendi-Kula-Salihli-Izmir. 2nd Army with 3 divisions followed the cavalry corps. 1st and 2nd Corps followed Franco's group along the route Uşak-Izmir, 4th Corps also joined this move through an alternate route and on 2nd September managed to capture Trikopis, along with 5000 soldiers, in Uşak region (85). The 3rd Cavalry division was also advancing along the route Nazilli-Aydın-Söke. The retreating Greek forces attempted to resist and counterattack from time to time but failed.

The advance movement continued and gathered speed. Turkish soldiers did not want to rest because they were seeing the villages and towns still burning and the Turkish populace in the region being massacred by the Greek troops. Every minute gained meant saving a village and the lives of so many Turks. For this reason, the Turkish infantry advanced without taking any rest, and entered Izmir on the same day with Turkish Cavalry.

(83) (The Turkish General Offensive), p. 276.

(84) Ibid; p. 277.

(85) Belen; p. 85.

Surrounding areas of İzmir were captured from the Greeks by 16th September. The Greek forces retreated towards Bursa were routed by the composed cavalry division along with 3rd Corps and Kocaeli Group. Those enemy troops who survived, escaped from Bandırma by steamers on 18 sept. Thus, the Greek occupation, which lasted 3 years and 4 months (15 May. 1919-18 Sep. 1922) and caused too much destruction in the Anatolia resulting in irreparable losses of precious humanlife, finally come to an end.

B. EVALUATION OF THE GREAT ATTACK.....

1. An Evaluation Of The Turkish Army's Operations Plan And Battles In The Lights Of The Principles Of War.....

a. The Principle Of Objective.....

The objective of the grand attack was to maintain national sovereignty and peace by restoring the territorial integrity. In order to meet this objective, the army was directed to destroy the enemy forces. In the political conditions of those days, the balance between military operations and political needs was well thought out, the objective of the grand attack would not have been met if this balance had not existed, or if the annihilation of the enemy was not in accordance with political goals. The grand attack brought the foreigners and Greeks to the peace table at Lausanne, which again demonstrates the close relationship between the military and political objectives.

The operations plan was formulated to support the objective of destroying much of the enemy force. At each successive level of command the target was always determined to be destruction of the enemy and his will to resist.

The objective which would bring a final and decisive result was selected proportionate to the strength of the force available. Thus, it was both a realistic and attainable objective.

For combat superiority necessary to secure the overall objective to be prepared, a defensive type operation was undertaken for two years. Even after the Sakarya victory it was necessary to wait another ten months. The basis of the principle of objective is the appropriateness of the chosen objective to the power at hand.

The physical objectives assigned to armies, corps and divisions were done so in accordance with the main objective.

b. The Principle Of Offensive

Since the beginning of the Independence war, a large counterattack which would destroy the enemy was considered, but not undertaken. The right conditions were being awaited. When the conditions were ripe the grand attack took place. Again, this was not merely an opportunistic attack, but a well thought out offensive.

The conditions necessary for the grand attack were considered with respect to the principle of offensive, when selecting the optimum time for the offensive, the Turkish Army considered the conflicts between the national policies of the invaders, pressure on governments due to strong public opinion about peace establishment, the weakening of the Greek Army due to internal conflict, and the heavy psychological cost of continuing a prolonged war. Without considering these factors while mustering sufficient combat power, an assault would have a small probability of success.

c. The Principle Of Center Of Gravity

First, the combat power of the Turkish Army was increased to a level which could achieve decisive results over the Greek Army. However, the Turkish Army did not have material superiority over the Greek Army in this operation (the concept of material superiority with respect to combat superiority was discussed before). But it is of course not correct to evaluate the combat power of an army in material terms. Such factors as morale, military training, charismatic value of commanders, and national values must also be taken into account. Also the material shortcomings of a combat force may be compensated for by a well organized center of gravity. The history of warfare provides many rich examples of this. In the general offensive, material inadequacy was overcome by achieving center of gravity. Although the Turkish Army was inferior according to a comparison of power, in Afyon south front an overwhelming quantity of force were assembled in pursuit of decisive action against the enemy's two infantry divisions and two infantry regiments.

At the south of Afyon, 11 infantry divisions and 3 cavalry divisions were concentrated against the enemy's two divisions and two regiments. Four of these 11 divisions were army and corps reserve assets. The 6th separate infantry division assigned for western flank security and the 3rd Cavalry division deployed along Menderes River were not included to the above totals. Although outnumbered along the entire front, by massing combat power at the critical place and

time local combat superiority, and hence victory was achievable at tactical level, the application of center of mass was established in the area of the four divisions (15th, 23rd, 11th, 5th) on the inside flanks of 1st and 4th Corps.

At the point of strategic decision or at the place of decisive result, by massing roughly five times the strength of the enemy the principle of center of gravity was demonstrated as a skill of command.

During the grand attack the maxim "No matter how much force is massed at the point of decisive result, it is still not enough" was used.

The center of gravity was directed against the most critical point in the enemy's army and defensive positions. When the Turkish Army had advanced within 15 Kilometers of the enemy lines, the Afyon-Uşak Railway, the enemy's main supply route and withdrawal route, had been reached.

d. The Principle Of Economy Of Force

As a natural result of center of gravity, sufficient forces had been assigned to the front's sections of secondary importance. As opposed to the 11 infantry and 3 cavalry divisions in the center of gravity area, on the wide front from north Afyon to North Sakarya, 5 infantry and 1 cavalry divisions reinforced with an infantry regiment had been given the mission of detecting the secondary attack by the enemy's 5 infantry divisions and one infantry regiment. In the region from north of Sakarya to the Sea of Marmara the Turks employed the Kocaeli group which was composed of the 18th Infantry Divisions (2 regiments), 3 independent infantry battallions, two assault companies, and a cavalry troop, against enemy forces composed of a little more than a division and an independent infantry regiment. This was an application of economy of force. The Menderes regional command and 3d Cavalry Division had been left along Menderes River in order to fix the enemy and prevent their movement northward. The forces were ordered to conduct raids, demonstrations, and security operations against the enemy's three infantry regiments and an independent cavalry division deployed along a wide front.

Thus, in this situation the center of gravity was implemented in the area from the south of Afyon to Ahir Mountain; while the principle of economy of force was applied from Afyon to the sea of Marmara and from Ahir Mountain

to the Aegean Sea. Along the 30km. section of the entire front totalling 620 kilometers, 11 infantry and 3 cavalry divisions were massed, while on the remaining 590 km. only 2 cavalry divisions (12 regiments) and 1 infantry divisions, and a little more than one infantry regiment were employed. This is a good example for the principle of economy of force.

Forces assigned to the economy of force area were able to complete their assigned missions. In the grand attack the combat power was economically used. 2nd Army was given the mission to engage the enemy's five divisions and one regiment in combat. Notice that sufficient combat power was available to be successful in this mission.

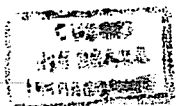
e. Maneuver

Before the attack, the Turkish Army had taken up a sound disposition for decisive result. If you look at the geometric situation of the forces massed on the front lines on the morning of 26 August, you would see what a great advantage the Turkish forces enjoyed.

War history shows the great role that maneuver plays in the destruction of an enemy force. In the grand attack the Turkish Army's maneuvering capability was one of the factors leading to the complete destruction of the enemy. When the maneuver plan appeared on the map it was evident that the enemy was strategically condemned to destruction. Flexibility created in the organization, administrative support and command and control, through precautions taken, greatly facilitated the execution of the maneuver.

From the time before Christ until these days, Turkish were accustomed to freely maneuvering behind the enemy's lines. After the 1st Army's divisions took control of the hard, mountainous area they pressed on to the plains in the north to get behind the enemy's south group. This allowed them free maneuverability toward the north.

Before the attack of the 1st Army's infantry divisions began, the 5th Cavalry Corps, while passing Ahir mountain found the possibility to freely maneuver behind the enemy. This especially made 1st Corps job of penetrating the enemy's front much easier. As the cavalry corps operations continued, they made contact with and combatted the enemy's rear forces. This prevented not only the support of the front units but also the joining of the withdrawn units with the rear deployed forces. The enemy's supply as well as command

and control broke down. By maneuvering to the enemy rear before the actual attack led to the victory.

The surrounding characteristic of maneuver quickened the victory. Historical studies show that the success of the combat depends upon enveloping maneuvers after a breakthrough of frontlines has been accomplished. We can say that the grand attack was a series of surrounding and planning maneuvers. These maneuvers had a great effect, especially in aiding units operations on the right flank. It appears that the maneuver on the left flank resulted in the enemy losing its will to resist, due to the units being separated from one another. It's possible to summarize the situation in the Grand Attack like this:

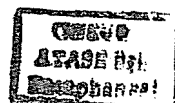
1st Army was the main element in the enveloping maneuver. 1st Corps had an enveloping position. On the left of this was the highly capable 5th Cavalry Corps. If we analyze the operation with respect to these dispositions we see that by passing Ahr Mountain 5th Corps made it easier for 1st army to push the enemy toward Afyon by surrounding 1st Infantry Division's right wing. This, in turn facilitated 4th Corps maneuver. 1st Army which was conducting the main attack on the front, threw the biggest part of the enemy from west to east, and allowed a rear attack. This maneuver, consisting of four days of combat, allowed the enemy's 5th Infantry Division to be encircled and destroyed at the south of Çal village.

f. The Principle Of Unity Of Command

The authority and responsibilities connected with both commander in chief and political authorities were combined and given to a single man, general of the army Mustafa Kemal Pasha. In this way the military and political efforts were joined at the highest level.

In order to direct the army's operations in the direction of a common goal, a single front commander was used. In this way, unity of command was assured with respect to the actions of the armed forces.

By coming to the front lines the commander-in-chief controlled operations from close by. He found timely solutions to developing problems and this led to a more effective Command and control. An effective chain-of-command without strong control could not be considered. Control is the most important element of a modern management. Good control and order increases the effectiveness of an organization. The

best way, however, to have strong control is to have a close relationship between elements.

Another important aspect of the principle of unity of command is that the commander must know the organization very well. By knowing its capabilities he can keep the performance at the highest level. In the grand attack, this point was clearly demonstrated. The commanders were all experienced, and the headquarters personnel had been carefully selected. To summarize, the commanders and their subordinate were well versed in the art of war.

g. The Principle Of Security

During the massing and moving of forces, the enemy was prevented from obtaining intelligence.

Effective tactical cover and deception were employed to mislead Greek intelligence elements. A command having no timely nor accurate information cannot apply the principle of security. The relationship between intelligence and security is of vital importance. By maintaining a close contact with the enemy during the attack, and taking the necessary precautions at this line of contact, the security, improved immensely.

Reserving the suitable forces for the south of Afyon also increased the degree of security. Reserved forces must be considered within the principle of security since another function of reserving is to provide security. In case of an attack by the enemy from the north of Afyon towards Bolvadin, 4th Infantry Division had been put in reserve in the south of Afyon and these troops were kept close to the right wing of the 1st Army until the possibility and the ability of a counterattack diminished. In spite of this, the Turkish Army was sensitive about the aforementioned attack. Although not without certain risks, Atatürk established the following measures and reflections:

- After the concentration has been completed the attack plan is to provide security fundamentally. Present arrangements of the 1st Army including reserves, immensely reduced the possibility of the success of this enemy attack. When carefully considered it is only a matter of destroying more enemy forces, if such an attack is to be attempted after the concentration is completed.

- If such an attack occurs before the concentration starts, there is still the possibility to attack the west wing of the enemy. However this attack of the enemy will have

different effects depending on the phase of progress of the concentration, the 4 corps will have their effectiveness diminished in combat since they are still in transit. In the concentration plan, separate arrangements of concentration plan, separate arrangements of command have been made so as to prevent disorder in such a situation. In spite of this a Greek attack during the transition of units (August 14-24) could have prevented the Grand Attack. Atatürk considered this possibility. Because, in the contrary, the Grand Attack plan could not have achieved its known effectiveness. A carefully considered risk should be taken into account for great achievements.

Atatürk eliminated this risk after the completion of the concentration operation by conducting the attack in form of "Raid" and in a manner to produce "Shock" effect.

Atatürk also made use of the speed and the duration of the attack as factors helping to provide security. In the Grand Attack the Turkish Army advanced 16 km. in a day. (In Sakarya Battle the Greek Army could cover only 1 km. a day). As the Greek Reserve Corps could not keep pace with this speed they were not be able to interfere and they were surrounded with other units and destroyed.

The Grand Attack lasted five days, two days less than expected by Atatürk who said: "I believe that the main force of the enemy will be defeated in six or seven days." (86)

h. Surprise

The success of the Grand Attack depended greatly on securing the raid. In his "Speech", when relating the grand offensive Atatürk says: "Our Attack has been carried out as a strategical and tactical raid." (87)

This is how the enemy was faced with "Strategical Raid":

- Turkish Government attempts for peace and the sending of the Minister of State to European capitals were interpreted as the weakness of the Turks and Turkish Army. Thus both

(86) Nurettin Türsan; "Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Stratejisi (Atatürk's Strategy for Turkish Independence War)", Papers presented in the 1st Military History Seminar, Ankara, 1983, p. 97.

(87) Mustafa Kemal Atatürk; "NUTUK (The Speech)", Vol. II, İstanbul 1970, p. 483.

England and Greece were encountered a "raid" in thought. This can be called "Strategic Surprise in Thought". (88)

- On the day of the attack it was thought that "the end of the summer has come. The Turkish Army will not attack" and this "Raid" in thought was achieved. The "Ball" which was held in Afyon on August 25 is a sign of this belief; nobody was expecting the Turkish attack.

Atatürk utilized the timing of the attack as a fundamental element in realizing the strategical raid.

- Another factor effective in the strategical raid was secrecy. Secrecy was achieved by publishing misleading news in Istanbul, building the concentration by walking at night and with false and surprising moves.

Another example for strategical secrecy was the arrival of the news that ATATÜRK gave a tea party to the newspaper reporters in Ankara.

These are the reasons why the enemy was encountered a tactical raid:

- The raid on the tactical ground was secured with the attack plan. The place and the center of gravity of the attack misguided the enemy.

- The enemy did not find the time to take any measures since it failed to detect the Turkish concentration, and encountered a raid. If they had detected the concentration in time, they could have reinforced their position in the south of Afyon.

In addition, an unexpected battle power was applied to the most crucial point of the enemy lines which was the south of Afyon.

- The night time penetration of the cavalry corps through the footpaths of Mt. Ahır believed to be impassable and the consequent shift towards the enemy lines increased the effectiveness of the raid.

In conclusion, it may be stated that the true determining factor behind the raid is the putting in action of an unexpected manner of movement. Conduct of operations in an unexpected way made the effect of raid in most battles. Gathering big forces in a risky way in the south of Afyon and directing the main attack to the north there on had

been a move unexpected by Greek Commanders. In addition, the interacting relation between the raid and the maneuver had also been taken into consideration. Securing raid did not seem possible before a convenient maneuver was made and this maneuver was kept secret.

1. Simplicity

A clarity had been achieved within the chain of order while complicated connections of command had been avoided.

A plan for destroying by only a simple maneuver had been prepared. Missions appointed to the troops were clear. Orders received were perceived very well, without any doubt.

Within the principle of simplicity, the success of units should not depend on the success of each other. This principle can be better understood through a careful analysis of Grand Offensive.

2. Evaluation Of The Operational Plan And Conduct Of Battles Of The Greek Army In The Light Of The Principles Of War

a. Objective

The Greek Anatolian Army followed this principle by aiming at annihilating the Turkish Army at the beginning of war. In order to establish the Hellenic sector in western Anatolia they had to control a certain part in the region and change the status of Anatolia by using military power. This could only be possible if the Turkish will to resist was finally broken and the Turks could be forced into a situation where they had to accept the political solution offered by Greeks. The idea of marching against Ankara was based on this theory.

The mission outlined above could not be achieved because of the lack of balance between aims and means despite the support of Allies. The mission could have been achieved if the power required for it was obtained and used, though attaining such level of power and force was a mere utopia for Greeks. Without destroying the Turkish Armed Forces they could not break resistance of the Turkish people, on the contrary they helped in strengthening their resistance.

Finally retreated and chose to attain the national aim by resorting to the strategic defence. The nature of battles in Anatolia proved that it was impossible to arrive at a political solution by using military force. Greek dreams turned out to be utopian in nature after the victory in

Sakarya. In other words the war ended for Greeks before the Grand Offensive. Because it was a big folly to use the strategic defence method for finding a political solution against a nation gaining strength day by day. There was a dichotomy between Greek military and national aims. The military aim should prepare the national aim.

b. Offensive

The Greek Army lost its initial combat capability and suffered a loss in its attack force due to many reasons. Thus, Turkish Army seized initiative on the battlefield. The use of active measures in defence, such as counterattacks, is an application of secondary attack principle. By resorting to counterattacks within and away from the defensive position, defending forces can seize the initiative and can even advance deep into enemy territory. In fact, it is proved beyond any doubt that passive defence brings no results. The Greek Army failed to adhere to this principle. We find the Greek forces resorting to counterattacks only on the second day when Hacı Anesti ordered to make counterattacks with the Reserve Corps and then with 3 corps, but these could not be succesful because orders had not been given timely.

c. Centre Of Gravity

It is difficult to state whether the Greek defence followed the principle of Centre of Gravity. There were two vital areas in the defence. These were Eskişehir-Bursa and Afyon-Uşak. Equal strength was allotted to the two positions i.e four divisions each were allotted to Eskişehir and Afyon regions. A reserve corps comprising three divisions was placed at the center of these 2 areas. Not more than 7 divisions would be used regardless the area through which the Turkish Army launched the attack: the center of gravity could not be established. Greeks failed to understand and evaluate the intentions of Turkish commanders during the preparatory stage. They also failed to take precautions against the critical state created by the geometrical shape of the front. They could have established a centre of gravity in Afyon that had been correct in their evaluation.

d. Economy Of Forces

Distribution and disposal of forces cannot be undertaken without a centre of gravity or vital ground. Greek commanders could have easily applied this principle by taking help of advantages of terrain. The terrain of the region makes it possible to easily apply this principle. Further, attack against this region could only be possible through

vital areas. There are no other direction in the region favourable for large forces to make attack. In the Afyon region there are two directions for attack. The first begins from the central area of the front, north of Afyon and joins Afyon-Uşak area. The second begins from south of the front, passes Zafer Mountains and ends at Afyon-Uşak area. Thus it was more probable for Turkish Army to conduct attack from Afyon region. For this reason Eskişehir region would be a region suitable for economy of forces and at least one division could have been shifted from there to the south. He who tries to be powerful everywhere becomes strong nowhere.

e. Maneuver

This principle could only be applied in the following three ways:

a. To attack and destroy the concentration of forces with reserve corps and other forces at disposal.

b. Counterattacks by reserve forces within defensive positions.

c. To take up new defensive position towards west by initially stopping the attack on time on the first line and adopting a retrograde movement.

Greek commanders never tried the first eventuality and launched a counter attack with the reserve corps which failed because it was not supported. Orders to stop the battle and to retreat were given after the defeat of troops in front and the orders to retreat were not communicated.

There was another big maneuver possible for the Greek Army. It was to retreat to Bursa-Uşak line before the Turkish Army attacked. This was also necessary because of the structure of the terrain. Hacı Anesti made this proposal to his government but it was not accepted. Had it not been refused, the attack of the Turkish Army would have been in vain and it would have been impossible to besiege the Greek Army.

f. Unity Of Command

The fact that the command headquarters of the Greek Anatolian Army was established at 400 km. behind the battlefield in Izmir greatly decreased the effectiveness of command. Political segmentation within the army rendered the command structure inoperable. This principle cannot be applied by merely establishing organizations. It should be borne in mind that the unity of command is necessary around a common objective.

g. Surprise

The application of this principle is possible by conducting counterattacks and by proper distribution and disposition of forces. Greek plan and its execution did not include any of these and they did not resort to raids.

h. Security

Security was not included in the plan at all. Because this defence organization of Greek commanders was based on the idea that Ahir Mountain was very steep to be passed away and the region at the south of Afyon was not suitable for an attack. That region almost, was left empty. Certainly this was a great mistake. There is no field which could not be passed away and a steep and broken ground is never a guarantee of security.

Counterintelligence and intelligence were insufficient. The failure to get information accurately and in time caused trouble in Greek forces.

Insecurity invites danger, and later leads to annihilation. To think that man-made obstacles and fortifications could provide security without any other measure was one of the mistakes which the Greek Army fell into. Since there was no front lines and fortifications in the history which could not have been broken through.

i. Simplicity

The plan of Greek commanders is simple, but commanders had not the required capacity for their mission. Simplicity is not preferred to clarity and certainty.

Success of each division depend on the success of the others in the defence plan. Failure of 1st and 4th Divisions which defended at the south of Afyon decreased the success of the forces against the 2nd Army. The plan is not simple from this respect.

The above analysis has shown that the appropriate execution of war principles will certainly effect the result.

C. CONSEQUENCES

1. Military Consequences

The Greeks were defeated and annihilated in such a manner that they could not recover themselves for a long time. It is estimated that 120.000-130.000 soldiers out of the army of 200.000 soldiers, were either killed, injured or taken prisoner.

The cost of great victory to Turkish Nation from the respect of human losses was:

			MIA	
Martyrs :	Injured :	Prisoner :	(Missing in Action)	Total :
2318	9.360	101	1.697	13.476

Rate at casualties of Turkish Army in Great Attack: % 6.3

" " " Greek " " " : % 65
(ten times more) (89)

This victory provided the complete release of Turkish land from occupation. Moreover, it set an example for Turkish soldier of today about his capacity to combat when necessary. In addition it corroborated the thought that :

"Anatolia can not be conquered"

1. Turkish people can create an army even in unfavorable conditions, and make war for their homeland. For that reason neither Hitler, nor Stalin could have attacked Turkey, during the World War II.

2. Atatürk had put an example of "Total War" during the pitched battle of SAKARYA and the Great Offensive.

2. Social Consequences

The war of independence demonstrated that "Turkish Nation can not be taken prisoner"

It proved that Turkish Nation is a people able to create states, organizations and armies.

It was shown that Turkish nation is a "Military Nation" bringing up great statesmen and commanders. (90)

With these characteristics, this war served as an example for all oppressed nations.

This victory became a cornerstone of the Turkish revolution and initiated rise of the modern Turkey.

3. Political Consequences

Sevres Treaty was torn in the battlefield by Turkish Military Power, and Lausanne Treaty was signed. Turkey reached the geographical targets of the National Pact.

(89) Türsan; pp. 101-102.

(90) Türsan, p. 103.

This victory provided the longest period of peace in 4.000 years of the Turkish history.

Greek defeat was serious as much as Turkish victory. After defeat:

- The king was forced to leave the country.

- A military revolt happened a few days after the defeat, and commanders held responsible for the defeat were either executed or condemned to life imprisonment.

- Prime minister Venizelos who dreamed a "Great Greece" escaped from the country. Greeks after this defeat were so much collapsed, both morally and materially that the defeat composed the base of actual Turco-Greek relations. (91)

Atatürk's views after the victory were as follows:

"No victory may be an end. It is only a means for a more higher aim."

Aim is an opinion. Victory is as much as its contribution to the accomplishment of the idea. A victory not relying upon obtaining an idea can not be permanent. It is a meaningless attempt. A new world should rise after every great field battle and every victory. Otherwise it would be a wasted effort. (92)

After the victory a new world arised in conformity with the wishes of Atatürk; a modern Turkish Republic. It's a contemporary state and society in the direction of the principles and reforms of Atatürk. For the outside world, it started a movement of independence and collapse of colonialism.

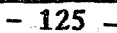
With these characteristics, this was a new world for all oppressed nations. This victory became a cornerstone of the Turkish revolution and initiated rise of the modern Turkey.

Sevres Treaty was torn in the battlefield by Turkish Military Power and League of Nations Treaty was signed. Turkey reached the geographical limits of the National Pact.

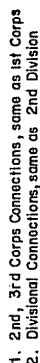
(91) Ibid; p. 107.

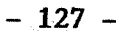
(92) Enver Ziya Karal; "Atatürk'ten Düşünceler (Thoughts from Atatürk)" Ankara 1956, p. 114.

Orbit: 1

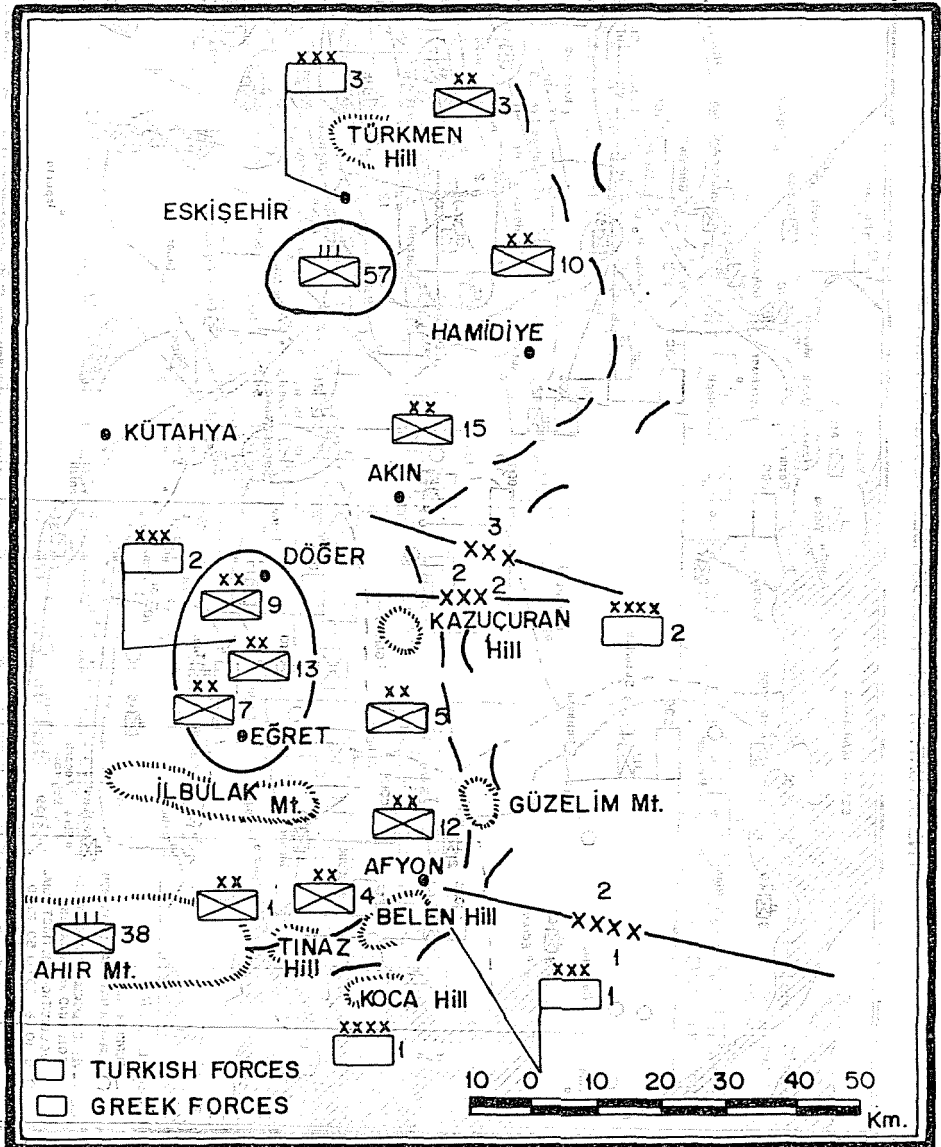
Orbat: 2

THE DEFENSIVE PLAN OF GREEK

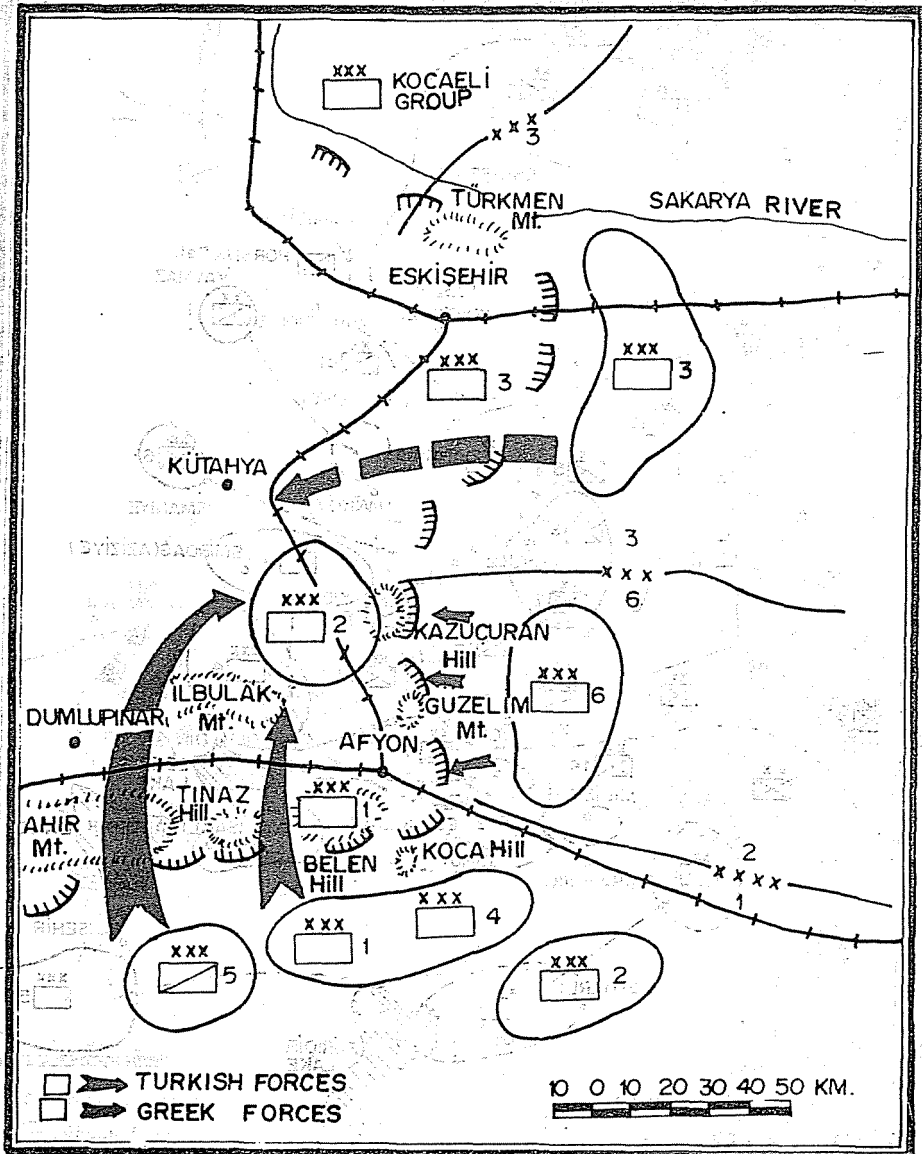
Overlay: 2

THE PLAN OF GRAND OFFENSIVE

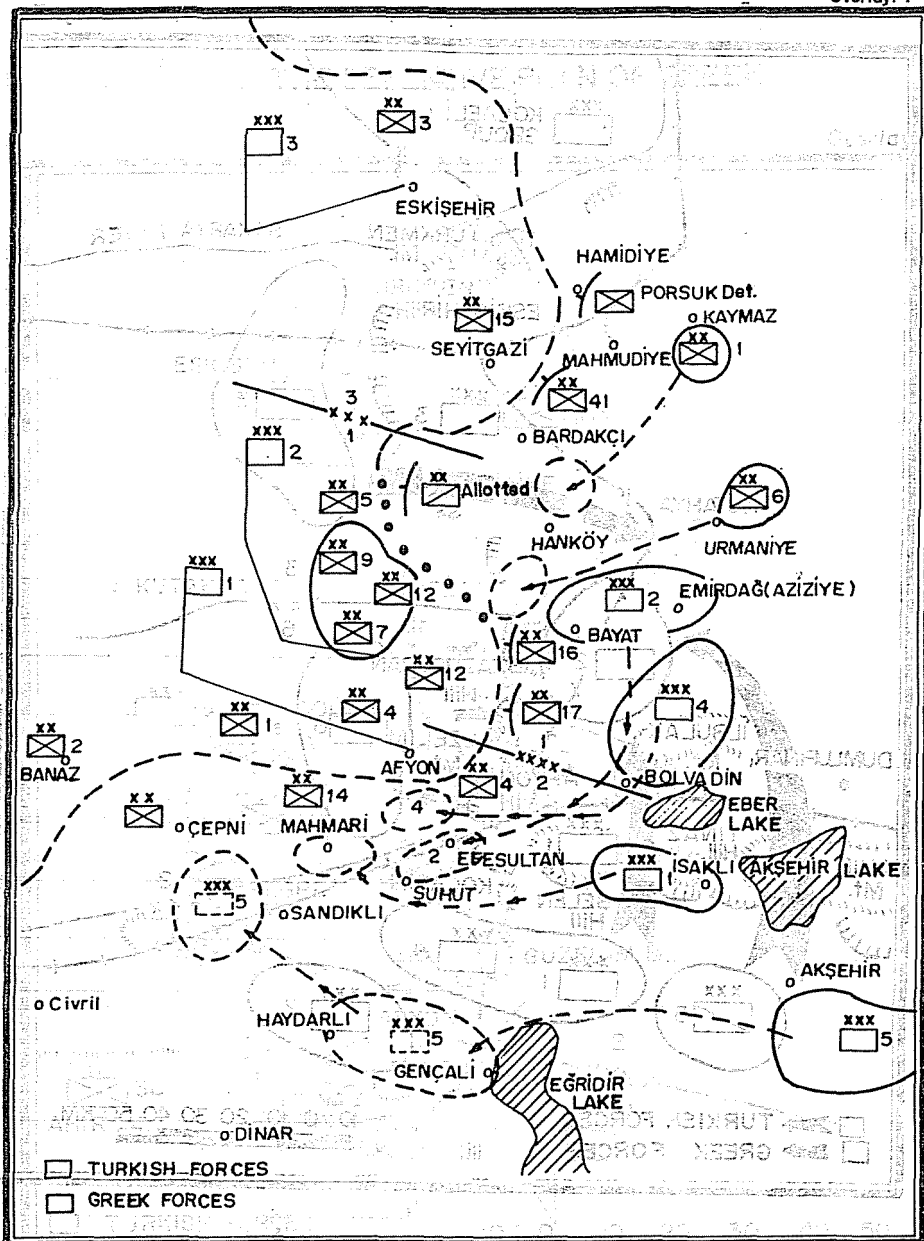
P-yshay0

Overlay: 3

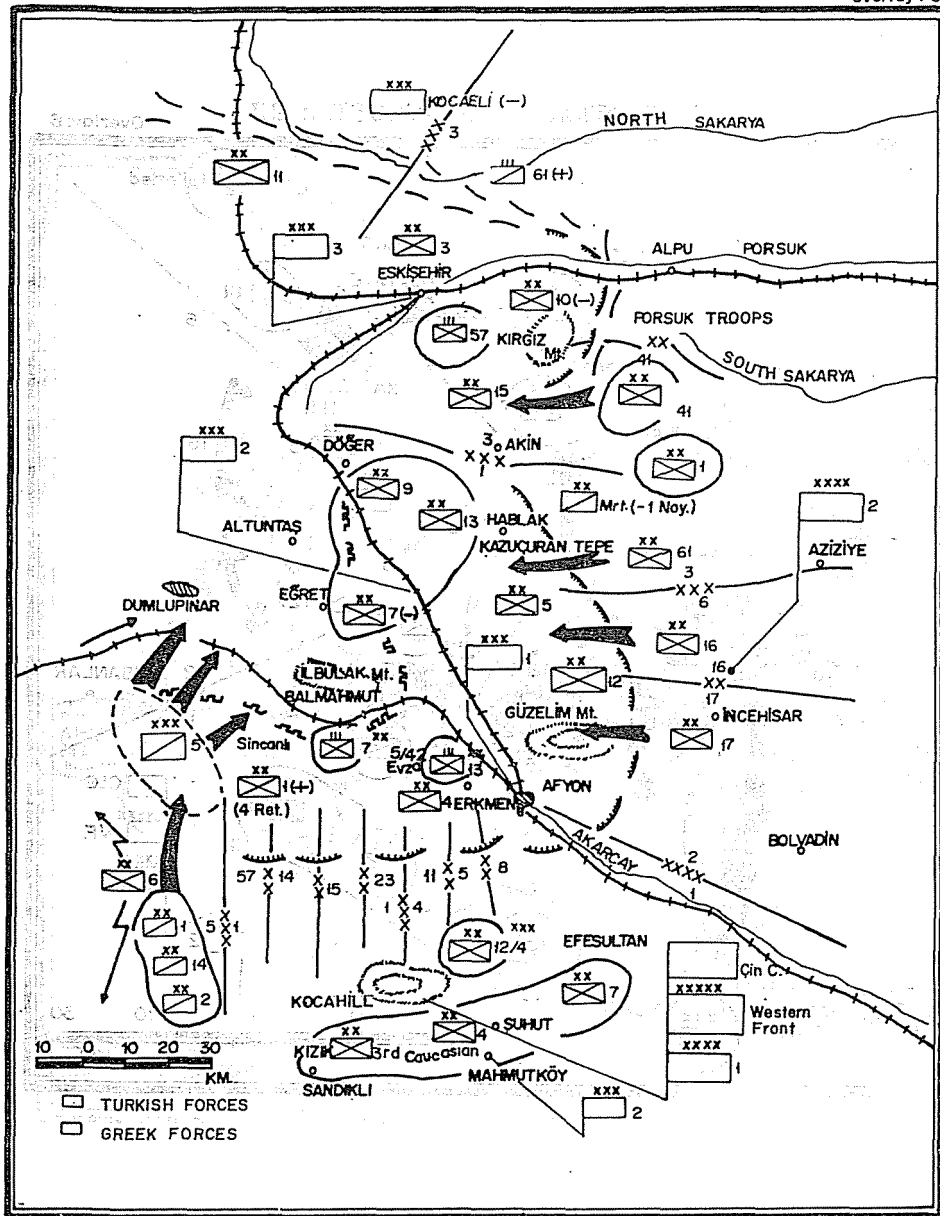
THE GRAND OFFENSIVE BUILD-UP

Overlay: 4

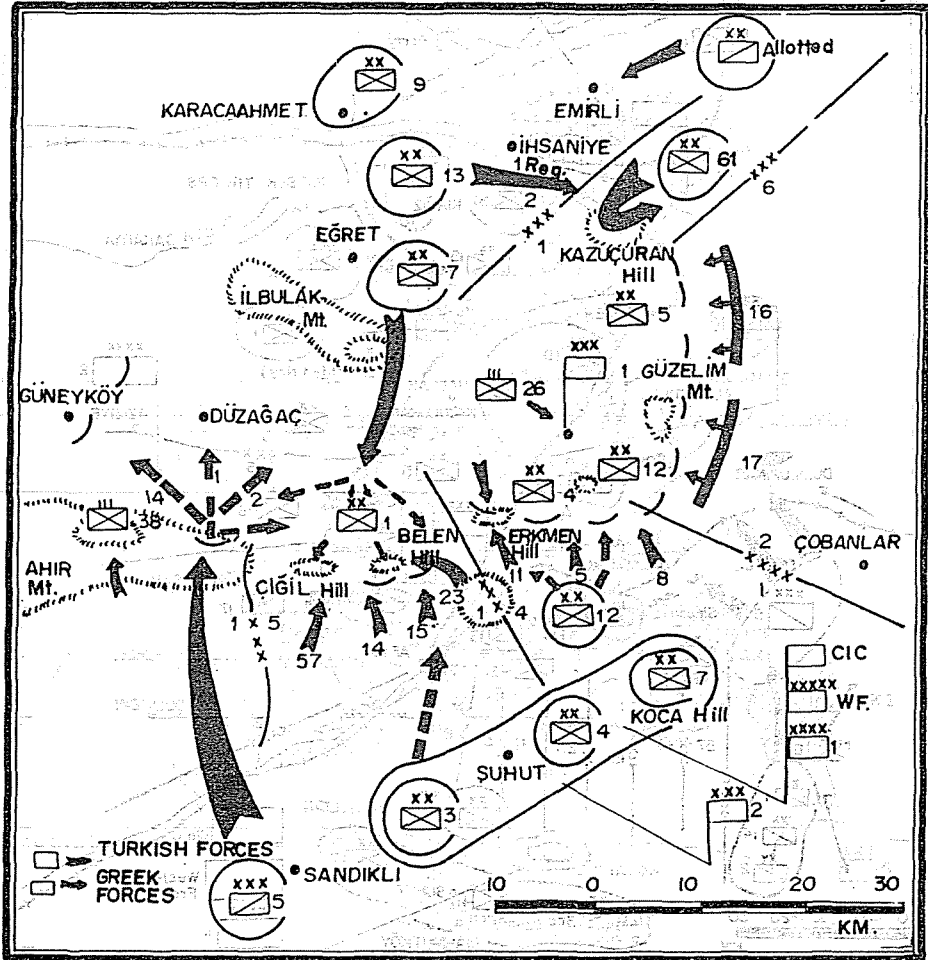
THE SITUATION AFTER BUILT UP

Overlay : 5

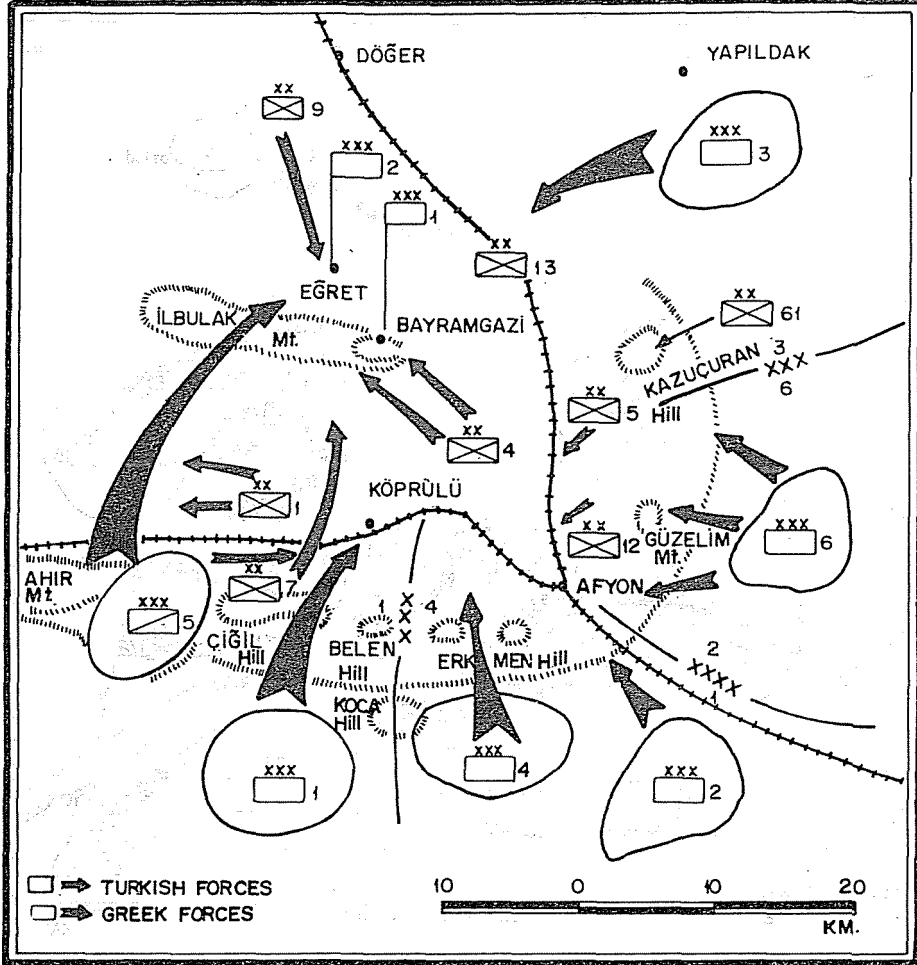
THE SITUATION ON 26 AUGUST 1922

Overlay: 6

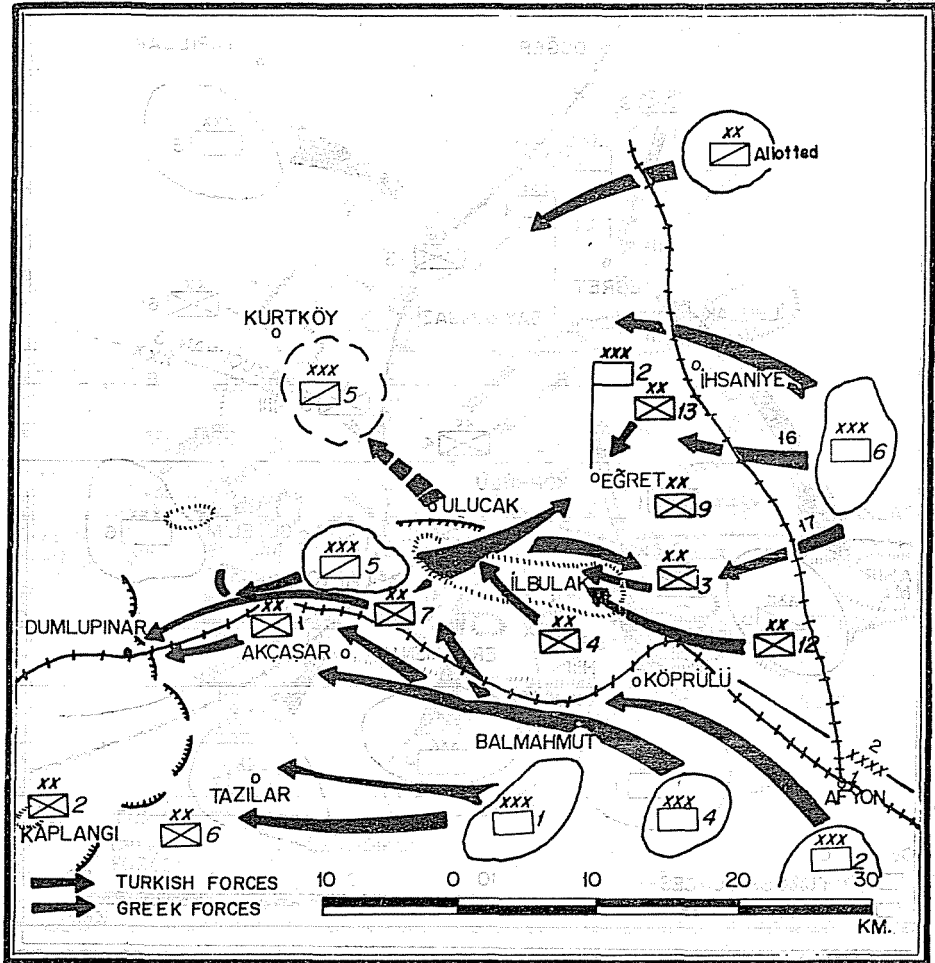
THE SITUATION ON 27 AUGUST 1922

Overlay : 7

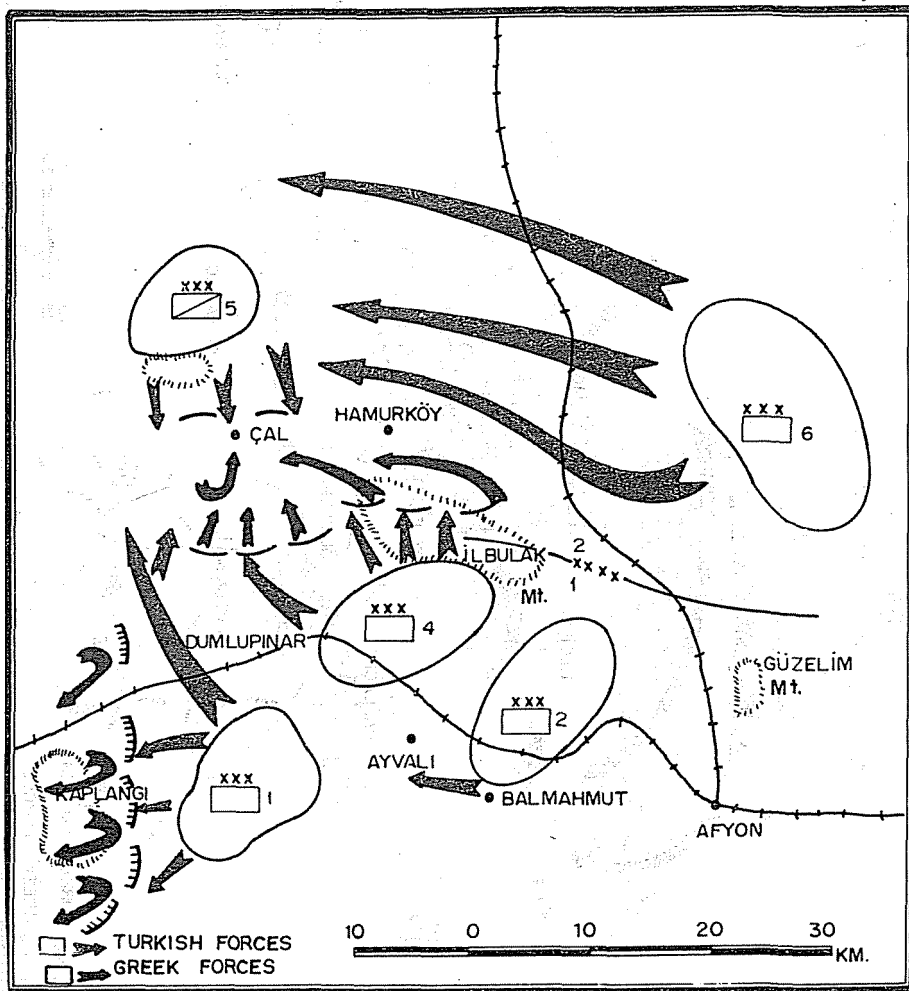
THE SITUATION 28 AUGUST 1922

Overlay: 8

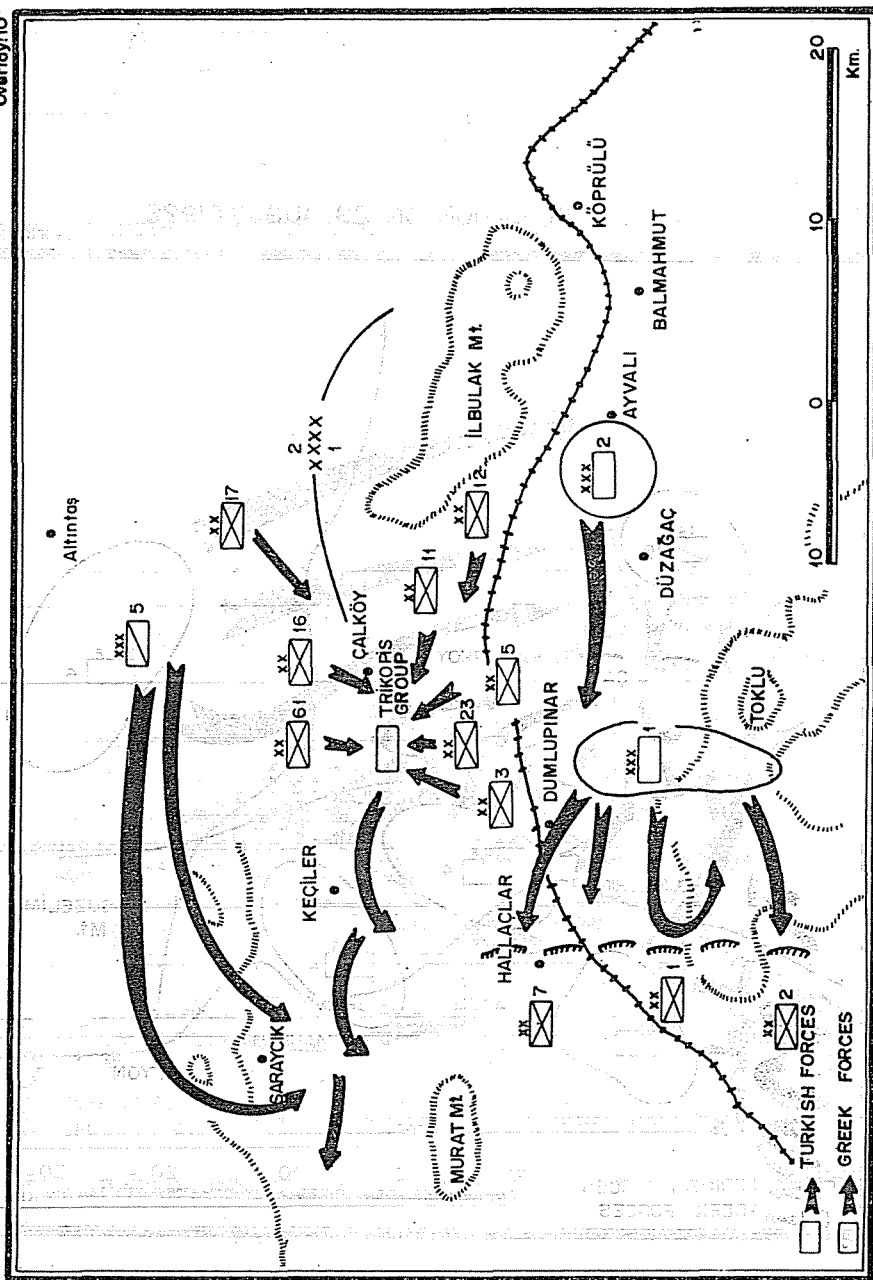
THE SITUATION ON 29 AUGUST 1922

Overlay: 9

THE SITUATION ON 30 AUGUST 1922

Overlay: 10

THE BATTLE OF THE GENERALISSIMUS

Overlay:11

